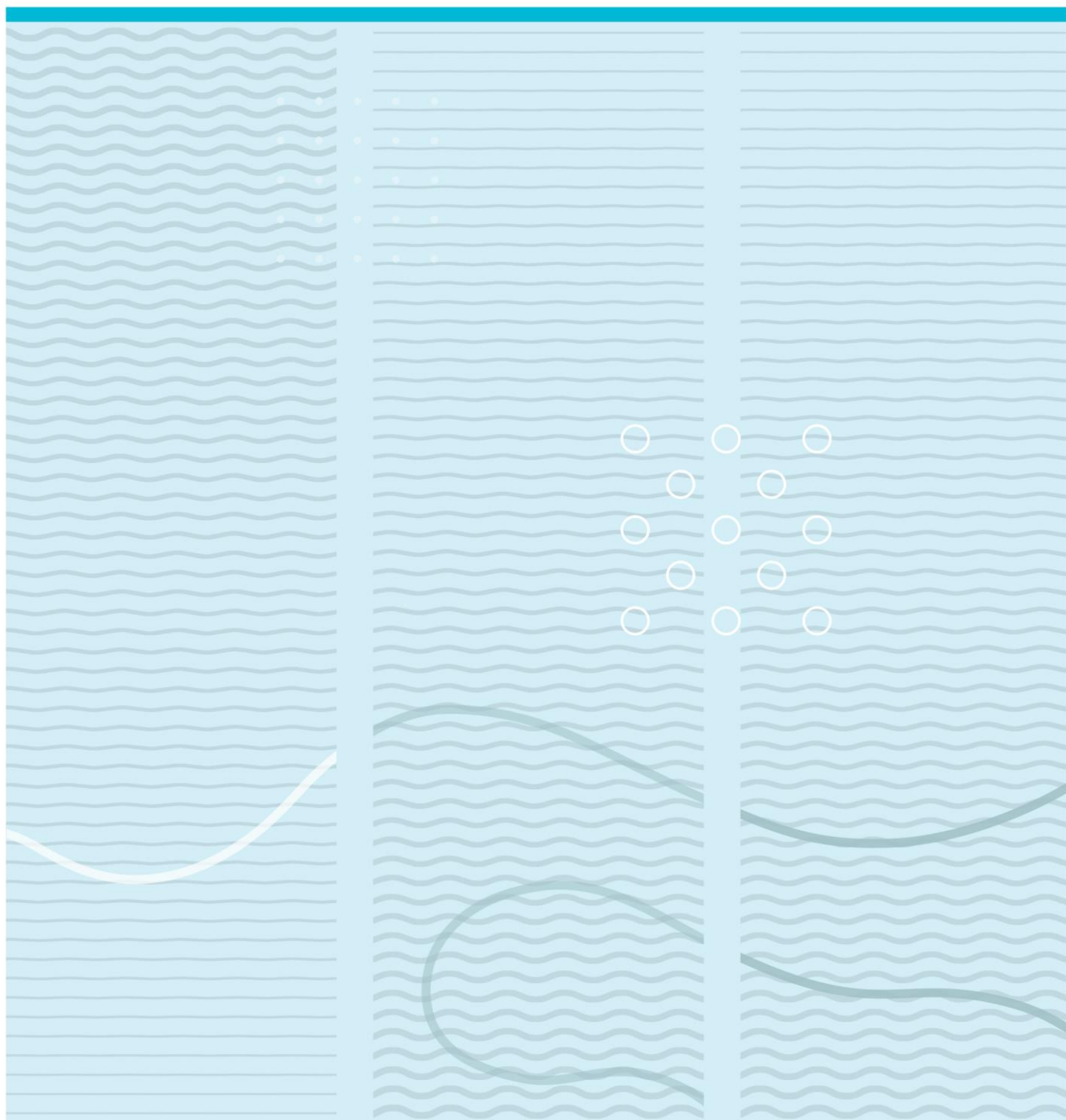

Caroline Nesbø Baker

..med ordet «privat» foran så er alt greit

En diskursanalytisk utforsking av billeddeling som hverdagspraksis

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for språk, kultur og historie
Institutt for Kulturstudier
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2018 Caroline Nesbø Baker

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Oppgaven er en diskursanalyse av tekstmateriale samlet inn gjennom individuelle intervjuer og et fokusgruppeintervju med ungdommer ved en videregående skole. Temaet er bildedeling via smarttelefon som en hverdagspraksis. Analysen undersøker hvordan denne praksisen konstrueres diskursivt, og hvordan sosiale identiteter konstrueres rundt mesterbetegnerne kjønn og ungdom. Oppgaven diskuterer også hva slags sosiale konsekvenser diskursene har, mot en bakgrunn av nettverksmedie-teori, feministisk teori, og begrepene kommodifisering og risikosamfunnet.

Abstract

A discourse analysis of material gathered in individual and focus group- interviews with Norwegian high-school students, investigating camphone image-sharing as a discursive, everyday practise. The analysis explores how this practise is constructed discursively, identifies discursive struggle to define the practices, and how social identities are constructed around the master signifiers gender and youth. The thesis also discusses the social consequences of the discourses, against a theoretical background from the perspectives of network media theory, feminist theory, and the concepts of commodification and risk society.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	8
1.1. Tema og problemstilling	8
1.2. Begrunnelse	9
1.3. Teoribakgrunn	11
1.3. Metode	12
1.4. Presentasjon av oppgaven	12
2. Bakgrunn	14
2.1. Teknologien	14
2.2. Den offentlige debatten om ungdom og bildedeling online	16
2.3. Barndom, teknologi og moralsk panikk.....	18
2.4. Forskningsbakgrunn	19
2.4.1. Bildedeling og identitet.....	20
3. Teori	22
3.1. Innledning	22
3.2. Diskursteori og kritisk diskursanalyse	23
3.3. En diskursanalytisk ramme basert på begge perspektiver	25
3.4. Elementer, momenter, artikulasjoner og nodalpunkter.....	26
3.5. Verktøy til bruk i tekstnær analyse.....	28
3.6. internett og samfunnsutviklingen – teorier om de store linjene	30
3.6.1. Nyliberalismen og forfallet	30
3.6.2. Den digitale diskursen.....	31
3.6.3. Risiko eller muligheter?	32
3.7. Diskursene i samspill med teknologi, språk, praksis og rom.....	34
3.7.1. Teknologi som diskurs.....	34
3.7.2. Nettets offentlighet	36
3.7.3. Den diskursive praksisen i et dramaturgisk perspektiv.....	37
3.7.4. Blikket som iakttar	38
3.7.5. Kommodifisering av selvet	39
3.7.6. Narsissisme, fetisjisme og annethet	40
4. Metode.....	44
4.1. Prosjektet fra A til Å	44

4.1.1. Forberedelser, utvalg og etiske hensyn.....	44
4.1.2. Intervjuene.....	46
4.1.3. Databehandling: Transkribering og analyse.....	47
4.2. Metodevalg og analyse.....	49
4.2.1. Metodemangfold og tverrfaglighet.....	49
4.2.2. Problemstilling.....	50
4.2.3. Valg av intervju som data.....	51
4.2.4. Hva slags kunnskap kan en komme til gjennom en diskursanalyse av intervjudata?.....	52
4.2.5. Diskursanalyse og forskerrollen.....	55
4.2.6. Hvordan bestemme hva som er en diskurs?.....	55
4.2.7. Diskursene.....	56
5. Analyse.....	57
5.1. Innledning.....	57
5.2. Flytende betegnere i og mellom diskursene.....	59
5.3. Diskursene.....	60
5.3.1. Den sosiale diskursen.....	60
5.3.3. Med-overvåkningsdiskursen.....	66
5.3.4. Risikodiskursen.....	72
5.3.5. Identitet og autentisitet.....	74
5.3.6. Identitet og kjønn.....	78
5.3.7. Skamdiskursen: “nudes” og “dickpics”.....	84
5.4. De teknologiske rammene: «networked publics».....	93
5.5. Diskusjon: De sosiale konsekvensene av diskursene.....	98
5.5.1. Kommodifisering av identitet og relasjoner.....	98
5.5.2. Ungdom, kjønn og bildedeling.....	101
5.5.3. Overvåkning, makt og disiplinering.....	103
5.6. Oppsummering av funnene.....	105
Referanser.....	108
Vedlegg 1.....	113
Vedlegg 2.....	115

Forord

Å forske på bildedeling på sosiale medier har vært som å forsøke å hoppe på et tog i høy fart. Det har skjedd enormt mye på dette feltet bare i løpet av de to årene jeg har jobbet med dette prosjektet, på både det sosiale og teknologiske planet. For eksempel var den utstrakte delingen av nakenbilder blant ungdom ikke allment kjent ved oppstarten av intervjuene, det er et tema som først kom til syne i den offentlige debatten på slutten av 2017. Tidlig i 2018 fikk vi avsløringene om hvordan Facebook-data har blitt misbrukt av Cambridge Analytics i det amerikanske presidentvalget i 2016. Jeg mener at denne avsløringen har endret den offentlige debatten om sosiale medier, oppfatningen av disse kun som nøytrale plattformer for kommunikasjon. Dette er dermed et øyeblikksbilde av hvordan sosiale medier ble forstått og brukt på tidspunktet for undersøkelsen, 2017. Det er en dokumentasjon av et punkt i utviklingen av en praksis som nå har blitt en integrert del av hverdagslivet. Den raske utviklingen har gjort at det er vanskelig å henge med, for å kunne mene noe om hvordan sosiale medier og smartefonen *bør* brukes. Dette er ikke noe jeg tar stilling til i oppgaven min, men jeg vil her i forordet slå et slag for at man i større grad prøver å være *interesserte* i hva barn og unge driver med online, selv om vi også kan unne dem å ha frisoner som ikke er gjennomregulerte av velmenende voksne.

Denne oppgaven hadde ikke eksistert uten kontinuerlig støtte og forståelse fra Gavin, Albert og Bo, som har levd med meg de siste to årene. Foreldrene mine fortjener en takk som gode samtalepartnere gjennom det hele. Det samme gjelder kolleger: Marit, som har vært moralsk støtte og en rollemodell gjennom hele oppgaveskrivingen, og Gry som har vært en entusiastisk samarbeidspartner i å integrere dette spennende temaet i undervisningen. Elevene mine skal også ha en stor takk, både de som var med på undersøkelsen for dette verdifulle innblikket i deres liv, og alle dere andre for alt det nye man lærer når man er lærer for unge mennesker. Til slutt retter jeg en stor bølge av takknemlighet mot min veileder, Ellen Schrupf, som stødig har loset meg gjennom hele denne prosessen, og reddet meg fra havari når det stormet som verst.

Kongsberg, 13.mai 2018

Caroline Nesbø Baker

1. Innledning

1.1. Tema og problemstilling

Som lærer i videregående skole de siste fem årene har jeg levd tett på ungdommer i alderen 16-18 år. I løpet av disse årene har jeg observert hvordan deling av bilder online har blitt en stadig viktigere aktivitet i denne aldersgruppen, noe som sammenfaller med at smarttelefonene har blitt allemannseie. Selv om internett i dag ikke er en ny oppfinnelse, markerte smarttelefonen et taktskifte i hvor mye tid vi bruker online, og hvor store deler av livene våre som blir berørt, og flyttet online. De fleste unge i dag har smarttelefonen med seg fra de våkner til de sovner, og forskere har foreslått at vi må forstå telefonene som en forlengelse av oss selv, ikke bare som et hjelpemiddel (Hein, O'Donohoe, & Ryan, 2014). I 2016 hadde 91 prosent av barn og unge mellom 9 og 16 år smarttelefoner, mot 50 prosent i 2012. Og 80% av de unge i denne aldersgruppen oppga at de brukte smarttelefonen til å ta og dele bilder med (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2015, oppdatert 2017). Utviklingen har skjedd raskt, og bruken av smarttelefonen er nå svært omfattende.

Vi voksne observerer ofte disse aktivitetene utenfra med undring, og selv om mange av oss er like mye online som barn og unge, er aktivitetene til de ulike aldersgruppene atskilt i parallelle virkeligheter uten mange berøringspunkter. I de siste årene har det vært en tendens til å forklare endringer hos barn og unge som gruppe, med praksiser som har med smarttelefonen å gjøre, og tilgangen den gir barn og unge til sosiale media. Økninger i rapportert søvnmangel, depresjoner, spiseforstyrrelser blant barn og unge, og beretninger om mobbing, og seksuell trakassering, uthenging og misbruk online, er problemer som skaper bekymring.

Noe av det vi finner mest problematisk ved barn og unges tilgang til nettet via smarttelefonen, har med seksualitet å gjøre. Der det tidligere har vært lett å atskille denne siden av livet fra barn, åpner smarttelefonen dører til både pornografi, deling av egne nakenbilder, og kontakt utenfor de voksnes blikk. Før smarttelefonen kunne foreldre sjekke nettloggene til barna sine. Nå ligger telefonene i lomma og kan romme all verdens hemmeligheter, beskyttet med passord, eller til og med fingeravtrykkgjennkjennelse. Dette utfordrer etablerte holdninger til barn, unge og seksualitet.

Utgangspunktet for prosjektet mitt har vært å undersøke hvordan ungdom forstår og opplever de sosiale praksisene rundt bildedeling online. På bildedelingsplattformene er de både produsenter og konsumenter av mediebudskap. Jeg ville undersøke både disse praksisene, og hvordan unge konstrueres som aktører innen dette nye sosiale rommet for samhandling, med en arkitektur av teknologi som former oss på samme måte som arkitekturen i byrommet former oss.

Problemstillingen er formulert slik: Hva slags hverdagspraksiser rundt bildedeling via smarttelefoner deltar ungdommene i utvalget mitt i, og hvordan konstrueres praksisene og identitet diskursivt?

1.2. Begrunnelse

Hverdagen i 2018 er et flettverk av samhandling og praksiser basert på teknologi som ville forbløffet enhver futurist fra fortiden, samfunnet har forandret seg lynraskt, drevet av den raske teknologiske utviklingen. Et teknologisk felt basert på samhandling og kommunikasjon har spredt seg fra enkeltflekker av teknologiske løsninger som har vokst sammen, til å bli noe som i dag berører store deler av livsverdenen. Mediene på nett er i mye større grad enn tradisjonelle medier interaktive, og en del av optimismen som har vært gjeldende rundt de nye mediene, har vært at de gir anledning til at marginaliserte grupper får en plattform, og at vi deltar like aktivt som produsenter av mening, som mottakere (Bouvier, 2015, s. 158). Denne dobbeltrollen gjelder spesielt for bildedelingsplattformene, publisering av bilder er blitt en viktig hverdagspraksis i alle faser av livet, fra det første ultralyd-bildet postes på instagram av stolte foreldre, til Facebook-siden gjøres om til en minneside etter vi dør. Disse faktorene gjorde at jeg valgte bildedelingspraksiser for å undersøke hvordan ungdom opplever dette nye sosiale handlingsrommet.

Smarttelefoner og internettet har sammen forandret hvordan vi produserer, bruker, distribuerer og kommuniserer bilder, bilder som personlige fortellinger kunne tidligere bare skues i private fotoalbum, men er i dag overalt og lett tilgjengelige for store deler av et ukjent publikum (Larsen & Sandbye, 2014, s. xvi). Denne blandingen av privat og offentlig er ett trekk ved dette nye sosiale rommet som internett rommer, og som kan være vanskelig å favne om med det språket vi har fra før. En annen ting er at selve arkitekturen i disse rommene består av programmering, en virtuell arkitektur som kan

ikke sees, bare som mentale forestillinger. Meningen som tilskrives elementer av, og helheten av, dette rommet, styrer hvordan vi forestiller oss både rommet, og oss selv i rommet.

Ordbok-definisjonen av “internettet” er “the large system of connected computers around the world that allows people to share information and communicate with each other» (Cambridge university press, 2018). Denne definisjonen kan leses som nøytral og objektiv, men ord som «informasjon» og «kommunikasjon» kan være ord som er med på å utfylle ordet «internettet» på en måte som skjuler makt og ideologi. Derfor er det viktig å undersøke hvordan vi snakker om internettet og online-praksiser i et diskursivt perspektiv (Bouvier, 2015, s. 154). Når vi snakker om nettet, er det en metafor i seg selv, et bilde på et nettverk med en myriade av sammenkoblede punkter på kryss og tvers, som en sky. Forskere som har kartlagt koblingene på nettet, har avdekket at det består av noen få nodalpunkter som de fleste andre punktene er koblet til (Albert-Laszlo & Albert, 1999), ikke et jevnt fordelt nett av koblinger som den tilsynelatende nøytrale definisjonen forteller om. Slavoj Zizec utfordrer det tilsynelatende nøytrale i antakelsen om at online-praksiser handler om kommunikasjon og interaksjon, og introduserer betegnelsen «interpassiv» på samhandlingen online i motsvar til «interaktivt» (Zizec i Bouvier, 2015, s. 154).

Hvordan vi omtaler og forstår online-praksiser og plattformer har en samfunnsmessig og sosial konsekvens, og dette er bakgrunnen til hvorfor jeg mener det er viktig å undersøke hva slags virkelighetsbeskrivelser som er i spill rundt online-bildedelingspraksisene. At virkelighetsbeskrivelser også påvirker den virkeligheten den omtaler, er et grunnleggende prinsipp i de diskursanalytiske teoridannelsene som danner det teoretiske fundamentet for problemstillingen, og en viktig innfallsvinkel til å studere kulturell endring i nye kulturstudier, som oppgaven hører inn under.

1.3. Teoribakgrunn

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan informantene konstruerer og konstrueres i bildedelingspraksisene, det sosiale rommet for praksisen, som både produsenter og konsumenter av mening. Diskursbegrepet er utgangspunktet for denne måten å undersøke fenomenet på. *Diskurs* forstås her som en fastleggelse av betydninger innenfor et bestemt domene. Dette hviler på et sosialkonstruktivistisk perspektiv: språket er ikke bare en kanal som formidler fakta om verden, språket skaper virkelighet, konstituerer den sosiale verden (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 13). En diskursanalytisk tilnærming innebærer også at språket konstituerer både sosiale identiteter og sosiale relasjoner gjennom diskursene. Diskursteorien forstår alle elementer i den sosiale virkeligheten som diskursive, mens Kritisk diskursanalyse foreslår et dialektisk forhold mellom det sosiale og det diskursive. Diskursene utgjør rammen som tekstmaterialet analyseres opp mot. Gjennom å analysere tekstmateriale som har blitt samlet inn gjennom intervjuer, undersøker jeg hvilke diskurser som er i spill rundt praksisene, identitetene og det sosiale rommet online, og de sosiale konsekvensene av disse.

I oppgaven undersøker jeg det sosiale rommet som skapes gjennom bildedeling over flere apper og plattformer. Disse samles gjennom å ha felles inngang: smartelefonen. Telefonen er helt sentral for disse praksisene, og jeg behandler det sosiale rommet som denne er en slags portal inn til, under ett, også fordi det er mange lenker på kryss og tvers av plattformene, slik at de utgjør et slags felles sosialt handlingsrom. Samtidig er dette et valg som kan føre til et visst tap av detalj og nyanser. Da blir mitt bidrag å gi en oversikt over praksisene på ett felt, bestående av flere sammenflettede mindre felt.

En teoretisk ramme er i seg selv en konstruksjon, og rammen en setter påvirker hva en finner i analysen. Teoriene jeg har valgt for å beskrive det sosiale feltet og de store samfunnsmessige linjene som praksisen befinner seg i, setter en ramme som jeg mener kan vise hvordan diskursene, medieplattformene og teknologien påvirker hverandre gjensidig. Nettopp denne sammenvevde kvaliteten mener jeg en beskrivelse av sosiale praksiser knyttet til smartelefonen krever, for å beskrive det dynamiske ved forholdet mellom teknologien, plattformene som den gir tilgang til, og forhold til aktørene som bruker dem.

1.3. Metode

Jeg anvender også diskursanalyse som metode, og i diskursanalysen tar jeg utgangspunkt i hvordan diskursene som former den sosiale virkeligheten, bygges opp rundt nodalpunkter. Jeg utfører også en tekstanalyse der jeg ser etter språklige og grammatiske konstruksjoner som er en måte diskursene uttrykkes konkret i språket. Tekstmaterialet kommer fra halvstrukturerte intervjuer med syv ungdommer i alderen 16-17 år, om hvordan de både produserer og konsumerer bilder via internett-baserte plattformer, og hvordan de opplever disse praksisene. Informantene hadde med seg et bilde de hadde delt via smartelefon nylig som utgangspunkt for intervjuet, og intervjuguiden var bygget opp rundt to hovedtemaer: dine bilder og andres bilder. Ved å også gjennomføre et fokusgruppeintervju i en større gruppe elever, har jeg forsøkt en slags metodetriangulering for å kompensere for metodiske begrensninger i en individuell intervjusituasjon når det gjelder å avdekke diskurser.

Intervjuene ble transkriberte, og har deretter gjennomgått en prosess av koding, først i innholdskategorier, så ut fra diskurser som har gjort seg gjeldende i de forskjellige intervjuene, og på tvers av disse. Ungdommene er elever ved den samme videregående skolen, på et yrkesfaglig program der jeg er faglærer i flere fellesfag. Både som faglærer og forsker er det sterke hensyn som er gjeldende når det gjelder personvern og respekt for informantene. Samtidig har disse rollene ført til en del etiske problemstillinger som jeg har måtte ta stilling til i utformingen og gjennomføringen av undersøkelsen.

1.4. Presentasjon av oppgaven

Etter innledningskapittelet, presenterer jeg en bakgrunn for temaet i denne undersøkelsen, der jeg ser på både den offentlige debatten, så vel som forskningen på feltet. I teorikapittelet gjør jeg rede for de to diskursanalytiske perspektivene som er sentrale som både teori og metode, i tillegg til andre teorier og begreper som er relevante for problemstillingen. Deretter gir jeg en gjennomgang av hele undersøkelsesdesignet, fra problemstilling til analyse i metodekapittelet. Der ser jeg også på styrker og svakheter ved de metodiske valgene jeg har gjort i oppgaven. Den siste delen av oppgaven er viet analyse; først en tekstnær analyse organisert etter forskjellige diskurser som jeg har etablert i løpet av analyseprosessen, deretter i en sosial kontekst ved hjelp av teorier og begreper som supplerer det diskursanalytiske

teorigrunnlaget. Oppgaven avsluttes med en sammenfattende diskusjon av funnene fra analysen, og til slutt en konklusjon.

2. Bakgrunn

2.1. Teknologien

In cyberspace, space, time and identity it would seem are no impediment to doing whatever we want to do or being whomever we wish to be. Identity on the Internet is playful, creative, impressive and limitless, and (so popular discourse would have it) an entirely different proposition from identity in the 'real world' (Benwell & Stokoe, 2013, s. 243)

Å dele bilder via smartelefonen på internettbaserte plattformer, er en praksis som baserer seg på flere former for teknologi som er relativt nye. Parallelt med utviklingen av teknologien, har nye bruksområder og former for sosial samhandling basert på den vokst frem. Derfor vil jeg her gi en kort oversikt over de viktigste milepælene i denne utviklingen.

Det vi i dag kaller internett, området online med alt sitt innhold som vi har tilgang til via nettlesere (staff, 2010), ble gradvis utviklet fra forsøk på å sende informasjon fra en datamaskin til en annen på begynnelsen av 60-tallet, til et stadig økende nettverk av hovedsakelig vitenskapelige datamaskiner på 80-tallet. Verdensveven, world wide web, ble introdusert av programmereren Tim Berners-Lee, og det er dette som markerer internettets fødsel i 1989 (World Wide Web Foundation, 2018).

I de fleste kildene omtales web1.0. som perioden fra denne første tiden med verdensveven, fra 1991, og omtrent opp til årtusenskiftet. Her var nettsamfunnene mer generiske steder der du kunne skape deg en profil, og danne grupper, men du ble ikke automatisk koblet sammen med andre (Fuchs, 2013, s. 32). I denne første tiden var det ikke vanlig å bruke virkelige navn og identiteter når man opprettet brukere i disse nettverkene, og mange brukte nettet for å eksperimentere med sider ved seg selv som de ikke kunne vise offline, av frykt for stigmatisering og fordømmelse. Disse tidlige måtene å være sosial på nett, var tekstbaserte. Dette gjorde det også lettere å leke med identitet, noe sitatet øverst i kapittelet gjenspeiler. Disse tidlige fasene av utviklingen online ble karakterisert av idealisme og tro på at internett skulle føre til

demokratisering, gjennom tilgang til debatt, og frihet i uttrykk (Bouvier, 2015).

Betegnelsen web 2.0 brukes for å betegne overgangen fra et mer statisk internett, til et nettverk basert på «an architecture of participation» (O'Reilly i Fuchs, 2013, s. 32) og innebar en vekst av interaktive plattformer som åpnet for toveis-kommunikasjon, og forretningsmodeller med bruker-generert innhold i sentrum, prinsippene som sosiale medier er basert på. Facebook, som opprinnelig ble utviklet for college-studenter i USA i 2004, ble gjort tilgjengelig for alle i 2006 (Trottier, 2013, s. 3) og per juni 2017 hadde tjenesten 2,01 milliarder daglige, aktive brukere (Facebook, 2017), med 3,6 millioner brukere bare i Norge (Stueland, 2016).

En annen viktig endring som kom med web 2.0., er at vi har beveget oss fra å stort sett være anonyme på nett, til å stort sett være pålogget via en profil som identifiserer hvem vi er. De fleste har profiler under sitt eget navn på de mest populære sosiale mediene. Dette har ført til visse endringer i hvordan vi oppfører oss på nett, selv om mange fortsatt må venne seg til tanken på at det som skjer på Facebook er like virkelig som det som skjer i det fysiske rom. Påloggingen betyr også at vi mer eller mindre frivillig og bevisst legger igjen store mengder informasjon om oss selv hos to største aktørene, Google og Facebook, i vår daglige ferdsel på internett. Den tidligere idealismen rundt internett-utviklingen har blitt erstattet med mer skepsis. I september 2017 gikk Morten Haga Lunde, sjef for Etterretningstjenesten i Norge, ut og advarte mot ukritisk bruk av Google og Facebook (Remen & Tomter, 2017), noe som viser en økende bevissthet rundt sosiale medier og overvåkning. Optimismen om demokratiseringen som den nye plattformen muliggjorde, har snudd til bekymring over en polarisering av offentlig debatt i ekkokamre, som i den offentlige debatten knyttes til både valget av Trump og Brexit.

De første kameratelefonene kom på markedet sent i 2000. I mellomtiden gikk vi over fra å bruke film til å bruke digitale kameraer, og ble vant med å dele bilder på nett, via Flickr, diverse blogger, og Facebook. I 2007 lanserte Apple den første Iphonen, og i 2010 overgikk salget av smarttelefoner salget av PCer for første gang. Dette markerte et skille i hvordan vi bruker internett, fra å sitte ved en pc, til å ha nettilgang i lomma og påkoblingsmuligheter bortimot overalt. De nye smarttelefonene kom med kameraer både foran og bak, og i 2013 kåret Oxford Dictionary «selfie» til årets ord. I 2017 er

smartelefonen alltid med oss. 75% innrømte i 2013 at de bruker smartelefonen på toalettet (Drewett, 2013), og med muligheten til å ta bilder hvor som helst og når som helst, og til å dele dem direkte via mobilnettet, revolusjonerte dette hvordan vi både tar og hvordan vi deler bilder. Nå har smartelefonen for de fleste av oss helt erstattet kameraet når det gjelder å fange feriebilder; og Instagram-strømmen erstatter også for mange av oss fotoalbumet når det gjelder å lagre minnene for ettertiden.

Med smartelefonen kom en enorm vekst i apper (applikasjoner), og Youtube, Facebook, Snapchat, Instagram er de fire mest brukte appene på norske smartelefonen i 2017 (Hauger, 2017). To av disse er rene bildedelingsapper, Snapchat og Instagram, og disse står for hhv 8,4 og 7,3 prosent av all mobildatatrafikk i Norge per 2017. Facebook deler førsteplassen sammen med YouTube. De står alene for 13,5 av mobiltrafikken i Norge hver (ibid). Hver dag laster brukerne av Facebook opp 300 millioner bilder (Zephoria, 2017). På verdensbasis har Facebook på mobil økt med 23 % på et år, til 1,74 milliarder i desember 2016 (Zephoria, 2017).

I 2010 kom Instagram, en smartelefon-app som ga muligheten til å redigere og dele bilder direkte fra telefonen. Appen ble kjøpt opp av Facebook i 2012, og har 150 millioner aktive, daglige brukere i 2017. 1,9 millioner av disse befinner seg i Norge, og her er 93 prosent av alle jenter i kategorien 18-29 år på instagram i 2017 (Ipsos, 2017). Snapchat kom i 2012, og lot brukerne dele bilder som forsvant etter noen sekunder. Appen ble svært populær, og både instagram og Facebook har lansert lignende funksjonaliteter. I dag har 2,3 millioner av den norske befolkningen en Snapchat-profil (Ipsos, 2017). Disse tallene viser at denne teknologien infiltrerer hverdagen til de fleste av oss, ungdom inkludert, og at dette er en utvikling som har skjedd svært raskt.

2.2. Den offentlige debatten om ungdom og bildedeling online

Fremveksten av en ny, digital virkelighet har ført til mange, både offentlige og private debatter om det digitale. Mye interesse har vært rettet mot ungdom og deres aktiviteter på internettet, og den yngste generasjonen har fått status som «digital natives». Dette er en merkelapp som ble definert av Marc Prensky i 2001 (Dunkels, 2007, s. 35), og betegner generasjonen som har blitt født inn i en verden hvor datamaskiner og internett er en naturlig del av landskapet. Dette er en merkelapp som gir barn og unge status som eksperter på alt som har med digital teknologi å gjøre, i og med at de er innfødte, og har

så å si fått teknologien inn med morsmelken.

De store linjene i debattene om unges deling av bilder online dreier seg om å enten se på den samfunnsmessige utviklingen som forfall eller fremskritt. Forfallstanken setter online-verdenen opp mot oppvekstmiljøet i våre idealiserte fortellinger om vår egen oppvekst, og er tett opp mot ideene om risikosamfunnet. Online lurer det farer og risikoer som barn og unge må beskyttes mot, og dette trekker på en forståelse av barn og unge som uvitende og derfor sårbare. Fremskrittstanken posisjonerer barn og unge som kompetente og «aktive» mediebrukere, de mestrer alt som er moderne, de unge er fremtiden, og våre håp for fremtiden investeres i dem. En sosial konsekvens av en slik subjektposisjon er at den usynliggjør hull i den digitale kompetansen til ungdom, idet det er en sterkt forenklet fremstilling av unge som mediebrukere (Buckingham, 1998, s. 44).

Mange av de negative konsekvensene rundt den nye teknologien blir møtt med forslag om å begrense tilgangen til den, og resultatet blir ofte at barn og unge ikke forteller om det som skjer online, av frykt for å bli tatt fra tilgangen til noe som har blitt en viktig plattform for sosial samhandling for dem. Kun 20 prosent av unge mellom 17 og 18 år i Medietilsynets undersøkelse om unge og medier for 2018, svarte at de hadde fortalt foreldrene sine hvis noe ubehagelig skjedde med dem på nettet, og kun 8% har rapportert en slik hendelse til lærere. I den samme undersøkelsen svarer kun 7% av de unge at de opplever at foreldrene er svært interessert i hva de foretar seg online, i forhold til 41% når det gjelder andre fritidsaktiviteter (Medietilsynet, 2018).

Dette misforholdet viser kanskje hvor dårlig både foreldre og andre voksne som jobber med barn og unge, har klart å tilpasse oss denne nye, sosiale virkeligheten som er så sentral i livene til denne aldersgruppen. På Safer Internet-Day konferansen i regi av Medietilsynet 6.februar 2018, snakket en av de voksne som *har* klart denne tilpasningen, «Helsesista» Tale Maria Krohn Engvik, som kommuniserer med tusenvis av unge via Snapchat-kontoen sin. Hun pekte på hvordan de unge beskrev fraværet av voksne i online-rommet: Internett er som en fest i den skumleste mørkeste bakgata midt på natta, de voksne har gått hjem og barna er der alene.

Både Engvik og medietilsynets Mari Velsand talte for en åpnere og mer nysgjerrig tilnærming til barn og unges online-hverdag. I dag kan det virke som at vi bare har to måter å snakke om unge og det de gjør online på; enten med fokus på risikoer som finnes online, og hvordan tiden brukt på online stopper dem fra å ha den idealiserte, frittgående barndommen vi selv opplevde, eller så snakker vi om teknologien kun som nøytrale verktøy, som unge selv dessuten er mer kompetente brukere av enn voksne. Disse beskrivelsene kretser stort sett rundt individnivået, og de store linjene, maktrelasjonene og konsekvensene utover hver enkelt sitt liv, forblir usynlige.

Filosofen Michel Foucault beskrev hvordan språk, objekter, rom, kropper og praksiser er låst, sammenflettet til hverandre i en gjensidig konstituerende bevegelse. Internettet, smarttelefonene, menneskene og de nye praksisene online er i en prosess av endring, bragt frem av hver av disse komponentene i gjensidig påvirkning. Det virker som vi ser på utviklingen av teknologien knyttet til internettet, som en slags naturlig utviklingsprosess, drevet frem av anonyme krefter, med unngåelige konsekvenser (Fisher, 2010, s. 230). Konstruksjonen av online-fenomener som «virtuelle» har kanskje gjort at vi ser på det som skjer online som uvirkelig, uten konsekvenser.

2.3. Barndom, teknologi og moralsk panikk

Jeg har intervjuet skoleelever i alderen 16-17 år, med ett unntak der eleven var over 18. Det semi-autonome er et av trekkene ved ungdom som går igjen i definisjonene av denne livsfasen. I tillegg er det er en overgangsfase, en *liminal* periode, der de opplever de verste sidene ved å være autonom og bli regulert på en gang. De befinner seg mellom barn og voksen (Barry, 2004).

Gjennom tidene har kategorien «barn» fått sitt innhold fra skiftende diskurser, og vi får øye på dette i de konkurrerende diskursene om unge online. Det er Rousseaus uskyldige og naturlige barn, som må beskyttes fra de korrupperende kreftene i samfunnet; det er kristendommens barn som lett forføres av synden og må holdes atskilt fra den (Buckingham, 1998, s. 37). De siste tiårene har FNs barnekonvensjon som vektlegger barnets menneskerettigheter og egen status, gitt innhold til en diskurs om det kompetente barnet, som har en egenverdi og må respekteres som sådan (Buckingham, 1998, s. 46). Alle disse ideene er til stede i både forskning og debatt om unge og

internett. Psykologen Jesper Juul har vært en tydelig stemme i debatten om barn og unges status:

Barnets reaksjoner er alltid kompetente, det vil si meningsfulle og uttrykksfulle. oppdragelse i tradisjonell forstand er derfor overflødig. Det barn og voksne nå trenger er et nytt verdigrunnlag for samværet og samspillet - et grunnlag som verken bygger på autoritær maktanvendelse eller demokratisk likhetstyranni, men på likeverd og gjensidighet mellom barn og voksne. (Juul, 2018)

Seksualitet og unge er fortsatt noe som vi behandler som problematisk, og mange engstelser i forhold til ungdommer online kommer i berøring med dette. Seksualiteten online er en kilde til fare: risikoen for å bli misbrukt av pedofile, risikoen for at bilder blir spredt var temaet for mange offentlige debatter i 2017. På den annen side kan mulighetene vektlegges. Internettet kan være en kilde til åpenhet og mangfold, og nettet kan være et sted der man kan uttrykke avvikende identiteter og finne fellesskap. Men den nye teknologien i seg selv er også noe som skaper engstelser.

2.4. Forskningsbakgrunn

I rapporten «Sociale skilnader i unge kvinnors hälsa» skriver den svenske forskeren Elza Dunkels under headningen «Kvinnor på nätet är inga offer», om såkalte *mediepanikker*. Dette er et emosjonelt reaksjonsmønster på nye medier som har gjentatt seg gjennom historien ved introduksjon av nye medier, som telefonen, og nå sist internett:

Dessa reaktioner är vanliga vid introduktionen av ett nytt medium eller en ny teknik och de innebär ofta att man exotiserar unga, det vill säga framhåller dagens unga som exotiska och fundamentalt annorlunda jämfört med tidigare generationer. (Dunkels, 2013, s. 39)

Dunkels viser til eksotiseringen av unge som kategori, og hvordan jenter vekker dobbel panikk ved introduksjonen av nye medier. Medier som gir kvinner økt frihet, vekker ekstra bekymring. Internettet er enda en slik teknologisk nyvinning som gir økt frihet. Unge jenter er da i en klemme som både handler om alder og kjønn, og diskusjoner om unge jenter dreier seg ofte om dem, ikke som kreative bidragsytere, men som potensielle ofre for farer på nettet. Både som ofre for seksuell trakassering – men også som ofre for sin egen utlevering av seg selv (Dunkels, 2013, s. 36).

Forskningen på ungdom online er preget av de raske og mange endringene som har skjedd på feltet, både sosialt og teknologisk. Studier før 2005 handler ofte om hvordan unge leker med anonymitet og oppdiktete identiteter, mens overgangen til Web2.0 førte til at unge hovedsakelig kommuniserer og handler på nett under våre egne identiteter (Dunkels, 2007, s. 19). Internettforsknings-feltet har derfor utviklet seg fra de første deskriptive tilnærmingene, som vektla skillet mellom det som skjedde online og offline, til at man i dag ser at forskjellene er mindre enn man først antok, og at det ikke er meningsfullt å skille mellom de to (Dunkels, 2007, s. 19). I en diskursiv forståelse av identitet gir det ikke mening å betegne en online-identitet som mindre ekte, for i dette perspektivet er all identitet konstruert diskursivt:

In this version of identity, 'virtual' becomes a red herring: a moniker that perpetuates the myth of the authentic, stable and essential identity. With these arguments in mind, we may decide that 'virtual identity' is simply a prosaic term for the identity work that happens to occur online. (Benwell & Stokoe, 2013, s. 246)

2.4.1. Bildedeling og identitet

At bilder kan forme hvordan vi forstår oss selv og andre, er ikke noe nytt, men teknologien i form av smartefonen har gitt oss en mye høyere grad av kontroll over hvordan vi selv fremstår på bilder. Utviklingen i kamera- og internett-teknologi har ført til etableringen av mange nye sosiale praksiser rundt bildedeling, slik som *selfiet*, og ungdom spesielt har fått en helt ny tilgang til å bruke bilder til å utforske sin identitet, noe som har vært fokus for mange studier de siste årene (Mascheroni, Jimenez, & Vincent, 2015). Det å konstruere fortellinger om hvem vi er, har blitt fokus for mye av forskning på hvordan vi bruker sosiale medier som Facebook og Instagram. Flere studier har slått fast at sosiale medier og mobiltelefonen er blitt viktige verktøyer i å vedlikeholde identitet og sosiale relasjoner for unge (Mascheroni, Jimenez, & Vincent, 2015).

Mange studier om bildedeling på sosiale medieplattformer tar for seg disse praksisene i et selvpresentasjons-perspektiv, med begrepsapparater fra Erving Goffmanns arbeid «The presentation of self in everyday life» (Goffmann, 1956). Med Goffmanns begrepsapparat males et nyansert og intrikat bilde av de felles forhandlingene som vi inngår i rundt identiteten når vi samhandler i hverdagen, og fremstiller sosiale medier

som en arena for å fremstille idealiserte versjoner av oss selv, ved å styre hva slags inntrykk vi gir utad.

Jeg mener at mitt bidrag ligger i å bruke begreper fra flere teoretiske tradisjoner, symbolsk interaksjonisme, diskursanalyse og medie-teori som innfallsvinkler til å analysere hvordan disse praksisene beskrives av informantene i undersøkelsen.

3. Teori

3.1. Innledning

Det gjensidige forholdet gjennom massemediene mellom kulturen og individet, som problemstillingen min handler om, har vært et sentralt anliggende i Cultural Studies-tradisjonen, som denne masteroppgaven hører hjemme i. Mange viktige begreper fra mediestudier og diskursteori kommer fra Stuart Hall, som var en sentral figur i Cultural Studies og medieforskning, fra han tok over som leder i av the Centre for Contemporary Cultural Studies i Birmingham i 1968 til sin død i 2014 (Høystad, 2010). Cultural Studies er en tverrfaglig disiplin med vekt på massekultur, og ikke den høyverdige kulturen som andre kulturfag arbeidet med. Det dreide seg om kulturen som ble overlevert fra generasjon til generasjon via radio, TV, film og andre hverdagspraksiser (Hall, 2013, s. 761).

Then the university said well everybody teaches culture, classics department, for example, you know? How can you be the only people teaching culture? So we said contemporary culture, okay? The Centre for Contemporary Cultural Studies we called it. (Hall, 2013, s. 760)

Hall knyttet makt sammen med massekulturen og identitetsdannelse, ved å rette fokuset mot representasjon og hvordan dette reproduerte klasse- og raserelasjoner, og etter hvert også kjønnsrelasjoner (Grossberg, Nelson, & Treichle, 1992). Han viste hvordan mottakerne av en tekst er i stand til å avkode budskaper etter andre koder enn det som var innkodet i teksten, noe som gir individet mulighet til å gjøre motstand mot rådende ideologier (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 26). Bildedelingspraksisene som jeg undersøker er en mediepraksis der vi både er mottakere og sendere av budskap, og på de fleste plattformene opptrer kommersielle og private tekster side om side, og er potensielt tilgjengelige for mange flere enn kun de nærmeste. Dette krever en spesifikk forståelse om hvordan budskap skapes og leses, og jeg har brukt teoriene om «networked publics» og medieteorier om «the gaze» for å få frem denne dobbeltheten, i tillegg til diskursteori om panoptikon og diskursen som materielle.

Norman Faircloughs tilnærming gir verktøy å undersøke hvordan de nye sosiale praksisene som har oppstått i samspill med den raske teknologiske utviklingen, konstrueres i konkret språkbruk. Når de gamle virkelighetsbeskrivelsene ikke dekker det den beskriver, må vi skape nye beskrivelser, gjennom artikulasjon eller interdiskursivitet; det vil si å kombinere elementer fra eksisterende diskurser. Hvordan

den nye sosiale virkeligheten online konstrueres diskursivt, gir diskursteorien til Ernst Laclau og Chantal Mouffe gode verktøy for å undersøke. Jeg har altså valgt å bruke elementer fra begge disse diskursanalytiske teoridannelsene, og skal gjøre rede for dem her.

3.2. Diskursteori og kritisk diskursanalyse

Når man velger en diskursanalytisk innfallsvinkel, velger man en hel pakke; en anvisning om hvordan man kan forstå den sosiale virkeligheten. For å bruke dette perspektivet i analyse er det viktig å forholde seg til de epistemologiske forutsetningene som ligger til grunn. Både diskursteorien og kritisk diskursanalyse har et felles fundament i hvordan de ser på forholdet mellom språk og sosial virkelighet. Dette skal jeg legge frem her, samtidig som jeg ser på hva som skiller de to teoriene, siden jeg har valgt å bruke elementer fra begge. Begge teoriene deler et sosialkonstruktivistisk grunnlag, her formulert av Vivien Burr i Jørgensen og Phillips som jeg baserer min fremstilling av de to perspektivene på (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 13).

For det første innebærer dette grunnlaget en kritisk innstilling ovenfor selvfølgelig viten, fordi man ikke ser på språket som en avspeiling av en allerede eksisterende verden, men som konstituerende av denne (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 13).

«Tattforgittheter» blir hos diskursteorien kalt objektive sannheter, og tolket som betydningsfastsetninger der sporene av makten som har skapt den, er visket ut. Ideologi er ikke noe som ligger bakenfor diskursene, men noe som opererer innenfor dem.

Ideologi er viljen i en diskurs til å skape en totalitet som blir sett på som objektiv, som ikke blir utfordret av andre diskurser (Rear & Jones, 2013, s. 376). Norman Fairclough bruker også ideologi som begrep, men ut fra en ulik oppfatning av makt. Fairclough ser nemlig ideologiene som det som er utenfor diskursene som former dem, for å opprettholde maktrelasjoner mellom grupper (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 75).

Her kommer de to retningenes forskjellige syn på makt frem. Fairclough stiller seg på de undertrykte sin side, og ser på diskursanalysens formål avdekke hvordan diskursene er med på å opprettholde ulikhet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 75). Laclau og Mouffe aksepterer Foucaults syn på makt som skapende, ikke bare undertrykkende (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 49). De ser på makt som nødvendig for et samfunn, men maktrelasjonene som finnes i et gitt samfunn er kontingente, de kan erstattes av andre

(Jørgensen & Phillips, 2013, s. 68). Laclau og Mouffes brede perspektiv på diskursens rolle i å konstituere den sosiale virkeligheten har ført til kritikk mot sistnevnte som relativistiske, at alt flyter. Men objektivitets-begrepet deres viser at det er rom for stabiliseringer av mening som gjør at vi kan snakke om historisk og kulturelt spesifikke fenomener i samfunnet, avleiret av diskursene (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 49). De vil bare ikke gå med på at de blir skapt av noe *utenfor* dem.

Det andre premisset fra det sosialkonstruktivistiske ståstedet som teoriene baserer seg på, er et anti-essensialistisk syn på identitet og samfunn. Siden samfunnet er diskursivt konstituert betyr det at det ikke er bestemt av ytre forhold eller forhåndsbestemt, og at det ikke er noen indre, sann kjerne i sosiale identiteter (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 14). Laclau og Mouffe trekker på Lacans teori om identitetsdannelse, der identitet er det samme som å identifisere seg med noe, det vil si subjektposisjoner som gis av diskursene. Identiteten formes relasjonelt, mot det man ikke er, og subjektet kan ha flere identiteter etter hvilke diskurser man blir interpellert av, slik at det er fragmentert og ustabilt (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 52:55). Hvis ikke, er det et resultat av at alternativene har blitt utelukket av en diskurs som oppfattes som objektiv sannhet. Jørgensen og Phillips bruker som eksempel hvordan vi ser på barn som en slik objektiv sannhet; vi har glemt at barndommen er et resultat av diskursiv kamp for å gi mening til denne kategorien (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 48).

I følge Fairclough skapes identitet diskursivt, men står også i et dialektisk forhold til andre aspekter av det sosiale, siden han skiller mellom diskursive praksiser og sosiale praksiser (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 73). Diskursene er med på å forme samfunnet, men avspeiler det også. Hos Laclau og Mouffe *er* diskursene samfunnet; forskjellige diskurser som hele tiden kjemper for å oppnå hegemoni, for å fastlåse språkets betydninger på sin måte, og dermed sin måte å forstå den sosiale verden på. Samfunnet konstrueres diskursivt, slik at diskursene danner rammene for all handling, samtidig som at diskursiv praksis danner disse rammene.

De to perspektivene vektlegger subjektets bevegelsesfrihet i diskursene ulikt. Kritisk diskursanalyse understreker fleksibiliteten og kreativiteten til subjektet. Subjektene i dette perspektivet bruker diskurser som ressurser, og kan skape nye artikulasjoner, hybrid-diskurser, de blir aktører i sosial endring (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 77). Diskursteorien er tett knyttet til Foucault og strukturalistene, og fastholder at diskursene

skaper rammer som determinerer individet. Analysen min ser etter både reproduksjon av eksisterende mønstre, og nyskaping i de konkrete språkhandlingene som omtaler praksisene.

Det tredje premisset er at kunnskap er noe vi skaper i sosial samhandling, enten i kamp om hva som skal få definere virkeligheten, eller i samarbeid om en felles sannhet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 14). Kritisk diskursanalyse sier altså at dette skjer i dialektisk forhold til andre sosiale dimensjoner. Samtidig åpner Fairclough for at diskursiv praksis også kan utfordre diskursiv struktur ved å sette ord på mulige virkeligheter utenfor strukturen (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 77). For å avdekke diskursene krever kritisk diskursanalyse at en gjør en lingvistisk tekstanalyse av konkrete tekster skapt i sosial interaksjon (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 21). Laclau og Mouffe fokuserer på abstrakte diskurser, og deres konstante kamp om entydighet for å definere det sosiale feltet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 62).

3.3. En diskursanalytisk ramme basert på begge perspektiver

Faircloughs skille mellom diskursive praksiser og andre praksiser, fører til en modell der diskursene undersøkes på tekstnivå gjennom en språklig analyse av teksten, på et neste nivå der en undersøker den diskursive praksisen, produksjon og tolkning av tekstene, og hva slags diskurser de trekker på, og til slutt på et nivå for sosial praksis, som bruker andre teorier for å se på institusjonelle og sosiale omstendigheter for den sosiale praksisen som diskursene former og formes av (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 81). I denne oppgaven stiller jeg meg mellom disse perspektivene, ved å bruke teoridannelse fra andre områder for å analysere det sosiale, men samtidig forsøke å oversette disse teoriene til diskurser siden begge er enige om at diskursene har sosiale konsekvenser (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 151).

De sosiale strukturene, som diskursene skaper og gjennomsyrrer, er hele tiden avhengige av hvordan de fastlegges i den konkrete praksisen. Derfor ligger det implisitt i diskursteorien at diskursene skapes, vedlikeholdes og forandres i de konkrete hverdagspraksiser, slik at de kan analyseres på tekstnivå. Begrepene *Langue*, språkssystemet, og *parole*, språket i bruk, fra Ferdinand De Saussures teorier om tegnene, smelter sammen i en prosess i diskursteorien, som reproducerer eller transformerer strukturen (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 19). Artikulasjon tilsvare

Faircloughs intertekstualitetsbegrep, og er en sammenkjeding av elementer som gir dem nytt meningsinnhold, men som også kan reprodusere mening ved å trekke på tidligere struktureringer av mening (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 36). For å kunne si noe meningsfullt om de bidrar til reproduksjon eller endring, må man se dem opp mot noe, en struktur, en terorbakgrunn. Derfor kan man si at begge perspektivene åpner for at diskursene må ses opp mot en ramme, en struktur, men over tid vil kritisk diskursanalyse sine strukturer være mer stabile enn de som diskursteorien forutsetter.

Begge perspektivene åpner for at diskursene skapes i konkret språkbruk og må analyseres der, og begge perspektivene krever en bakgrunn som linjene i de konkrete tekstene forstås opp mot. Fairclough ser på *diskursordenen* som kontekst for ytringen som undersøkes, mens diskursteorien sier at artikulasjonen er den konkrete handlingen som trekker på og omdanner diskursene, de mer abstrakte betydningsfastleggelsene, opp mot *det diskursive felt*. Men de avgrenser ikke dette feltet, slik at det kan forstås som alle betydninger som ikke omtaler det som diskursene dekker (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 147). Jørgensen og Phillips anbefaler å bruke diskursorden-begrepet for å avgrense et område av konkurrerende og overlappende diskurser som gjelder for det området som undersøkes, og diskursteoriens begrep om flytende betegnere som et godt redskap for å finne og dokumentere diskursene, da de kan være indikatorer på diskursordner ved at flere konkurrerende aktører forsøker å fylle dem med innhold (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 153).

Diskursen blir da en entydig fastlegging av mening innenfor et bestemt område, i mitt tilfelle en praksis; deling av bilder online. Derfra er det bruk for en avgrensing som omfatter de forskjellige diskursene som kjemper om herredømme i samme rom, diskursordenen. I min undersøkelse har jeg fastsatt dette til debatten om ungdom og sosiale medier. Denne diskursordenen er i berøring med flere andre diskurser: en digital diskurs, fremskrittsskritt, forfallsdiskurs, risikodiskurs, barndomsdiskurs, kjønnsdiskurs og markedsdiskurs.

3.4. Elementer, momenter, artikulasjoner og nodalpunkter.

For å etablere diskursene i diskursordenen, bruker jeg Laclau og Mouffes tegnteori som beskriver hvordan diskursene dannes, og jeg skal greie ut om den her, basert på Jørgensen og Phillips fremstilling (2013). Denne bygger på poststrukturalismen og

idéen om språk som bestående av to nivåer; langue og parole, der langue gir mening til parole, som er konkrete ytringer. Langue får ikke sin mening fra virkeligheten, men fra tegnene. Post-prefikset markerer at man i motsetning til strukturalistene som mente at langue var tegn i faste strukturer, heller mener at tegnene kan forandre plass i forhold til hverandre, nye koblinger kan lages, og dermed kan ny mening oppstå (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 35).

Diskursene er resultater av artikulasjoner, som består av at momenter blir artikulerte innenfor en diskurs. Momentene holdes på plass av at de er forskjellige fra andre elementer. Diskursen henger sammen som en helhet – det vil si at den utgjør et helhetlig felt som holdes sammen av punktene i posisjon til hverandre. Før punktene blir momenter, er de elementer. Da er de forskjeller som ikke har blitt artikulert diskursivt, så de har ikke fått sin plass i nettverket av tegn som danner diskursen, og er flertydige (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 36).

Nodalpunkter er sentrale privilegerte, tegn som de andre tegnene faller på plass rundt, og får sin betydning i forhold til, gjennom ekvivalenskjeder. Prosessen med å gå fra element til moment kalles lukking. Det er et forsøk på å skape entydighet, men denne lukkingen blir aldri helt fullstendig. Konkurrerende betydninger av tegn kan alltid få det til å gli ut (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 38:39). Diskursen prøver å gjøre elementene om til momenter – å gå fra flertydighet til entydighet. Mesterbetegnere er nodalpunkter for identitet, de er tomme, men blir gitt mening gjennom ekvivalenskjeder som lenker tegn sammen, og etablerer identitet relasjonelt, satt opp mot andre kategorier (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 55). En flytende betegnere som er sentral i arbeidet mitt, er den som forsøker å konstruere online-rommet som en totalitet. Flytende betegnere som det sosiale rommet organiseres rundt kalles myter, og er midlertidige struktureringer av det sosiale som vi forestiller oss for å ha en ramme som kan gi mening til handling og meningsskaping (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 52).

Deres forslag til analyse er å se på konkrete uttrykk som artikulasjoner, og se på hvilke betydninger de etablerer ved å settes i et bestemt forhold til hverandre i diskursen, og hva slags betydninger de utelukker. Dette skal gjøre kampen om entydighet synlig, og man vil se hvilke betydninger som er momenter, lukkede, og hvilke som fortsatt er i glidning, såkalte elementer (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 63).

3.5. Verktøy til bruk i tekstnær analyse

Norman Fairclough anviser bruk av flere lingvistiske verktøy for å analysere hvordan diskursen uttrykkes i konkret språkbruk. Diskurs blir i Kritisk diskursanalyse sett på som system av leksikalsk- grammatikalske muligheter som tekst og forfattere benytter seg av, ved å utelate eller inkludere (Benwell & Stokoe, 2013, s. 108). I boka «discourse and identity» viser forfatterne hvordan grammatikk kan brukes i tekstanalyse for å avdekke sosiale relasjoner og makt, gjennom systemic functional linguistics, systemisk funksjonell lingvistikk, utviklet av Halliday, som er en av de viktigste ressursene for analysen i Kritisk diskursanalyse på tekstnivå (Benwell & Stokoe, 2013, s. 108). Systemisk funksjonell lingvistikk er en modell som ser på språket som bestående av flere lag, fra grammatikk til det sosiale, der hvert lag realiserer det neste. Grammatikk og ordvalg realiserer mening – og lingvistikk realiserer det sosiale. Kritisk diskursanalyse bruker analysen av grammatikk, ordvalg og lingvistikk til å se på hvordan makt blir realisert gjennom språket, på basis av antakelsen av at det sosiale er bygd inn i det grammatiske vevet i språket. Jeg har brukt disse verktøyene, hentet fra bokas praktiske ramme basert på systemisk funksjonell lingvistikk og Kritisk diskursanalyse i min tekstnære analyse.

For å se på hvordan informantene konstrueres som aktører i online-rommet gjennom hvordan de omtaler praksisene, har jeg undersøkt agens, hvordan de fremstår som aktive eller passive subjekter, og relasjoner og identiteter gjennom grammatiske konstruksjoner. Agens kan understrekes eller fjernes ved mange forskjellige grammatiske grep, som nominaliseringer og passive verbkonstruksjoner (Benwell & Stokoe, 2013, s. 110:112).

Ved å se på modalitet, definert som alle måter en språkbruker kan uttrykke sin subjektive holdning til påstandsinholdet i en ytring på (Svennevig & Henriksen, 2017), kan en undersøke holdningen og innstillingen til det som blir sagt. Dette uttrykkes på mange måter, gjennom modale hjelpeverb (kan, vil, må, skal), tempus av verb, modifierende setninger m.m. Fairclough mener at modalitet er viktig i konstruksjonen av identitet, det du gir din tilslutning til, og hvordan du relaterer deg i forhold til verden og andre mennesker. Dette blir en viktig del av den du er (Fairclough, 2003, s. 166).

Evalueringer er en mer eller mindre eksplisitt måte man gjennom språket tilslutter seg til verdier, om hva som er bra og hva som er dårlig, hva som er viktig og nyttig (Fairclough, 2003, s. 171). Dette kan knyttes til diskursene, fordi hva som er verdifullt og godt er relativ til hva diskursene vektlegger. Markedsdiskursensom verdsetter effektivitet og tilpasning, mens en tradisjonsdiskurs vil understreke helt andre verdier. Fairclough anbefaler å se etter implisitte verdisystemer i teksten, og ikke bare det som uttrykkes eksplisitt (Fairclough, 2003, s. 173). Kritisk diskursanalyse retter også fokus mot vokabular; ord kan være ideologisk ladet om de bærer identiteten til forfatteren (Fairclough, 2003, s. 162), og man kan også finne ord som opptrer i grupper, «collocations», der meningsinnholdet i ett av ordene smitter over på det andre og farger tolkningen av det (Fairclough, 2003, s. 131).

Språklige bilder som metafor, metonymi og synekdoker kan også farge lesingen av en tekst (Fairclough, 2003, s. 132) . Online-fenomener beskrives ofte gjennom metaforer, siden det er virtuelle rom som ikke har fysiske egenskaper. Selve internett-begrepet er en metafor, der aktører fremstilles som bundet sammen av et nett. Hvordan man forestiller seg det nettet påvirker hvordan man forstår det. Jeg ser for meg et nettverk med jevnt distribuerte tråder mellom uendelig mange punkter. Men de som har undersøkt nettverket sier at det består av noen få store nodalpunkter som mange er knyttet til. Nettverksmetaforen er i seg selv med på å skjule maktrelasjonene som ligger i dagens internettinfrastruktur.

Pronomenbruk er også noe som kan si noe om hvordan den som snakker posisjonerer seg, og kan brukes til å både inkludere og ekskludere (Fairclough, 2003, s. 145).. Et konkret eksempel på en slik funksjon er når vi i språket lager et skille mellom «oss» eller «dem». I teksten må man også lete etter spor etter intertekstualitet, mening hentet fra andre tekster, og dialogiske kvaliteter ved tekster, der andres stemmer innlemmes teksten, og interdiskursivitet (Fairclough, 2003, s. 39:43). Interdiskursivitet betegnes som en kolonisering av enkelte områder over i andre, slik som markedets logikk som invaderer stadig nye områder av samfunnet, såkalt «Marketization of discourse» (Fairclough, 2003, s. 104). Fairclough understreker også at tekstanalysen, i tillegg til en lingvistisk analyse, må bestå av en intertekstuell analyse som viser hvordan den konkrete teksten trekker på andre *diskursordner*, her forstått som:

...the particular configurations of conventionalized practices (genres, discourses, narratives etc.) which are available to text producers and interpreters in particular social circumstances. (Fairclough, 1992, s. 194)

Dette er hans svar på hvordan man kan knytte tekst til kontekst i diskursanalyse, siden disse felles ressursene som konkrete ytringer baserer seg på, er på et høyere nivå. Han har derfor plassert dette i midten av sin tredelte modell, som et medierende nivå mellom de to andre. Som konvensjoner er de strukturer formet av språket, men som også virker tilbake på og strukturerer det.

3.6. internett og samfunnsutviklingen – teorier om de store linjene

Samfunnsutviklingen beskrevet av Eran Fisher (Fisher, 2010), Ivar Frønes (Frønes & Haldar, 1998) og David Buckingham (Buckingham, 1998), tegner opp store samfunnsmessige utviklingstrekk som omfatter utviklingen av internett og den digitale barndom. Ulrich Bechs teori om risikosamfunnet gir også en mulighet til å forstå hvordan risikoene online behandles og forstås i hverdagen (Bech i Nielsen, 2015). Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse knytter mange utviklingslinjer i dagens samfunn opp mot nyliberalismen, og Joseph E. Davies beskriver hvordan identitet og sosiale relasjoner blir kommodifiserte; gjort gjenstand for en tingliggjøring i markedets logikk (Davis, 2003). Charles Taylor beskriver disse historiske utviklingslinjene gjennom begrepet den industrielle fornuften (Taylor, 1998).

Hvordan vi beskriver dette raskt fremvoksende feltet er på mange måter et sivilisasjonsspørsmål. Teknologien utvikler seg så raskt og fører til så store endringer, på tvers av landegrensene, globalt, noe som gjør det vanskelig å få herredømme over utviklingen. Den digitale diskursen innebærer en beskrivelse av teknologisk utvikling som uunngåelig (Fisher, 2010). Å utfordre denne forståelsen, og artikulere nye måter å beskrive virkeligheten på, er en del av det å få herredømme over utviklingen.

3.6.1. Nyliberalismen og forfallet

Ungdoms praksiser på sosiale medier generelt, og bildedelingen spesielt, blir i media ofte forstått i lys av en større samfunnsendring som følge av den teknologiske utviklingen, og går inn i en bredere *forfallsfortelling* (se over, side 16) som omfatter utviklingen i den vestlige sivilisasjonen siden opplysningstiden, der oppløsningen av

tradisjonelle samfunnsinstitusjoner har ført til økt individualisering og tap av mening (Taylor, 1998, s. 110). Det Charles Taylor kaller den instrumentelle fornuften oppstod i forlengelsen av dette, en logikk som vektlegger vekst, teknologiske fremskritt, effektivisering, og markedets logikk.

Fairclough henviser ofte til en *nyliberalistisk diskurs*, som koloniserer andre diskursordner med markedets logikk (Fairclough, 2003, s. 24). Ivar Frønes beskriver i boka «Digital barndom» hvordan utdannings- og kompetansebarndommen er preget av denne logikken. Den forvandler utdanning fra et privilegium til barnearbeid. Drivkraften er å kvalifisere unge for den avanserte produksjonen som økonomien trenger (Frønes & Haldar, 1998, s. 16).

Rammene rundt bildedelingen kan forstås som et område der markedets logikk ligger dypt sammensveiset med hverdagslivet og våre egne identiteter og sosiale relasjoner, der vi bygger våre egne personlige *brands*, våre idealiserte selv, side om side med kommersielle aktører og kjendiser som igjen informerer oss om idealene som markedet fremmer til enhver tid (Bouvier, 2015, s. 155:156). De sosiale effektene av den nyliberalistiske koloniseringen av hverdagen kan beskrives med begreper som *personlig branding* og *kommodifisering* av selvet (Davis, 2003).

3.6.2. Den digitale diskursen

Definisjonen av *Internett* fremstår i de fleste sammenhenger som en objektiv sannhet, en konstruksjon som blant annet skjuler den asymmetriske strukturen bak de sammenkoblede punktene, og fremstår kun som et nøytralt medium for kommunikasjon. Internett er et sentralt element i en teknologidiskurs, *den digitale diskursen* som Eran Fisher identifiserer (Fisher, 2010). Fishers tese er at den digitale diskursen skal legitimere fremmedgjøringen som følger av den nyliberalistiske samfunnsorden. I et diskursteoretisk perspektiv, konstituerer diskursen hele samfunnet, og kan ikke ses på som konstituert av noe utenfor diskursene. Men jeg mener at for min undersøkelse kan en nyliberalistisk orden kan både forstås som økonomiske forhold som er i et gjensidig formende forhold med diskursene, og som en egen diskurs, *den nyliberalistiske diskursen*.

Den digitale diskursen betoner mulighetene til fri utfoldelse og kontakt på tvers av landegrensene som ligger i internett, med metaforer som «the information superhighway» og språklige nyvinninger som «connectivity» (Bouvier, 2015, s. 154). Slik trekker denne på globaliseringsdiskursen, som også toner ned forskjeller og det stedsspesifikke som enhver har med seg inn i samhandlingen online.

Globaliseringsdiskursen har ingen aktører, Zygmunt Bauman beskriver globaliseringens logikk som at den bare omtaler *virkningene* av prosesser på globalt nivå, ikke aktører (Bauman, 1998). Prosessene fremstår uten mål og mening, initiativ og tiltak. De globale effektene er utenfor vår aktivitetsevne, kreftene bak er anonyme. Teknologidiskursen, eller den digitale diskurs, er på dette punktet sterkt sammenflettet med globaliseringsdiskursen (Fisher, 2010, s. 230). Betydningsfastsettelsen som den digitale diskursen har etablert, innebærer, i likhet med globaliseringsdiskursens konstruksjon av globaliseringen, at vi opplever den teknologiske utviklingen som uunngåelig, og fremmer *muligheten* teknologien gir oss til å nå personlige mål; kreativitet, autentisitet, innflytelse (Fisher, 2010, s. 234).

3.6.3. Risiko eller muligheter?

Ivar Frønes beskrev i 1998 to retninger for utviklingen av den digitale barndommen, som han så på som konkurrerende i å beskrive og forme fremtidens barndom: mulighetsbarndommen og risikobarndommen (Frønes & Haldar, 1998, s. 22). I dag er denne fremtiden på mange måter realisert, og mulighetsbarndommen tilbyr barn og unge status som «digital natives», eksperter og innfødte på internettet. I kraft av å dette symboliserer de også fremtiden og fremskrittet. Ungdom som gruppe er ofte en drivkraft i innovasjon av språk og andre kulturelle uttrykk, derfor har de blitt gjenstand for mye forskning på online-feltet. David Buckingham knytter perspektivet på unge som kompetente og aktive medie-brukere, til nyere medieforskning på barn og unge og innenfor Cultural Studies-miljøet (Buckingham, 1998, s. 40). Han stiller også spørsmål ved bruken av «aktiv» i denne sammenhengen. Hvis barn er aktive mediebrukere følger det at de ikke blir påvirket av innholdet. Buckingham hevder at å være aktiv i noen tilfeller er å være enda mer åpen for påvirkning. Han viser også at produsentene av medieinnhold argumenterer på samme måte. Medieforskere kan på denne måten risikere å gå medieindustriens ærend når de argumenterer *for* ensidig for barn og unge som kompetente medie-brukere (Buckingham, 1998, s. 41).

Men organiseringen av sosial samhandling på nettet utfordrer etablerte sannheter om barn og unge som noe som skal være atskilt og i egne institusjoner, basert på ideene om barn og unge som kognitivt og biologisk utviklede, sårbare og lett bedervelige (Spencer, 2013, s. 457:458). Risikobarndommen som Frønes beskrev som et annet mulig utfall av barn og unges stadig mer digitalisert hverdag, kan belyses med teoriene om risikosamfunnet. Sosiologen Ulrich Beck beskriver dagens samfunn som et risikosamfunn, der vi hele tiden må ta stilling til risikoer skapt av modernisering (Bech i Jørgensen & Phillips, 2013, s. 157).

Den moderne risikodiskursen holder ingen til regnskap for konsekvensene og kildene for utviklingen. Gjennom mediene får vi informasjon om risikoer på en måte som gjør at vi føler et personlig ansvar for å løse dem. Denne økte vektleggingen av individets ansvar kobler Bech til den generelle individualiseringstendensen i moderniteten. Ting som før var faste og uunngåelige, som for eksempel identitet, ses nå på som noe vi må velge og ta ansvar for. Dette ansvaret er gjenstand for en diskursiv kamp, noe som også er tilfellet når det gjelder risikoene når barn og unge deler bilder online. Å utsettes for online-risikoer attribueres til ungdoms irrasjonalitet og uvitenhet, en vanlig posisjon når det gjelder ungdom og risiko. Som gruppe blir de assosiert med umodenhet og irrasjonalitet (Spencer, 2013, s. 450).

3.7. Diskursene i samspill med teknologi, språk, praksis og rom

3.7.1. Teknologi som diskurs

Naming is always an exercise in power and must therefore be taken seriously - The future of cyberspace will be determined through the names we employ to describe it (Gunkel and Gunkel 1997 i Bouvier, 2015, s. 133).

Michel Foucault utviklet de viktigste begrepene og rammene for teoriene som Fairclough og Laclau & Mouffe har videreført, og her vil jeg etablere rammene for analysen av den sosiale dimensjonen av praksisene som undersøkes i oppgaven. Rammen bygger på Foucaults teorier om hvordan det materielle også virker i det diskursive i en felles bevegelse som konstituerer subjekter og den sosiale verden vi virker i. I følge Foucaults er diskurser sammenflettet med det materielle, og formes i kontaktflaten mellom det lingvistiske og det materielle (Foucault i Barad, 2003, s. 803). Slik gis det en inngang til å trekke den teknologiske online arkitekturen inn i en diskursanalytisk ramme. Materien har hos Foucault en diskursiv effekt, og diskursene har en materiell effekt (Foucault i Hardy & Thomas, 2014, s. 681). Kroppen er både biologisk og sosial, og den konstitueres gjennom at makten, som hos Foucault er en upersonlig og skapende kraft som strømmer gjennom diskursene (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 22:23), disiplinere den. Cynthia Hardy og Robyn Thomas tolker hvordan kraften virker på kroppen og skaper en følelse av indre essens, identitet: «which create a sense of an interiority that in turn operates as an instrument for the exercise of power on the body.» (Hardy & Thomas, 2014, s. 682).

Foucault så på arkitektur som en av de materielle sidene ved diskursen, og inkluderte dette i sine analyser av galskap og kriminalitet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 23). Å definere internett som en materiell del av diskursen, som virker inn på de diskursive praksisene online, gir meg muligheten til å koble diskursene i tekstnivået til et samfunnsnivå. Onlineplattformene er slik en del av diskursene, og er med på å forme dem. Sammenvevingen av det meningsbærende innholdet online, og plattformens teknologiske arkitektur, er tydelig når man tenker på hvordan algoritmene er med på å gjøre noen aktører og innhold synlig, mens andre forsvinner (Bouvier, 2015, s. 153). Lynn Fendler bruker til alt overmål internettet som en analogi for å forklare Foucaults konsept om diskursene: «People do not control the internet, and the internet does not

control the people. People do not control discourse. Discourse is created by people” (Fendler, 2010, s. 37).

At teknologi former samfunnet er en antagelse i mange perspektiver, men bak denne antakelsen kan det ligge et syn på teknologi som nøytral, som ikke-sosialt formet, at den utvikles gjennom sin egen indre dynamikk, og at samfunnet formes etter denne dynamikken. Utviklingen er dermed uunngåelig, noe som innebærer en teknologisk determinisme (Fisher, 2010, s. 230). Kritisk teori har sett på teknologien som instrument for klassekamp. Ved å se på teknologi som diskurs, blir ikke teknologidiskursen noe som viser at teknologi ikke bare er et instrument for hvordan moderne samfunn fungerer- Teknologi som diskurs blir noe som *konstituerer* samfunnet. Frankfurterskolen så teknologidiskursen som en ideologi, som ikke bare var den materielle basisen for samfunnet, men et ideal og en mekanisme som skjuler makt og dominans (Fisher, 2010, s. 232).

Eran Fisher har oppdatert disse teoriene til å gjelde det punktet i historien vi er i nå, i lys av endringene som økonomien og globaliseringen har ført med seg. Globale selskaper, global kapital, global arbeidsdeling, og en fleksibilitet i arbeidsmarked og på individnivå kjennetegner dagens samfunn der nyliberalismen dominerer, der nettverksteknologien har vært avgjørende i å materialisere både globaliseringen og fleksibiliteten i arbeidsprosessene. Fishers tese er at der teknologidiskursen før legitimerte utbyggingen i det gamle samfunnet, er dagens teknologidiskurs med på å legitimere *fremmedgjøringen* som det nye samfunnet fører til. Teknologidiskursen, den digitale diskursen, gjør dette ved å fremme muligheten teknologien gir oss til å nå personlige mål; kreativitet, autentisitet, innflytelse. Fisher formulerer den digitale diskursens sosiale konsekvenser:

The digital discourse extols the power of network technology to construct a new human that transcends the industrial human. Informationalization, disembodiment, distribution, fragmentation, inessentiality, instability, flexibility, interactivity, play – these are precisely the authentic qualities – associated with a demand for de-alienation – that industrial-mechanical technology suppressed, and can now be unleashed and flourish thanks to network technology. (Fisher, 2010, s. 242).

3.7.2. Nettets offentlighet

I «the networked self» beskriver Danah Boyd online-rommenes arkitekturer som «affordances» (Boyd, 2011). Begrepet ble først brukt av psykologen James G. Gibson (David, 2014) og beskriver trekk ved objekter som indikerer hvilke handlingsmuligheter som ligger i det, som vi oppfatter umiddelbart, uten en bevisst behandling av sanseinntrykket det gir (David, 2014). Boyd tilpasser Joshua Meyrowitz' teori som beskriver hvordan massemedier forandrer det sosiale, til å peke på tre dynamikker som spiller en sentral rolle i å forme de såkalte «networked publics» (Boyd, 2011), offentligheten i nettverkene vi deltar i online. Disse dynamikkene er summen av online-arkitekturen, som jeg forstår som den materielle delen av diskursen, med de mulighetene for handling som den indikerer, og jeg vil bruke disse tre dynamikkene i analysen av praksisenes sosiale dimensjon.

Den første dynamikken er usynlige publikum, noe som gjør kommunikasjon vanskelig (Boyd, 2011, s. 49). Vanligvis er vi vant til å tilpasse det vi sier til den vi snakker til, og hva de kan forstå og til konteksten, hva som er sosialt akseptabelt. Boyd beskriver hvordan deltakere i slike «networked publics» ofte henvender seg til et innbilt publikum for å vurdere om det de legger ut er relevant, passende eller interessant.

Denne første dynamikken fører til den neste; en kollaps av kontekst. Boyd beskriver hvordan tap av kontekst gjør det vanskelig å både vurdere og forme kontekster i online-nettverk der innhold er tilgjengelig for ubestemmelige publikum (Boyd, 2011, s. 50:51). Bildedelingsplattformer har forskjellige grader for søkbarhet, og dermed innsyn av et usynlig publikum, og dette er noe ungdommene i undersøkelsene benytter seg av i stor grad.

Den siste dynamikken som jeg ser på som en del av den materielle diskursen, gjør skillet mellom det private og offentlige utydelig (Boyd, 2011, s. 51). Dette forstyrrer både interaksjonen i mer offentlige grupper, og dynamikken blant mindre grupper, som vennegrupper, blir forstyrret. Handlinger som er ment å være private blir offentlige, og omvendt. Boyd vil ikke erklære privatlivet som dødt, men mener at vi kommer til å tilpasse oss disse nye vilkårene, og vil finne nye måter å avgrense et privatliv på, noe som bør være et tema for undersøkelser.

Boyd konkluderer med at disse faktorene forvandler hverdagsliv og offentlig liv i større grad enn tradisjonelle medier som tv og radio, fordi innholdet er varig, søkbart og reproduserbart (Boyd, 2011, s. 53). Synlighet er en vare («commodity») i online-offentligheten, og arkitekturen kan manipuleres for å oppnå mer synlighet. På den andre siden kan helt vanlige mennesker som «går viralt» oppleve en uønsket synlighet. Online bruker vi samme teknologien til å følge venner som å følge kjendiser og politikere, slik blir vi en del av oppmerksomhetsøkonomien, både som forbrukere og som produsenter (Boyd, 2011, s. 53)

3.7.3. Den diskursive praksisen i et dramaturgisk perspektiv

Det er i første rekke Erving Goffmanns begreper om *selvpresentasjon* og «Impression management» som har blitt plukket opp av moderne medieteoretikere, sosiologer og psykologer i deres forskning på identitet og sosiale medier (Trottier, 2013, s. 4:5). Disse begrepene passer svært godt til å beskrive bildedelingspraksiser som selvpresentasjon, forhandling om og konstruksjon av sosial identitet. «Impression management», inntrykkstyring, er i korte trekk det at aktører i sosiale situasjoner arbeider sammen for å skape en «working consensus», en felles enighet om hvilken forståelse av situasjonen som skal få råde (Goffmann, 1956, s. 4). Hver enkelt aktør avgir informasjon om seg selv som de andre aktørene, som både fungerer som publikum og medspillere, kan handle ut fra. Denne informasjonen danner grunnlaget for aktørens sosiale identitet, som kan godkjennes eller forkastes av de andre, gjennom den *andre* informasjonen som er tilgjengelig om den enkelte, for eksempel visuelt. Goffmann mener grunnlaget for disse forhandlingene er gjensidige forutsetninger som legger begrensninger for selvfremstillingen i form av *autensitet*: du bør være rimelig ærlig i måten du fremstiller deg selv på. De du opptrer *foran* bør ta imot fremstillingen på en taktfull måte, så sant det ikke er skrikende motsetninger mellom fremstillingen din, og den andre informasjonen de har tilgjengelig (Goffmann, 1956, s. 2:4) .

Goffmann bruker flere sceniske begreper for å beskrive hvordan man etablerer en slik «front»: *performance*, *setting*, *props*, *frontstage* og *backstage* (Goffmann, 1956, s. 2:9). *Frontstage* er en metafor for de offentlige rommene som er arena for sosiale *performancer*, opptredener der vi presenterer oss selv for verden. *Backstage* er en metafor som blir brukt på de skjulte rommene, der man kan sette opptredenen på pause for en stund, for nødvendig vedlikehold. Medieforsker Daniel Trottier bruker

Goffmanns terminologi i sin bok om identitet og sosiale medier, og han bruker butikken som et eksempel, der de ansatte må smigre kunden for å selge produktene sine, mens de på bakrommet kan klage på kundene og diskutere nye strategier for å oppnå salg (Trottier, 2013, s. 5).

Det er nærliggende å se hvordan disse begrepene kan brukes til å beskrive bildedelingspraksiser på sosiale medier som Facebook og Instagram, der nettopp det å styre hva slags inntrykk andre har av oss, kan ses på som en sentral funksjon. Et slikt perspektiv på identitetskonstruksjon er kompatibelt med en diskursiv forståelse av identitet. Norman Faircloughs Kritiske diskursanalyse er basert på ideene om hvordan det sosiale skapes og opprettholdes i konstant samhandling i hverdagslig sosial praksis, gjennom teoridannelsen kalt symbolsk interaksjonisme, som også Goffmanns tilhører (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 78). Den sosiale samhandlingen foregår ikke i et vakuum, men formes av kulturelle normer og verdier, som interaksjonen selv er med på å forme, i tråd med en diskursiv logikk:

Thus, when the individual presents himself before others, his performance will tend to incorporate and exemplify the officially accredited values of the society, more so, in fact, than does his behavior as a whole (Goffmann, 1956, s. 33)

Goffmanns teorier beskrev den sosiale virkeligheten i USA på 60-tallet. I boka «Stigma» beskriver han plattformen for sosial synlighet, det Goffmann kalte «virtual identity», som vår fysiske tilstedeværelse på jobb, i butikken etc. (Goffmann, 1963, s. 23). Mens vanlige menneskers offentlige identitet var synlig på en begrenset plattform, har hverdagsmennesket i dag tilgang til selvpresentasjon på globale plattformer, derfor har jeg i tillegg til Goffmanns begrepsapparat også brukt begreper fra medieteorier om «networked publics».

3.7.4. Blikket som iakttar

Ideen om det usynlige publikum og virkningene det har, forsterkes og får større rekkevidde når den kobles til feministisk filmteoris bruk av Lacans begrep «the gaze», (se side 40) og Foucaults teori om panoptikonet. Foucault viser hvordan arkitekturen er en del av makten, forstått som skapende og upersonlig, og dens disiplinering av subjektet, ved å bruke Benthams panoptikon-design for fengsler som en metafor for overvåkning i sentraliserte samfunn. Ved å plassere et tårn uten innsyn i midten av fengselsstrukturen, vil de innsatte måtte gå ut fra at de blir observert hele tiden, og vil

til slutt internalisere blikket til overvåkeren, maktens «øye» (Hirst, 1993, s. 57).

Gjennom overvåkningen transformerer og konstrueres subjekter, individene blir utsatt for vedvarende inspeksjon og gitt normer for hvordan en skal fremstå, en «Normalizing individuation» (Foucault i Hirst, 1993, s. 57). Online-plattformer for bildedeling kan forstås i et slikt perspektiv, Darren Kelsey bruker begrepet «civeillance» på denne gjensidige overvåkningen som sosiale medier muliggjør (Kelsey, 2015, s. 8). Jeg oversetter dette til *medovervåkning*.

In the panopticon everyone is watched, according to his position within the system, by all or by certain of the others. Here we have an apparatus of total and mobile distrust, since there is no absolute point (Foucault 1996 i Krips, 2010, s. 97)

Dette er et blikk som er både kollektivt og anonymt (Foucault 1996 i Krips, 2010, s. 97)

3.7.5. Kommodifisering av selvet

Det siste aspektet jeg vil belyse for bruk i arbeidet med de samfunnsmessige linjene i analysen, er teorien om kommodifisering av selvet. Det innebærer å se på seg selv som et objekt som har bytteverdi i et marked (Davis, 2003). Når markedsdiskursen trenger inn i privatlivet, slik jeg mener den gjør i disse bildedelingspraksisene, tilbyr den individet en subjektposisjon som innebærer en slik kommodifisering. Flere forskere har i det siste problematisert hvordan sosiale online-plattformer direkte profitterer på brukernes aktiviteter. Innhold, kampanjer, reklame og sosiale relasjoner smelter sammen gjennom funksjoner der algoritmer målretter kommersielt innhold med stor presisjon, ved å bruke både nettverket ditt av venner og hva du klikker «like» på. Hvordan påvirker dette brukerne når medieselskapene prøver å kanalisere atferden vår online inn i et mønster av forbruk (Bouvier, 2015)? Kommodifiseringen av selvet online tilbyr en subjektposisjon som følger en instrumentell logikk, der identitet og sosiale relasjoner forstås i lys av et verdisystem der algoritmer og likes gir deg status og synlighet. Sosiologen Joseph E. Davies beskriver det kommodifiserte selvet:

Doing so necessarily implies that the criteria of selfdefinition we use become more narrowly instrumental, impersonal, and contingent. To be successful at Me. Inc, my traits, values, beliefs, and so on—the qualities by which I locate myself and where I stand— must be self-consciously adopted or discarded, emphasized or deemphasized, according to the abstract and competitive standards of the market. And since the market is never static, staying “relevant” (Davis, 2003, s. 48)

Når selvet har bytteverdi, må det markedsføres i konkurranse med de andre varene, og sosiale medier kan i ytterste konsekvens forstås som et slikt marked, der oppmerksomhet er valutaen. Davies sammenlikner identitetskonstruksjonene i en kommodifisert forståelse av selvet med *branding*, å skape et sterkt varemerke. Bildene som publiseres på de åpne sosiale-media plattformene kan forstås som *branding*, i henhold til standardene på markedet. En annen konsekvens av kommodifiseringen som Davies peker på, er en endring i sosiale relasjoner. Hvis sosial samhandling i første rekke handler om å promotere deg selv som vare, fører det til et kontrollert og nyttebaserte relasjoner til andre. Relasjonen objektiviseres også, siden det å ha mange «venner» kan leses av som sosial kapital og dermed styrke din markedsverdi. Slik blir sosiale relasjoner svekket (Davis, 2003). Ikke bare hvor mange venner, men også hvem du er venner med på Instagram, kan også styrke eller svekke varemerket ditt.

3.7.6. Narsissisme, fetisjisme og annethet

«The Gaze» er Lacans begrep som også brukes for å behandle representasjoner av kjønn i feministisk filmteori, som har forsynt kulturstudier med sentrale perspektiver. Disse teoriene passer inn i diskursteoriens rammer, fordi de behandler film som konstruksjon av mening og virkelighet, ikke bare en gjenspeiling av virkeligheten (Buikema, Thiele, & Plate, 2009). «The gaze» bygger på freudiansk teori, der begjæret begynner med det å betrakte (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 180). Laura Mulvey mente i sin analyse på 70-tallet at i denne prosessen har kjønnene forskjellige roller. Menn betrakter og kvinner blir betraktet (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 180). I film sier man at kameraet erstatter den mannlige karakterens subjektive blikk som kikker, slik at den som ser på blir tvunget til å innta mannens perspektiv som betrakter. Filmteoretikere har sett på hvordan kvinnekroppen blir objektivisert gjennom utsnitt, redigering og musikk, gjort til et passivt motiv, og noe som hele tiden konstruerer henne som «det andre» i forhold til menn (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 180). Den intimiteten som en før kun hadde som kikker i en mørklagt kinosal, kan vi nå alle oppnå ved at vi har hver vår personlige skjerm som vi kan se på i skjermede omgivelser, uten forstyrrelser.

Vi har også tilgang til alle de virkemidlene for iscenesettelse og dermed objektivisering, som tidligere har vært forbeholdt filmmakere, med filtre, animasjoner, redigeringsmuligheter og mulighet til å legge på lydspor. En slik konstruksjon av identitet harmonerer med Laclau og Mouffes teorier om identitet og gruppedannelse,

der en mesterbetegner for en gruppe, etableres relasjonelt, ut fra det den utelukker (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 56). Innholdet i denne mesterbetegneren bestemmes gjennom ekvivalenskjeder, i en total struktur av betydning, som er mer eller mindre fastlagt. Kategoriene for kjønn har karakter av objektiv sannhet, selv om likestillingskampen har prøvd å destabilisere betydningsutfyllingene av disse kategoriene.

Mulvey knyttet hvordan vi ser på den kvinnelige kroppen til ubehag, gjennom Freuds tese om kastrasjonskomplekset; menn føler ubehag fordi kvinnekroppen er kastrert, ikke intakt, som deres egne kropp. Dette ubehaget søker man å unngå ved to forskjellige strategier; den ene er sadisme, at kvinnekroppen må bli kontrollert og satt inn i den sosiale orden (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 182). Dette kobler jeg til Foucault og hans teori om disiplinering av kropp, og om makten som virker gjennom diskursene, her en kjønnsdiskurs. Diskursene er materielle, og materien er diskurser. De er insituisjoner, de er teknologi. Anneke Smelik knytter det internaliserte, voyeuristiske blikket på kropp gjennom slike representasjoner til umulige normer, og en idealkropp som skal være både tynn, sterk og velformet (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 183).

Mediateoriens meningsutfylling av «the Gaze» gir en konkret anvisning til hvordan bildedelingsplattformene kan forstås som et ledd i disiplineringen av selvet, og gir denne praksisen en kjønnsdimensjon. Oversatt til diskursteorien blir kjønn en mesterbetegner for identitet, og diskursene meningsutfyller dette nodalpunktet på ulike måter, til tross for at kategoriene mann og kvinne i mange sammenhenger ses på som objektive sannheter.

Den andre strategien for å takle kvinnens «otherness», er gjennom fetisjisme der kvinnens gjennom alle filmens virkemidler fetisjeres, slik at hennes feilfrie perfektion gjør at man ikke legger merke til hennes forstyrrende annethet (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 181:183). Motefotografi, reklamer og musikkvideoer spiller i stor grad på dette voyeuristiske, seksualiserte blikket.

Levy snakker også om en *pornofikasjon* i dagens visuelle kultur, med mer nakenhet og erotikk i representasjoner av både den kvinnelige og mannlige kroppen (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 182). En slik pornofikasjon kan være en måte å forstå

praksisen med å produsere og dele nakenbilder via smartelefonen blant barn og unge, ved at en *pornodiskurs* koloniserer ung seksualitet. Hvor utbredt dette er ble brakt til overflaten gjennom mange avsløringer i norsk media i 2017, med rapporten om at barn og unge ned i 12-årsalderen lager og sprer slike bilder. I pornografisk materiale er kvinner oftest fremstilt som objekter for mannens begjær, og kvinner som der fremstilles som seksuelt aktive har status som « horer », « sluts », i en tradisjonell hore/madonna-dikotomi. Disse subjektposisjonene utdypes i seksualitetsdiskursen som Deren Boyles avdekket i sitt arbeid med unge jenter og seksualitet. Denne diskursen pålegger kvinnen et moralsk ansvar, og vektlegger at kvinnen oppnår selvkontroll og selvrespekt gjennom kyskheter og beskjedenhet, og gjennom å ignorere sitt eget begjær (Boyles, 2008, s. 31).

Det mannlige dominerende blikket har i de siste årene blitt supplert med, eller erstattet av, et mer nøytralt et, der begge kjønn blir invitert til å nyte det erotiske aspektet av det andre kjønnets kropp (Buikema, Thiele, & Plate, 2009, s. 183). Fitnesskulturen er også noe som har ført til forandringer i visuelle representasjoner av kropp, der idealet er å være veltrent, en trend som enhver kan observere på bildedelingsplattformen Instagram, der et velkjent motiv er treningsstudio-selfier med veltrente kropper i trange treningsklær. ¹Bildedelingsappene med de redigeringsmulighetene de tilbyr, gjør at denne behandlingen, fetisjeringen, er tilgjengelig for alle, og kan brukes på seg selv.

Lacans teorier om identitetsdannelse har også gitt visuelle studier begrepet om det narsissistiske blikket. Der det voyeuristiske blikket er rettet mot den andre, er det narsissistiske rettet mot en selv, men mot et idealisert selv bilde som en aldri kan oppnå. I dagens kultur er narsissisme knyttet til autonomi, og betrakteren identifiserer seg med bildet som et ideelt selv. Skjermen fungerer som et speil. I dag kan kvinner også identifisere seg med kvinnelige idealer fordi de i tillegg til å være vakre, også er bilder på uavhengighet og makt. Men den narsissistiske identifikasjon fører til den samme disiplineringen som når man internaliserer kikkerens blikk.

Sammenkoblet gir disse teoretiske perspektivene en bakgrunn som intervjuene kan tolkes opp mot, når det gjelder virkningen av både de teknologiske og sosiale rammene

---

¹ #fitness er på nr 35 på listen over de mest populære hashtaggene på instagram for 2017. #beautiful er nr 5, mens #selfie er nr 12. På toppen er #love (hashtags, 2016).

som online-plattformen utgjør, i et diskursivt perspektiv, og for å analysere hva slags identiteter disse diskursene gjør mulige. Rammen utløser en rekke spørsmål som er sentrale for analysen: Reproduserer informantene mine kjønnsdiskursene som filmteorien har identifisert i filmfeltet, eller uttrykker de motstand? Blir kvinner konstruert som passive Andre? Hva slags blick har det usynlige publikummet? Og hvordan betrakter de andre? Er det et narsissistisk blick, (med)overvåkerens blick, et nøytralt blick, eller et voyeuristisk blick? Knyttes beskrivelsene av identitet og sosiale relasjoner til en markedsdiskurs, som et tegn på kommodifisering? Hvordan konstrueres ansvar og makt i denne sosiale settingen? Gjennom en tekstnær analyse undersøker jeg hvordan respondentene artikulere hvem som kan snakke, og hva *kan en si, hva som er mulig å si* med disse bildene.

4. Metode

I dette kapittelet ser jeg på om undersøkelsene mine møter kravene til validitet og reliabilitet som kan stilles til en kvalitativ undersøkelse. Validitet betegner i hvilken grad funnene i en undersøkelse er gyldige. Man skiller mellom ytre og indre validitet, der den ytre handler om hvorvidt man kan bruke funnene fra et begrenset utvalg til å generalisere. Indre validitet forutsetter at man har kontroll over undersøkelsens utforming, slik at man undersøker eller tester det man har hatt som hensikt å undersøke (Dahlum, 2018).

En undersøkelses reliabilitet, eller pålitelighet, blir i kvalitative studier vurdert ut fra hvorvidt forskeren kan gjøre rede for hvordan man har samlet inn og analysert dataene. I kvalitative undersøkelser er den spesifikke situasjonen for innsamlingen av data noe som vil påvirke resultatene, og forskerens eget ståsted vil også være relevant, siden det er forskeren som gjør fortolkningene som analysen baserer seg på (Leseth & Tellmann, 2014, s. 23). Derfor krever dette refleksivitet rundt egen rolle, og en transparens rundt hele prosessen. Det gjelder alt fra utvalg, datainnsamling og forhold som kan ha påvirket disse, til en tydeliggjøring av hva som er beskrivelser og hva som er forskerens tolkninger i analysen av dataene. Jeg har forsøkt å ivareta kravet om reliabilitet ved transparens, ved å beskrive hele udnersøkelsesprosessen under «Prosjektet fra A til Å». Validiteten adresserer jeg ved en klargjøring av teoretisk ståsted og en vurdering av hva dataene kan brukes til, avstemt mot de teoretiske perspektivene som er tatt i bruk, under «metodevalg og analyse».

4.1. Prosjektet fra A til Å

4.1.1. Forberedelser, utvalg og etiske hensyn

Etter første del av masterstudiet hadde jeg skrevet en prosjektbeskrivelse som ble godkjent. Der skisserte jeg et undersøkelsesopplegg i form av et case-studie med kvalitative intervjuer, både individuelle- og gruppeintervjuer, med et utvalg som skulle rekrutteres fra klasser på samme skole som jeg selv jobber ved. Etter å ha fått godkjent prosjektet hos veilederen min, var neste steg å melde fra til Norsk Senter for Forskningsdata, NSD, siden undersøkelsen medførte innsamling av data som kunne indirekte knyttes til informantene mine. Prosjektet ble registrert hos NSD, og ble satt i

gang parallelt med skolestart på høsten. Gjennomføringen av undersøkelsene ble gjort med bakgrunn i retningslinjene til NSD om å utføre forskning på egen arbeidsplass (Personvernombudet for forskning, 2017)

Undersøkelsen min kan karakteriseres som et case-studie, en undersøkelse som benytter en allerede eksisterende grense for hva og hvem undersøkelsen inkluderer og ekskluderer (Tjora, 2013, s. 35). Caset mitt er valgt ut fra tilgjengelighet og forskerens kjennskap, og er ikke optimalt mht. generaliserbarhet ifølge Tjora (2013, s. 36). Diskursanalysens situasjonsavhengighet gjør at dette uansett ikke er et mål. I tillegg til tilgang, kan valget av elever i denne aldersgruppen som utvalg for å undersøke deling av bilder online, forsvares ut fra at dette er en gruppe som ligger på toppen av statistikk for bruk av smartelefon og sosiale medier. Dette er relevant for tematikken, og gjør dette til en gruppe som kan være betegnende for praksisene som studeres.

Elevene fikk forespørsel om deltakelse i prosjektet i et brev som ble sendt ut med avdelingsleders underskrift (vedlegg nr 1), og det ble understreket at deltakelse var frivillig, uavhengig av undervisning. Informasjon om prosjektet og personvern ble også sendt ut med dette brevet, som var basert på mal fra NSD. Avdelingsleder stod også for trekningen av respondentene, de ble trukket fra klasselistene i to klasser ved det samme studieprogrammet, navnene ble nummererte, og trekningen ble gjort via et randomisert nummer-generator-verktøy på nett, <https://www.random.org/>. Tre av de spurte valgte å si nei. Da gjennomførte vi en ny trekning på samme måten og fikk rekruttert de tre siste til undersøkelsen. Planen var å ha et utvalg på 10, med muligheter for å utvide utvalget om det var nødvendig. Tjora anbefaler at en mastergrad basert på intervjuer vil trenge 8-15 intervjuer (Tjora, 2013, s. 33). Mitt prosjekt endte opp med 8 intervjuer, der ett av dem var et fokusgruppeintervju.

Etter at den første informasjonen hadde blitt gitt, ble rekrutteringen gjennomført uten min innblanding, for å skjerme elevene fra å føle at de måtte delta på grunn av relasjonen til meg. Så kom jeg inn med informasjon om prosjektet, og lagde avtaler med respondentene om individuelle intervjuer.

Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført seks uker etter de individuelle intervjuene. Hele gruppen ble nå sendt en forespørsel om deltakelse, med en forsikring om at de som ikke

ønsket å delta fortsatt kunne være i klasserommet, og få nytte av innsiktene og refleksjonene som diskusjonen kunne bidra til. Dette er et viktig prinsipp for lærerrollen, å gi alle elever lik tilgang til undervisning og læring².

4.1.2. Intervjuene

I alt ble det gjennomført individuelle, halvstrukturerte intervjuer med syv ungdommer i alderen 16-17 år, unntatt en elev som var over 18, og ett fokusgruppeintervju med ungdommer i alderen 16-18 år. Temaet for intervjuene var hvordan de både produserer og konsumerer bilder via internett-baserte plattformer. Intervjuene ble lagt til et rom utenfor de vanlige undervisningsområdene i skolebygget. Naturlig lys, sjokolade og frukt i en skål bidro til å skape en mer nøytral setting. Avtalene ble også lagt til en annen, velvillig lærers timer, slik at intervjusituasjonen startet med at jeg «tok dem ut» av undervisningssituasjonen, i håp om å markere tydelig at dette ikke er en del av undervisningen.

Intervjuene hadde form av halvstrukturerte intervjuer. Jeg hadde en struktur på hva samtalen skulle dreie seg om, samtidig som jeg åpnet for at nye temaer som dukket opp skulle få rom. Intervjuguiden (vedlegg nr.2), hadde to hoveddeler: dine bilder og andres bilder, og la vekt på henholdsvis produksjon og konsumpsjon/respons av bilder. Det første intervjuet var ment å være et prøveintervju, men jeg endte med å beholde dette i datamaterialet siden jeg følte at det som kom frem, var både interessant og relevant. Opplegg og gjennomføring for intervjuene trengte kun mindre justeringer etter dette. Etter åtte intervjuer følte jeg at jeg hadde nådd et metningspunkt, der det ikke fremkom ny informasjon i intervjuene. Men jeg anså også at en annen type situasjon kunne belyse temaet på en annen måte, og arrangerte derfor to fokusgruppeintervjuer. Jeg endte opp med å bruke kun det ene gruppeintervjuet, dette var fordi det første gruppeintervjuet ikke genererte nok dialog, mens jeg vurderte at det andre gruppeintervjuet genererte tilstrekkelig materiale.

---

² Parallelt med mine intervjuer hadde elevene også et prosjekt i samfunnsfag der de definerte en problemstilling rundt billeddeling og ungdom som de skulle undersøke. Fra et forskningsetisk ståsted kan det å involvere ungdom ivareta deres integritet og subjektivitet, ved at de fikk en sidestilt status som forskere på det samme feltet, selv om deres forskningsresultater ikke skulle bli brukt i mitt prosjekt. Ved å fremheve deres unike tilgang og innenfra-perspektiv på temaet, prøvde jeg også å appellere til dem som eksperter. Målet var å jevne ut ubalansen i forholdet mellom forsker og forskningsobjekt, og lærer og elev.

Jeg ba respondentene om å ta med seg ett bilde de hadde delt av seg selv som utgangspunkt for samtalen, for å ha noe konkret å ta utgangspunkt i. Spørsmålene sirklet seg inn på bildedeling som praksis og hva slags hva slags type plattformer og hva slags type bilder de bruker, hvordan plattformene former praksisene, hvordan de leser andres bilder på disse plattformene, og hva slags tanker og følelser de har rundt denne praksisen. Etter intervjuene noterte jeg mine umiddelbare tanker. De dreide seg rundt både tema og gjennomføringen, slik kunne jeg bedre fange opp situasjonsavhengige faktorer som kunne spille inn på analysen.

I fokusgruppeintervju gikk vi dypere inn i problemstillinger rundt bildedeling, kjønn, seksualitet og offentlighet. Temaene bestemte jeg etter å ha gjennomført de individuelle intervjuene. Bakgrunnen for å velge å utdype disse temaene, var at de hadde dukket opp i de individuelle intervjuene, men det var vanskelig å få informantene til å snakke om det. En grunn til dette kan være at dette er et intimt område som er vanskelig å skulle diskutere med bakgrunn i egne erfaringer, i samtale med en voksen/lærer (Tjora, 2013, s. 123). Jeg hadde rollen som moderator, og styrte samtalen ved å indikere hvem som fikk ordet, men lot deltakerne selv bestemme tematikken innenfor de tre temaene intervjuguiden dreide seg om: onlinerommene som offentlighet, seksualiserte bilder og bildedeling og kjønn.

I fokusgruppeintervjuene kunne de diskutere disse fenomenene i en trygg setting med jevnaldrende, og stimulere hverandre til refleksjon (Tjora, 2013, s. 123). Datamaterialet som ble generert i denne settingen ga også en mer diskusjonspreget utveksling av tanker, i motsetning til spørsmål-svar-interaksjonen i intervjuene. I denne dynamikken kunne jeg både få en utdypning av temaer og mønstre som de individuelle intervjuene presenterte, og en kontroll av at disse ble gjentatt i en annen setting. Like fullt må jeg ta hensyn til skolesettingen, og at jeg som voksen var til stede og dermed påvirket hva som ble sagt.

4.1.3. Databehandling: Transkribering og analyse

Når datainnsamlingen var over, startet arbeidet med å analysere dataene. Anonymisering av dataene var høyt prioritert for å beskytte informantene mine, og intervjuene ble lagret på en harddisk med kryptering. Det samme ble de transkriberte intervjuene. Under transkriberingen ble samtalene skrevet ned ordrett, men ikke

fonetisk, og jeg brukte vanlig tegnsetting for å markere pauser. Dette er en stilisert fremstilling av naturlig tale, som er mye mer kaotisk enn det som fremgår av skriftlig tekst med bruk av vanlige konvensjoner som rettskriving og tegnsetting. Analysenivået som den tekstnære analysen befinner seg på, avspeiler og er avstemt til dette. Analysen ser etter evalueringer, agens, interdiskursivitet, intertekstualitet og transitivitet gjennom valg av ord og setningskonstruksjoner. Jeg skrev i parentes hvis det var ikke-verbale meningsfulle uttrykk som måtte markeres for å gi mening til det som ble sagt, slik som (avbryter meg før jeg får stille spørsmålet ferdig) (ler) (tårer i øynene).

Intervjuene ble merket med fiktive navn, der jeg brukte alfabetet som utgangspunkt for første bokstav i navnet jeg ga dem. Navnene indikerer kjønn, men ikke etnisk tilhørighet eller annen informasjon om identiteten til informantene. Under transkriberingen av fokusgruppeintervjuet markerte jeg ikke identitet ved utsagnene. Tanken er at det ikke er relevant i en slik gruppesetting, og det ville dessuten virke indirekte identifiserende på grunn av en ubalanse mellom kjønnene i utvalget, der jenter er i flertall.

Analysen begynner allerede ved at jeg som forsker deltar aktiv i meningsskaping under datainnsamlingen, og ved nærheten til datamaterialet man oppnår gjennom transkriberingen. Begynnelsen på den formelle delen av analysen var å sortere materialet etter datanære kategorier. Dette gjorde jeg for å ikke presse mine forståelsesformer på materialet, og heller la innholdet selv antyde mønstrene. I denne førstesorteringen lagde jeg et lappeteppe i A3-format der utsagn som havnet i samme kategori ble samlet i en egen boks. Etter å ha gått igjennom dette lappeteppet, begynte arbeidet med å etablere diskursene. Dette er noe annet enn å slå sammen kategoriene. Det ble mer en abstrahering og syntese av kategoriene for å se etter sammenhenger, i form av betydningsdannelser som forsøker, eller har lyktes i, å utelukke andre betydninger.

Etter en grundig gjennomgang av dataene både i form av lappeteppet, og i konteksten av de enkelte intervjuene, landet jeg på diskursene som analysekapittelet mitt baserer seg på. Da gikk jeg igjennom intervjuene igjen, og ga de forskjellige diskursene fargekoder som jeg brukte til å markere tekstutdrag med etter hva slags diskurser teksten artikulerte (eller markerte avstand til, i de tilfeller der jeg ikke hadde etablert en klar motdiskurs). Noen utdrag ble markert med flere farger, og noen utdrag ble stående umarkerte.

Selve analysen ble gjennomført på bakgrunn av en oversikt over nodalpunkter på tvers av og mellom de forskjellige diskursene, og så fulgte en behandling av hver av de enkelte diskursene, analysert i lys av begreper fra teoribakgrunnen som var relevant for de forskjellige diskursene. Deretter diskuterte jeg funnene i analysen, først på diskursnivå, og så de sosiale konsekvensene av diskursene. Til slutt sammenfattet jeg funnene i en konklusjon.

4.2. Metodevalg og analyse

4.2.1. Metodemangfold og tverrfaglighet

Med en faglig tilhørighet i kulturstudier, var metodevalget ikke gitt, for tverrfaglighet og metodemangfold er en del av denne tradisjonen. Tanken bak tverrfaglighet i Cultural Studies var at man ikke skulle la de trange rammene for de enkelte fagdisiplinene være hemmende når man undersøkte sider ved kulturen som kanskje krevde en mer nyansert og bredere forklaring. “Broadly speaking, cultural studies is not one arm of the humanities so much as an attempt to use all of those arms at once”. (Hall i Hsu, 2017). Bricolage er et begrep som har blitt brukt for å beskrive hvordan man setter sammen elementer fra forskjellige disipliner til en ny helhet for å gripe over kompleksitetene i temaet man studerer, nemlig kulturen (Barker, 2012, s. 202:203).

Denne metodevariasjonen har vært en kilde til kritikk (Høystad, 2010), men tanken er at et mangfold av metoder gir også en perspektivrikdom, der man kan belyse et tema fra forskjellige sider og i tillegg forsyne seg av begreper fra mange forskjellige teoretiske rammeverk, såkalte «travelling concepts». Dette kan bryte ned faggrensene og gi nye innsikter ved å bruke begrepene i nye sammenhenger (Høystad, 2010, s. 13). Valg av teoretisk bakgrunn for analysen har konsekvenser både når det gjelder ontologi, hva slags fenomener vi mener fins i samfunnet som vi kan vite noe om, og epistemologi: hvordan vi kan få kunnskap om dette (Tjora, 2013, s. 20). Derfor er det viktig å avstemme valg av begreper og metode, slik at de danner en helhet der virkelighetsforståelse stemmer overens med datainnsamling og analyseverktøy. Dette gir en begrepsvaliditet, og styrker den indre validiteten (Leseth & Tellmann, 2014, s. 23). Metodetriangulering er også en måte å ivareta det metodiske mangfoldet på, det vil si å benytte seg av to eller flere metoder som kan kompensere for hverandres svakheter.

Dette var en motivasjon bak valget av å supplere de individuelle intervjuene med et fokusgruppeintervjuet.

4.2.2. Problemstilling

Arbeidet med å definere en problemstilling har foregått som en veksling mellom empiri og teori. Jeg startet prosjektet med et utgangspunkt i en observasjon jeg hadde gjort i klasserommet, av hvordan enkelte jenter brukte sminke som egner seg klart best på bilder; såkalt *contouring*. Dette ligner på teatersminke, ved at man bruker highlightere og skyggelegging for å fremheve og skjule trekk i ansiktet, slik at man ser best mulig ut på bilder. Dette har blitt stadig viktigere med økningen av smarttelefoner og sosiale medier som Instagram. Jeg var nysgjerrig på hvordan praksisen med deling av bilder påvirker ungdom, og spesielt jenter, og det var dette som var utgangspunktet for prosjektbeskrivelsen for oppgaven. En slik eksplorerende problemstilling med utgangspunkt i empiri, her mine observasjoner, kan sammenliknes med det som kalles *abduksjon* (Tjora, 2013, s. 19). Men som alle andre vitenskapelige undersøkelser har min oppgave sitt utspring i en faglig tilhørighet, som er med og styrer valg av tema og problemstilling. Derfor kan man ikke si man er helt teorifri før man møter empirien (Tjora, 2013, s. 27). I mitt tilfelle var det ståstedet som lærer med en bakgrunn i sosiologi og psykologi som lå bak problemstillingen. Der er sosialiseringbegrepet sentralt i å forstå ungdom og identitetsutviklingen, og Erving Goffmanns teorier om selvpresentasjon styrte meg i retning av å se praksisene som en del av identitetsdannelsen. Jeg ville undersøke hvordan norske ungdommer i dag bruker bildedeling, og hva slags virkninger denne praksisen hadde på identitetsarbeidet deres. Med utgangspunkt i dette valgte jeg en kvalitativ tilnærming til undersøkelsene, en induktiv tilnærming der hovedvekten er på meningsdannelse, utforskning og fortolkning (Tjora, 2013, s. 18).

I starten av prosjektet rettet jeg fokuset mot identitetsdannelse, og tenkte at hvis jeg intervjuet ungdommene i utvalget mitt om bildedelingspraksiser og hva slags tanker, erfaringer og følelser de knyttet til disse, ville dette kunne gi en innsikt i den rollen bildedelingen spilte i en slik identitetskonstruksjon- eller forhandling. Men etter å ha studert empirien, i mitt tilfelle lydopptakene fra intervjuene, hørte jeg at de snakket om noe helt annet. Det som var interessant i materialet var *hvordan* de omtalte og forstod praksisene de beskrev, og ikke så mye *hva* de beskrev, og jeg hadde allerede begynt å se

på diskursteorien som et perspektiv på hva bildedelingen kunne forstås som. I samråd med veilederen min kom jeg frem til at diskursanalyse var et mer fruktbart utgangspunkt, både med hensyn til teori og til metode. Dette gjorde at jeg endret perspektiv, og endte opp med å justere problemstillingen til å dreie seg om hvordan bildedeling brukes som hverdagspraksis, og hvordan praksisen konstrueres diskursivt.

Den første problemstillingen hadde sin rot i en mer sosiologisk tradisjon, der det kvalitative intervjuet blir mye brukt som kilde til kunnskap om sosiale fenomener, og der intervjudata blir organisert tematisk i en kvalitativ innholdsanalyse. Den justerte versjonen stemte bedre overens med det epistemologiske utgangspunktet til kulturstudier: at språket ikke gjenspeiler virkeligheten, men at virkeligheten formes i språket, i betydningsfelt satt sammen av gjensidig avhengige momenter. Denne prosessen, med en slags runddans mellom data og teori, kan likne på det Aksel Tjora har formalisert til en modell som han kaller stegvis deduktiv-induktiv metode. Der er nysgjerrigheten et utgangspunkt for undersøkelsene, og metodene skal ikke sikre at vi får utforske temaet med «nyanse, respekt og transparens (2013, s. 17). Men der denne metoden har generaliserbar viten som mål, sier diskursteorien at diskursene kun kan forstås ut fra situasjonen de artikuleres i. Når jeg valgte diskursanalyse som teori og metode, valgte jeg også det utgangspunktet at det ikke er noen sannhet bak diskursene, og at det er gjennom å undersøke hvordan diskursene artikuleres i språket, vi kan få kunnskap om dem.

4.2.3. Valg av intervju som data

Diskursanalysen er både teori og metode i denne oppgaven, og krever at dataene analyseres som tekst. Og teoriene som ligger til grunn for analysemetoden sier at diskursene er situasjonsavhengige, og ikke kan avdekke noen sannheter bak diskursene. Derfor krever bruken av intervjudata som grunnlag for diskursanalyse refleksjon, både rundt intervjusituasjonen, som er konteksten for produksjonen av teksten, og rundt hva en analyse kan avdekke om praksisene som er temaet for samtalene. Intervjusituasjonen tok jeg for meg i underkapittelet om gjennomføringen av intervjuene, og jeg skal også se nærmere på styrkene og svakhetene ved valget av intervju og fokusgruppeintervju som datainnsamlingsverktøy.

Tjora peker på at dybdeintervjuet har blitt en slags standard-metode i kvalitativ forskning, av pragmatiske hensyn mer enn epistemologiske, og etterlyser mer refleksjon rundt dette. Spesielt mener han intervjuet ikke egner seg til å undersøke praksis. Der er observasjon den best egnede metoden (Tjora, 2013, s. 109). Mitt valg av intervju som metode for å generere data, handlet mye om at jeg ville undersøke tankene disse ungdommene hadde rundt disse praksisene, og ikke kun praksisene selv.

4.2.4. Hva slags kunnskap kan en komme til gjennom en diskursanalyse av intervjudata?

Er det grunner til å velge intervju fremfor naturlig forekommende medie-innhold om et tema når man velger et diskursanalytisk ståsted? Dybdeintervjuet som metode baserer seg på antakelsen om at man kan få innsikt i holdninger og vurderinger og dermed meningsdannelse rundt fenomenet som undersøkes. En diskursanalyse av de transkriberte intervjuene kan si noe om hvordan bildedelingspraksisene som diskursiv praksis, selv konstrueres diskursivt i den konkrete språkbruken som forekommer der, ved å undersøke hvordan folks representasjoner av sine praksiser, holdninger og identiteter konstrueres diskursivt i intervjusituasjonen.

Alle intervjuer er naturligvis diskursive og innebærer forskjellige diskurser (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 167). Noen diskursanalytikere foretrekker å studere naturlig forekommende tale fremfor intervju, men anerkjenner fokusgruppeintervjuet som egnet til å frembringe diskurser som brukes til å etablere sosiale relasjoner og identiteter (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 169). Intervjusituasjonen gjør at noen sider ved den tektnære delen av diskursanalyse ikke er så aktuell, slik som talehandlinger, det gir seg selv når artikuleringen blir utløst av spørsmål.

Styrker ved å bruke diskursanalyse som analyseverktøy på intervjudata, er at det er ingen målsetning om å avdekke «sannheten» om temaet. Derfor er *reliabilitet* ikke et stort problem i diskursanalysen. Det er ikke noen annen sannhet enn den som artikuleres språklig. Men en svakhet er at det som artikuleres må ses i lys av konteksten for teksten, intervjusituasjonen, og rollene til deltakerne, i mitt tilfelle en samtale mellom voksen og ungdom, mellom elev og lærer (Cruickshank, 2012, s. 43). I en annen setting vil noe helt annet kunne artikuleres. I dette tilfellet vil jeg tenke meg at de føler seg posisjonerte både som elever og ungdommer i relasjon til min posisjon som både lærer og voksen

forsker. I slike posisjoner vil det å vise seg som flink, ansvarlig og moden være diskurser som kanskje dominerer, samtidig som ærlighet og pliktoppfyllelse i forhold til rammene som er gitt for intervjuet også vil være styrende. Det er jeg som intervjuer som styrer samtalen, og mine oppfatninger, diskursene jeg opererer innenfor, kan presses på samtalen. Barn og unge er i en særstilling som subjekter for forskningen, i og med at de vokser inn i den voksne verden, inn i et språk som allerede ligger der. Dermed er deres stemmer vanskelig å skille fra de voksnes stemmer, og samfunnet og ideene som de vokser inn i (Jordonova, 1989, s. 6).

Fokusgruppeintervjuet kan også tenkes å være en måte å mediere forskjellene i maktrelasjonen på. En slik gruppesamtale kan ungdommer oppleve mer som en «peer-to-peer-setting», noe som er en mer fordelaktig kontekst når man skal forske på barn og unge og få bedre tilgang til deres synspunkter (Frønes & Backe-Hansen, 2012). Det er også en annerledes sosial dynamikk enn i intervjuet, slik at man kan få tilgang til hvilke normer som er i spill rundt en bestemt sosial praksis (Halkier, 2010, s. 16:17).

En refleksiv holdning og bevissthet rundt roller og situasjon har kanskje vært ekstra skjerpet på grunn av det doble etiske ansvaret ovenfor informantene min. I de transkriberte intervjuene ser jeg at jeg ofte speiler språket og talemåten til informantene³, noe jeg i samhandlingsperspektivet som symbolsk interaksjonisme vektlegger. Samtaler er en form for sosial samhandling preget av forhandlinger og samarbeid (Tjora, 2013, s. 110). Jeg leser det som et forsøk på å nærme meg dem som subjekter i samtalen. Mitt mål var å vise at vi stilte på lik linje i opplevelsen av dette fenomenet, og i noen tilfeller refererer jeg til egne opplevelser med bildedeling, for å gjøre det tydelig at målet med samtalen er å utforske fenomenet sammen, ikke å avdekke normbrudd fra deres side.

Mens andre perspektiver problematiserer avstanden mellom intervjusituasjonen og virkeligheten den skal representere, blir problemet i et diskursanalytisk perspektiv å redegjøre for avstanden mellom forskjellige diskursive settinger (Hansen Lyager, Bech and Plum i (Cruickshank, 2012, s. 43). Derfor er det viktig å være bevisst

---

³ «Ada» bruker ordet «lissom» mye, og i transkripsjonene kan man se at jeg også begynner å bruke ordet mer enn i de andre intervjuene. I samtale med «Carl» om mer alternative plattformer som Reddit og the Dark Web, bruker jeg terminologien som han bruker; «subreddits» og «stalke».

begrensningene for metoden i en diskursanalyse av intervjudata, og kjenne grensene for hva en kan slutte av en slik analyse. I mitt tilfelle mener jeg det er viktig å ha rammene for intervjuene og relasjonen mellom meg og informantene langt fremme i bevisstheten når jeg skal trekke slutninger om hvordan intervjuene belyser problemstillingen min.

Diskursteorien sier at når elementer blir momenter ved at en diskurs utelukker annen betydning, er dette kun en *midlertidig* meningsfastsettelse som kan destabiliseres.

Objektive diskurser er diskurser som er mer stabile, som ikke stilles spørsmål ved. En analyse av intervjudata basert på deres premisser vil kunne si noe meningsfylt om hvor det er kamp om å etablere entydighet, og hvilke diskurser som fremstår som objektive. Men diskursteori sier ikke noe om *hvilke* interesser som ligger bak denne kampen.

Kritisk diskursanalyse innebærer at diskurser både skaper sosial virkelighet og er skapt av den, slik reproduseres maktforhold mellom sosiale grupper. Litt forenklet kan man kanskje si at diskursteorien er interessert i hvordan mening konstrueres, mens den kritiske diskursanalysen er interessert i hvem som får definere mening. Min analyse kan avdekke hvilke diskurser som fremstår som objektive, og hvor det pågår en kamp om entydighet, men kun i denne spesifikke diskursive settingen. Informantenes subjektposisjoner, både som elever og ungdom og forskningsobjekter, er konstituerte i relasjon til meg som lærer og forsker. Den kritiske diskursanalysen peker på at maktrelasjoner er med på å forme og blir formet av diskursene, dette gir et maktperspektiv til intervjusituasjonen og de diskursene som artikuleres der. Relasjonene mellom meg og informantene mine er ikke helt symmetriske, selv om jeg har forsøkt å jevne ut forskjellene ved å invitere elevene til å gjøre sin egen forskning på temaet parallelt med min undersøkelse (se over, side 45, fotnote).

Jeg har inntatt en posisjon der jeg håper å få kunnskap om hvordan kampen om entydighet kommer til syne, og om hva slags meningsdannelse om temaet mitt som finnes i materialet, og anvender diskursteorien til å etablere diskursene i materialet, og har en kritisk tilnærming til å forstå hva slags interesser og maktrelasjoner som produseres og reproduseres gjennom den. Jeg analyserer så teksten opp mot en horisont av teori om kjønn, teknologiens påvirkning og markedets kolonisering av diskurs.

4.2.5. Diskursanalyse og forskerrollen

Forskeren er også en del av kulturen med alle de sosiale konstruerte betydningssystemene som kulturen rommer, ifølge diskursanalytiske perspektiver. Forskningen må da også opptre innenfor diskursene, og ikke utenfor, og i tillegg innebærer dette at forskeren kan være blind for etablerte sannheter, stabile diskurser som det ikke stilles spørsmål ved. Hva slags konsekvenser har dette for forskerrollen? Jørgensen og Phillips belyser hvordan de forskjellige perspektivene svarer ulikt på denne utfordringen, og kommer til den konklusjon at hverken diskursteorien eller den kritiske diskursanalysen svarer tilfredsstillende (2013, s. 31). Laclau & Mouffe ser på sine analyser som objektive, Fairclough prøver å skille mellom ideologiske og ikke-ideologiske diskurser uten å være klar på hvordan man kan gjøre en slik distinksjon, men diskurspsykologien peker på forskerens refleksivitet som en mulighet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 32).

Dette er også utgangspunktet for Jørgensen og Phillips løsning. De foreslår at forskeren må prøve å sette parentes rundt seg selv og sin viten, og se diskursene som de er: sosialt konstruerte betydningssystemer. Det å se på fenomener med teori-briller og ikke kun ut fra en hverdagsforståelse, er en måte å løsrive seg fra de forståelsesrammene som kulturen innebærer som gjør at kunnskapen som produseres får legitimitet som vitenskapelig (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 33). I tillegg kreves en refleksjon rundt hvordan jeg står i forhold til diskursene jeg undersøker, i tillegg til hva slags konsekvenser min analyse kan få, som bidrag til meningsproduksjonen (ibid). Ved å klargjøre den offentlige debatten og forskningsbakgrunnen for temaet ungdom og online-bildedeling, har jeg fått en mulighet til å få klargjort hvordan jeg står i forhold til disse, ved å bli oppmerksom på selvfølgeligheter som min forforståelse var basert på, blant annet et ensidig fokus på bekymringer rundt barn og unges online-praksiser. I tillegg har jeg gjort noen justeringer i forhold til et optimistisk perspektiv som jeg inntok ved en senere fase, gjennom David Buckingham's redegjørelse for konsekvensene av medieforskningens ensidige fokus på unge som aktive mediebrukere (Buckingham, 1998).

4.2.6. Hvordan bestemme hva som er en diskurs?

Diskursbegrepet er brukt på så mange forskjellige måter, på så mange analysenivåer, at det kan være et metodisk problem. Hvor bred eller smal er en diskurs? Er en diskurs noe

som kun kan knyttes til de store, samfunnsmessige linjene, slik som markedsdiskursen og kjønnsdiskursen, eller kan enhver representasjon av en side ved virkeligheten ses på som en diskurs? Norman Fairclough svarer at en diskurs overskrider de konkrete, lokale representasjonene, og har en viss grad av «commonality in the sense that they are shared by groups of people, and stability over time» (Fairclough, 2003, s. 124).

Jørgensen og Phillips fremhever metodikken i Faircloughs systematiske, lingvistiske analyse som en god måte å dokumentere analysen på, hvis man lar leseren få muligheten til å følge veien frem til analyseresultatet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 152). Men de stiller seg kritisk til diskursanalytikere som jobber med større tekstmengder, men ikke viser hvilke redskaper de har brukt i analysen. Derfor må de bredere diskursene også dokumenteres ut fra de lingvistiske trekkene som karakteriserer dem (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 153).

For å kunne etablere noe som diskurser i mitt materiale, må jeg kunne gjenkjenne dem som mønstre som ikke kun har oppstått i denne lokale, konkrete konteksten, men i andre kontekster. Dette er til en viss grad et empirisk problem, siden analysen forutsetter empiriske undersøkelser utenfor undersøkelsens utvalg. Dette har jeg forsøkt løst på to måter: for det første har jeg inkludert en oversikt over både forskningsbakgrunn og om debatten om ungdom og bildedeling i bakgrunnskapittelet. Dette mener jeg kan gi et relevant bilde av aktuelle betydningsdannelser og mønstre om temaet på et mer overordnet nivå. Det andre grepet er å inkludere sitater fra bildedelingsplattformer i analysen, som en del av konteksten bildedelingen foregår i. I tillegg påpeker jeg at som forsker er jeg en deltaker i kulturen som jeg forsker på, og dermed ser jeg diskursene til en viss grad innenfra, selv om ungdommene som gruppe kan ha andre perspektiver. Til sist har jeg prøvd å etterleve idealet om gjennomsiktighet i analysen, slik at leseren kan se stegvis hvordan jeg har kommet frem til resultatet.

4.2.7. Diskursene

Diskursene jeg endte opp med å etablere som beskrev bildedelingen, var risikodiskursen og den sosiale diskursen, i tillegg til en autenticitetsdiskurs, med-overvåkningsdiskurs markedsdiskurs, kjønnsdiskurs, skamdiskurs og en frigjøringsdiskurs.

5. Analyse

5.1. Innledning

I det følgende kapittelet legger jeg frem analysen jeg har gjort av de transkriberte intervjuene, en analyse som viser hvordan praksisen konstrueres av informantene i samtale med meg, og med hverandre i fokusgruppeintervjuet. Kapittelet er organisert etter diskursene jeg har etablert etter en innledende analyserunde, så disse kategoriene kommer fra datamaterialet selv. En fare med å se etter mønstre i et materiale, er at man kun finner det man leter etter. En annen fallgrube er at man ikke tar de konkrete rammene i situasjonen med i tolkningen. Jeg har prøvd å unngå disse fellene for det første ved å være bevisst dem, og for det andre ved å stadig vekk komme tilbake til materialet.

De språklige uttrykkene rundt bildedelingen har oppstått i en situasjon der informantene har blitt bedt om å fortelle om hva de tenker rundt bildedelingspraksisene, og dette er altså den diskursive konteksten for utsagnet. Dette er derfor ikke utsagn som har oppstått spontant, av seg selv, men det er en respons på min forespørsel: «fortell litt om det». Selv om noen har mer karakter av en dialog enn et intervju, med en svar-responsstruktur, kan artikuleringene i disse situasjonene være forsøk på å artikulere noe som kanskje ellers er ubevisst, og må forstås som sådan.

Samlet i materialet har jeg altså definert flere diskurser som er vevd inn i hverandre: en sosial diskurs og en riskodiskurs, en markedsdiskurs, en skam-diskurs, en frigjøringsdiskurs, en autentisitetdiskurs og en med-overvåkningsdiskurs. Dette er mønstre som jeg har trukket ut fra tekstmaterialet etter flere gjennomganger, og som jeg så har kommet tilbake til som en slags ramme for den mer inngående tekstnære analysen. Det har vært viktig at denne rammen har vært justerbar, slik at den gir rom for andre sider ved teksten som har kommet til syne underveis. Det som ikke passer inn i mønsteret er også interessant, og jeg har vært bevisst på å ikke kun lete etter bekreftelse på mønstrene i teksten, men å «lytte» til hva materialet selv sier, når jeg har gått tett innpå og analysert språk, struktur og situasjon på utsagnene. Målet er å få øye på hva slags betydningsfastsettelse som kjemper om å definere, eller som har vunnet kampen om å definere, bildedelingspraksisene som er tematisert i undersøkelsen og intervjuene.

Jeg vil først legge frem det jeg har identifisert som privilegerte tegn og flytende betegnere som både gir mening til diskursene innad, og som diskursene seg imellom kjemper om å definere. Etter dette tar jeg for meg de forskjellige diskursene med en analyse av hvordan de artikuleres i de konkrete språkytringene. Videre leter jeg etter spor av intertekstualitet og interdiskursivitet. Fairclough bruker begrepet dialogisk om tekster som har den kvaliteten at den slipper andre stemmer inn, som et tegn på intertekstualitet, og et verktøy for å undersøke identitet (Fairclough, 2003, s. 41). Er der andre stemmer, genre og diskurser som slipper til i intervjuene?

Identitet er et underliggende tema i undersøkelsen. Laclau og Mouffe ser på identiteten som noe ytre og fragmentert, noe som skapes ved å identifisere seg i en representasjon der identitet blir ordnet rundt en mesterbetegner, som «ung» eller «mann» (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 62). Denne mesterbetegneren fylles med innhold gjennom ekvivalenskjeder, og identitet er da noe ustabil og fragmentert fordi den blir artikulert på tvers av flere diskurser. En del av analysen ser på hvordan identitet artikuleres gjennom disse ekvivalenskjedene konkret i de transkriberte intervjuene. Til slutt diskuterer jeg de sosiale konsekvensene av diskursene, ved hjelp av de teoretiske perspektivene som jeg har definert som rammen for analysen.

5.2. Flytende betegnere i og mellom diskursene

Online, her avgrenset som sosiale medie-plattformer for bildedeling via smart-telefonen, er en flytende betegnere, en diskursteoretisk *myte* som det sosiale rommet organiseres rundt. Den sosiale diskursen meningsutfyller dette rommet med momenter som kommunikasjon, sosialitet, tilknytning, vennskap, frihet, kreativitet og lek. Sosiale medier er nøytrale plattformer som muliggjør kommunikasjon og sosiale relasjoner. Dette er en forståelse av sosiale medier som har karakter av å være en *objektiv sannhet*, som nøytral premiss for mange av bildedelingspraksisene som diskuteres.

Risikodiskursen bringer til syne risikoene som lurte på denne plattformen, men kan ikke forstås som en motdiskurs til den sosiale diskursen, siden jeg mener at den også beskriver internett som et nøytralt felt for kommunikasjon, og risikoen er ikke knyttet til de sosiale mediene selv, men til brukernes umodenhet eller uvitenhet. Risikodiskursen privatiserer ansvaret for risikoen online, og plasserer det på individet.

En side ved de sosiale medie-plattformene som bildedelingen foregår via, og som er veldig annerledes enn i hverdagslig sosial samhandling, i den fysiske verden, er *synligheten eller eksponeringen* en slik plattform tilbyr. Hvordan disse trekkene ved sosiale medier forstås, mener jeg er et ustabil *element* som de forskjellige diskursene kjemper om å fylle med mening. Sosiale medier er samtidig et *moment* i de enkelte diskursene.

Mesterbetegnere som identitet organiserer seg rundt er «ungdom». Denne fylles med mening av konkurrerende diskurser: Ungdom blir av *den sosiale diskursen* knyttet til forestillingen om det kompetente barnet, noe som destabiliserer den mer «objektive», i diskursteoretisk forstand, betydningsutfyllingen av barn og unge som sårbare og lett bedervelige. *Risikodiskursen* er en betydningsfastsettelse som trekker på denne siste utfyllingen av barn og ungdom som identitetskategori, knyttet opp til såkalte mediepanikker som ofte fører til de voksnes bekymringer for de ikke-voksne, når nye medie-plattformer og kommunikasjonsformer introduseres.

Kjønn er også en mesterbetegnere for identitet. Egenskapene som blir tilskrevet gutter og jenter fremstår som en ganske stabil sannhet, dette er veletablerte kjønnsdiskurser som

blir oppfattet som objektive sannheter. En egen *kjønnsdiskurs* gir i seg selv mening til online-rommet på forskjellige måter. I *kjønnsdiskursen* er synligheten som bildedelingen via sosiale medier innebærer, noe som fylles med betydning av ekvivalenskjeder som knytter det feminine med forfengelighet og falskhet. Synlighet står for å ta plass, være «oppmerksomhetssyk». *Autentisitet* er også et element i denne diskursen. Gutters eksponering via bildedeling på sosiale medier blir også konstruert opp mot denne diskursen, slik at å dele på sosiale medier innebærer tap av maskulinitet.

I samtale om deling av seksualiserte bilder, blir synligheten direkte farlig, men kun for jenter. En egen *skamdiskurs* kobler det å bli eksponert som seksuelt aktiv med skam, et identitetsmessig havari. Kyskheter og beskjedenheter er i seksualitetsdiskursen meningsutfyllinger av mesterbetegnelsen «kvinne» som identiteten organiserer seg rundt. «Kvinner» konstrueres diskursivt som passive mottakere, og mulige ofre for det mannlige begjæret. En *motdiskurs* til dette kjemper for å komme til orde og beskrive kvinnelig seksualitet som noe positivt, naturlig og skamfritt, dette åpner muligheter for en annen subjektposisjon enn den sårbare, passive offer-posisjonen i relasjonen til det annet kjønn, en mer symmetrisk, aktiv posisjon, som ikke trenger å legge skjul på egen seksualitet. Denne kan defineres som en *frigjøringsdiskurs*.

Markedsdiskursen blir også artikulert, og tilbyr en kommodifisert identitet, en subjektposisjon som en vare med bytteverdi, og beskriver relasjoner i et instrumentelt perspektiv. Eksponering via bilder på sosiale medier, er i markedsdiskursen noe du gjør deg fortjent til ved å ha en viss markedsverdi.

5.3. Diskursene

5.3.1. Den sosiale diskursen

Facebook's mission is to give people the power to build community and bring the world closer together. People use Facebook to stay connected with friends and family, to discover what's going on in the world, and to share and express what matters to them.
(Facebook)

Jeg har etablert den sosiale diskursen på grunnlag av at den vektlegger det sosiale aspektet ved bildedelingen: Mulighetene for å holde kontakten med andre og uttrykke seg selv og sin identitet, å kommunisere, og å bekrefte og vedlikeholde vennskap.

I den sosiale diskursen er et viktig nodalpunkt *forbindelse* (connection), som gir en positiv verdi til bildedelingspraksisene som omtales. Det er mulighetene til å holde kontakt med venner og kjente som blir vektlagt. Den sosiale diskursen som jeg etablerte ut fra tekstmaterialet kan forstås opp mot Eran Fishers teori om den digitale diskursen. Han viser hvordan denne forsøker å fremme teknologiens rolle som løsning på fremmedgjøringen i det moderne samfunnet, ved å tilby kreativitet, autentisitet og innflytelse (Fisher, 2010). Denne diskursen artikuleres også i sitatet ovenfor, som er tatt fra Facebooks «Mission statement». Her tilbys både innflytelse (power), kreativitet (express) og autentisitet, med ordvalg hentet fra en sosial diskurs. Med tanke på å se etter intertekstualitet, spor av andre tekster, sjangre eller stemmer, virker det som at Facebooks egen beskrivelse har gjennomslag i materialet mitt.

Den sosiale diskursen er fremtredende når ungdommene blir bedt om å eksplisitt beskrive hva slags rolle smartelefonen, og praksisene den gjør mulig, spiller i livet deres. «Fatima» betoner tilgangen til informasjon og muligheten for kommunikasjon som smartelefonen gir:

Jeg synes den gjør det lettere med alt egentlig - du finner jo ut info med en gang samtidig som du kan snakke med andre - du kan bruke den til alt. Så det er mest positivt. Men jeg må ikke ha den hele tiden

Det er en viss moderasjon i tilslutningen til den sosiale diskursen i utsagnet. Først gjennom «egentlig», som betoner en slags motvekt mot noe annet. «Egentlig» brukes her i betydningen «virkelig» eller «faktisk», og kan være en måte å vise tilslutning til den objektive sosiale diskursen, at *dette* er den objektive sannheten om smartelefonen, i motsetning til de andre sidene ved bruken av smartelefonen som hun hadde snakket om tidligere. Beskrivelsen over kommer når «Fatima» blir bedt om å oppsummere sin holdning til smartelefonen som verktøy for bildedeling, etter å ha svart på spørsmål som betoner mer problematiske sider ved bildedelingspraksisen.

Et annet modererende ord er «jo», som kan brukes på mange måter, men som her blir brukt som trykksvakt adverb i noe som uttrykker noe alminnelig kjent (Språkrådet og Universitetet i Bergen, 2017). I denne sammenheng er det for å vise at det er *mulighetene til sosial kontakt* som er mest fremtredende. I den siste setningen viser hun at ansvaret for eventuelle problemer knyttet til smartelefon-bruk ligger på henne selv,

ved å fremstille seg selv som en ansvarlig, moderat bruker. Det er mulig at det er en dialogisk kvalitet ved dette siste utsagnet, at det er de voksnes bekymring for ungdom som bruker smartefonen for mye, som motsies her, og dermed en artikulering av elementer fra risikodiskursen sammen med den sosiale diskursen.

Subjektposisjonen som den sosiale diskursen tilbyr ungdom, er en posisjon som nyskapere og kompetente. De er eksperter i kraft av å ha «vokst opp på nett». Dette er en identitetskonstruksjon som kommer tydelig til når den settes opp mot voksne, eller mot de som er yngre enn dem selv, eller til og med yngre versjoner av dem selv. Å være kompetent og ansvarlig i møte med problemer, er et gjenvendende motiv i intervjuene.

Muligheten som bildedelingen gir til å opprettholde og skape nye sosiale relasjoner, betones opp i mange av intervjuene. I samtalen med «Berit» er det et kontrollert og strategisk subjekt som fremstår, og bildedelingspraksisen blir konstruert som en risikofri og gjennomtenkt sosial praksis. Jeg reflekterte i notatene etter intervjuet over at dette også kan være et resultat av intervjusituasjonen og rollen som elev, der det å gjøre og si «det rette», være «flink» er normen. Samtalen fløt ikke så fritt som mange av de andre, og jeg følte at «Berit» holdt litt tilbake I respons til dette gikk jeg ikke på for å få mer utdypende svar, av redsel for å utøve press i en allerede grunnleggende asymmetrisk posisjon. På den andre side, skal jeg ikke utelukke at det faktisk er slik bildedelingen fremstår for henne. Det er utsagnet i seg selv som skal analyseres, men dette må ses opp mot denne usikkerheten rundt konteksten. «Berit» hadde, som flere av de andre informantene, tatt med et bilde der hun poserer sammen med en venninne. Da jeg ba henne om å fortelle om bildet, forklarte hun:

Ehh jeg posta det fordi jeg følte det var et minne for sommeren da - at vi har hatt - vi har ikke funnet på så mye i det siste som vi har gjort før og så følte jeg at jeg ville legge det ut og si det at hun er liksom venninna mi

Her er vennskapet sentralt, og det at hun delte bildet fremstår som en handling som kan forsterke og kanskje gjenopplive vennskapet. Handlingen fremstår deliberativ gjennom den aktive formen i ytringen; «jeg ville», «jeg følte». Verbet «si» betegner handlingen med å dele bildet, som en handling som uttrykker vennskap, «hun er liksom venninna mi». Igjen er jeg forsiktig med å tillegge det modererende ordet «liksom» ekstra betydning i denne sammenhengen, da dette er et ord som blir brukt mye av unge jenter

generelt, og blir brukt en del av «Berit» i dette intervjuet. Minnet er også et interessant moment i denne ytringen, her betones muligheten som ligger i bildedelingsplattformene til å være en slags hukommelse, litt på samme måte som fotoalbum har vært familiens hukommelse. Og der fotoalbumet har tatt vare på og uttrykt familiens verdier for etterkommerne, uttrykker dette minnet fra sommeren verdien av vennskapet med denne venninna⁴. Dette minne-aspektet kommer igjen når jeg ber henne fortelle om tankene hun har når hun legger ut naturbilder på Instagram:

Og så ser jeg på en måte litt tilbake fra i fjor for eksempel, eller ett eller annet sånn tilbakeblikk da, og så skriver jeg for eksempel at dette var gøy, at jeg savner - den tida da - og så legger jeg det ut og så ser jeg på responsen på en måte fra de jeg var med, da - at de vet om det - og da vet jeg at de vil gjøre det igjen, da.

Igjen er det å legge ut bilder noe som uttrykker et ønske om å befeste, og kanskje gjenopplive, sosiale relasjoner fra en tid tilbake. I denne konteksten kan det være at «i fjor» er en referanse til overgangen fra ungdomsskole til videregående, noe som for mange fører til at gamle vennskap ikke har samme betydningen, siden man spres over mange forskjellige klasser, studieprogram og skoler. Instagram blir her en mulighet til å holde denne kontakten, ved å re-poste⁵ bilder. Når hun beskriver «å se tilbake fra i fjor» tolker jeg dette som at hun ser tilbake på bildestrømmen sin på Instagram fra i fjor, en praksis som flere beskriver. Ved å hente igjen et bilde fra lengre bak i strømmen, kan et bilde som i utgangspunktet var et *nå* – bli til et *da*. Ved å legge til tekst, sier hun at hun viser «de jeg var med da» at hun verdsetter minnet, «dette var gøy». Og så tolker hun ut fra responsen de gir, at de «vet om det», vet at hun savner og verdsetter den tiden.

De sosiale sidene ved bildedelingen fremheves flere steder i intervjuet med «Berit», og hun svarer også at det å ha kontakt med venner er grunnen til at hun er på sosiale medier. Derfor mener jeg det er rimelig å se nærmere på hennes beskrivelse som en artikulering av den sosiale diskursen. På spørsmål om hva bildene hennes på Instagram sier om henne, svarer hun: «Æh de viser sikkert at jeg er glad lissom i å vise at det at jeg har venner som jeg kan stole på - å kunne vise at de er en god venn, da». Og på

---

⁴ I kapittel 4 av boka «Digital snaps» tar Mikko Villi for seg hvordan oppfattelsen av tid i fotografiet har endret seg med den nye, digitale teknologien der et bilde kan tas og deles i samme bevegelse. Mens analoge fotografiene alltid frøs et øyeblikk i fortiden, har det digitale fotografiet muligheten til å ha nå-et i seg. Men i «Berits» utsagn spiller minnet fortsatt en stor rolle. Det som ikke kommer frem her er om bildet har blitt postet før, om det er en såkalt re-post.

⁵ Å re-poste er å legge ut et bilde som allerede ligger ute på bildestrømmen i applikasjonen.

oppklaringsspørsmålet «gjennom å ta bilder av dem?» svarer hun: «Jeg viser at jeg er glad for å ha dem, da». Her kommer den diskursive situasjonen til syne, ved at jeg har markert en tenkende famling i begynnelsen av utsagnet med «Æh» - et småord som uttrykker nøling. Dette tolker jeg som vansker ved å skulle uttrykke eksplisitt noe som ellers er ubevisst. Det kan også være at hun ikke vil vise at hun er bevisst på hva bildene sier om henne, i lys av et ønske om å ikke fremstå som selvbevisst i sin selvframstilling. Ordet «sikkert» har også en slik modererende effekt på utsagnet, i denne sammenhengen uttrykker det usikkerhet; trolig eller sannsynligvis. «Liksom» er her et slags fyllord som gripes til, og som kan vise til hvordan utsagnet artikuleres fra en mer ubevisst tilstand. Å vise at hun har venner som hun kan stole på er en funksjon som bildedelingen har for henne. Bildedelingen brukes for å uttrykke det som fremstår som en viktig verdi for henne, vennskap, og for å kommunisere til vennene at hun setter pris på dem.

Å dele bilder konstrueres som en mulighet for å holde på vennskapsbånd, selv om tid og sted skiller henne fra vennene. Den sosiale diskursen artikuleres også når «Berit» snakker om Snapchat, og her kommer også flere elementer i den sosiale diskursen til syne; en kreativitet og frihet i å uttrykke seg selv. På spørsmål om hva hun tar bilder av på Snapchat, svarer hun:

Nei, det er vel en selfie, da? Men til mine nære venner så bryr jeg meg ikke så mye om hvordan jeg akkurat ser ut der. Til meg og venninna mi så driver vi og sender (meldinger til hverandre) på en måte litt sånne stygge bilder, liksom, sånt med dobbelthake og sånn bare på tull.

«En selfie» fremstår her som normalen, dette er et svar som kommer med flere modererende småord, «nei», «vel» og «da». Til sammen uttrykker de kanskje en avstand til praksisen med å ta selfies. Det kan også markere at dette er standardsvaret på et slikt spørsmål, at selfien er noe som er vanlig på Snapchat, og da tolker jeg at hun mener bilder av en selv som legges ut slik at alle som følger deg ser dem. Selfiet har en konnotasjon av selvopptatthet, og de andre type bilder som hun nevner her, «sånne stygge bilder», forstår jeg som en motsetning til selfiet. Dette er en annen type bildedelingspraksis som foregår over samme plattformen, på privat melding. Der sender de bilder som ikke er ment for et større publikum, ikke til «hvem som helst». Dette understreker hun i en oppfølgende kommentar: «Så - men det gjør jeg ikke til hvem som helst, liksom». Praksisen med å sende private, «stygge», bilder, kan her tolkes som en

måte å gjøre motstand mot de perfekte bildene som ellers deles over plattformen, «selfiet». De stygge bildene i private meldinger blir et fristed fra normene som ellers gjelder rundt de mer offentlige bildedelingspraksisene. I intervjuet med «Berit» fremstår det også som at praksisen har en sosial funksjon. Hun sender ikke slike bilder til «hvem som helst», og utdyper dette slik: «Ja for da viser de at vi er på en måte gode venner da, at vi stoler på hverandre og tør å sende, da». I Erving Goffmanns terminologi kan dette ses på som en backstage-situasjon, der gode venner viser hverandre en annen side, sine «virkelige selv». Dette må ses i sammenheng med de mer inntrykks-styrte selfiene, som er en selvfremstilling av et idealisert selv. «Berit» sier at å sende slike bilder er noe som uttrykker tillit. Ordet «tør» indikerer en viss risiko forbundet med å sende slike bilder, så å tørre å være sårbar på denne måten fremstår som en handling som igjen viser styrken på en relasjon, «gode venner».

«Grete» fortalte tilsynelatende åpent og fritt om bildedelingspraksisene som jeg ba henne fortelle om, så den diskursive konteksten for hennes utsagn er at de ikke var så ubevisste, de lot seg artikulere tilsynelatende uten problemer. I intervjuet med «Grete» kommer hun inn på at hun deler «morsomme ting, humor» på Facebook. Og på Instagram hadde hun en konto sammen med en venninne der humor også var sentralt: «Vi legger ut morsomme teite ting som er litt privat, da, ville ikke alle skulle se det, ting som ikke er selfie, tulleting på en måte». Muligheten for lek og kreativitet som en del av bildedelingspraksisen kommer til syne i disse utsagnene, selv om de stilles opp mot en risiko, «at alle skulle se det». Tullebildene settes også her opp mot selfiet, slik «Berit» gjorde det. Tullebilder og humor settes opp mot de perfekte, mer inntrykkstyrte bildene som deles offentlig. «Fatima» betoner også lek og muligheten til å uttrykke seg når hun forteller om bildet hun hadde med til intervjuet, et såkalt selfie: «Liker kanskje å legge ut bilder av meg sjøl da, ja, gjør det egentlig bare litt sånn gøy for meg sjøl egentlig».

Det at hun liker å legge ut bilder av seg selv, selfies, modereres med ordet «kanskje», som jeg her tolker som at det markerer en innrømmelse, som antyder at hun er klar over at selfie-praksisen har negative konnotasjoner. Det at hun gjør det «gøy for meg sjøl» modereres også ved ordene «egentlig bare litt sånn» og «egentlig» igjen. Her virker det som at hun vil få frem at bildedelingen ikke er noe hun har tenkt mye på eller som hun tillegger stor vekt, og valget av ordet «gøy» bidrar til dette inntrykket. Hun forteller

også at hun tar mye bilder av mat hun lager selv, noe som også kan tolkes som en mulighet til å uttrykke seg kreativt.

5.3.3. Med-overvåkningsdiskursen.

Mange av intervjuene slutter seg til den sosiale diskursen på et eksplisitt nivå, ved å ikke utfordre det jeg ser på som «den objektive sannheten» om internett, der bildedeling online ses på som en måte å kommunisere og være sosial på over et nøytralt medium. Jeg mener at det ligger et annet mønster, en annen diskurs, som betoner andre sider ved bildedelingspraksisene. Denne motdiskursen er en med-overvåkningsdiskurs (se over, side 40.), som beskriver bildedelingen som en praksis som gjør at du blir gjenstand for andres granskning. Det er ikke tradisjonell overvåkning, der det er «maktens øye» eller «storebor» som iakttar deg, men mer en slags sosial kontroll. Man kan granske andre gjennom bildene de legger ut, med en ganske lav risiko for å bli oppdaget. Dette er en diskurs som er sterkt tilstede som en implisitt virkelighetsforståelse. Det at man er synlig for et stort sett taust og usynlig publikum som følger med på og vurderer bildene som deles, er noe som ligger som en innforstått sannhet bak mange av beskrivelsene av praksisene rundt bildedelingen som er beskrevet over. En ren overvåkningsdiskurs blir også artikulert i ett av intervjuene, med «Carl». Den objektive sannheten av teknologien som nøytral, utelukker denne virkelighetsforståelsen, så her mener jeg det er en diskursiv kamp mellom disse to diskursene. Overvåkningsdiskursen er i ferd med å artikuleres tydeligere i den offentlige debatten om sosiale medier, men har ikke vært fremtredende i det hele tatt frem til avsløringene om Cambridge Analytics som har brukt Facebook-data til å påvirke i flere politiske valg de siste årene.

Den sosiale diskursen er dominerende mange steder i materialet mitt, den utelukker også til dels mange andre muligheter for å beskrive og forstå bildedelingspraksisene. Det kan også virke som at mange føler ubehag over både å vedkjenne seg at de er bevisste at andre betrakter dem, og ved å innrømme at de selv betrakter andre. Dette kan også utelukke med-overvåkningsdiskursen. Dette kan tolkes i lys av man blir avslørt i en kikker-posisjon. Ubegag ved å innrømme at man er klar over at man blir observert av andre, kan også ses i lys av idealet om å være autentisk i selvfremstillingen online, selv om det er en høyst mediert måte å agere som seg selv. Jeg mener at dette kravet om autentisitet også kan knyttes til en kjønnsdiskurs, noe jeg kommer nærmere

inn på i et eget underkapittel om deling av nakenbilder.

Synligheten som bildedelingen på sosiale medie-plattformen muliggjør, artikuleres i mange utsagn som å eksponeres, å stille seg åpen for andres dom, noe jeg mener danner et mønster som impliserer en slik med-overvåkning. «Grete» forteller om at det tas skjermbilder av bilder som legges ut på sosiale medier, og at man slik kan diskutere og distribuere disse bildene «bak ryggen» til den som la ut bildene: «Ja det kan jo – hvis vi sitter med en venninne vi ser på bilde så sier vi «oi det var ikke bra». Men vi liker fortsatt bildet - for å være snill». Her kommer det frem en dobbelthet i sosiale relasjoner, der man reagerer på forskjellige måter som betraktere i det fysiske rommet, og via profilene sine online. Det at samhandlingen er synlig, utgjør en eksternalisering av de sosiale relasjonene, som også kan tolkes opp mot teorien om kommodifisering av det sosiale. Å være kritisk og dømmende offline, kan kombineres med å være «snill» online. Online konstrueres her som en front, der en kan *fremstå som snill* ved å gi et «like» til et bilde. Et «like» i form av et hjerte på instagram er synlig, mens samtalen om bildet ikke er det. Dette mener jeg peker på et viktig trekk ved praksisene rundt bildedelingene. Bildene, likerklikkene og kommentarene blir behandlet som synlige bevis på hvem du er. Det peker på en instrumentell tilnærming til sosiale relasjoner, der sporene av aktiviteten online er en del av merkevarebyggingen, av en sosial identitetskonstruksjon.

Å være «snill» ved å klikke på like, er noe som bidrar til merkevaren du bygger. Denne dobbeltheten kan være en kilde til mistillit, du vet aldri om noe som blir sagt. Du vet ikke om hjertene du får på bildene dine, er «ekte», eller kun en del av merkevarebyggingen til den du er i interaksjon med. Relasjoner online kan slik sies å være utsatt for en tingliggjøring, en *kommodifisering*.

Blikket som flere informanter beskriver at de forestiller seg når de legger ut et bilde på sosiale medier, er et kritisk og dømmende blick. Det er også et blick som er skjult, slik at man ikke kan konfrontere det direkte. Teoriene om «networked publics» viser hvordan det usynlige publikummet skaper problemer online, og kan belyse dette. Michel Foucault beskrev blikket til overvåkeren som «maktens øye», som former de som blir utsatt for dette blikket, ved å isolere og pålegge det normer for hvordan en skal

opptre og fremstå (Foucault i Hirst, 1993). Gretes utsagn beskriver en slik bevissthet: «Hvis du legger ut noe - er det noe feil med bildet - alle vet alt om to minutter».

«Grete» beskriver publikummet sitt på instagram som spøkelser: «De fleste er ghostfollowers da – de liker ikke bildene mine. Det er de som er de nærmeste - som gjør noe, liker bildene». Dette usynlige publikummet betrakter med et blikk som har en formende effekt, men i en kollapset kontekst. Her blir forventingene og normene ukjente, noe som fører til en enda større usikkerhet. Du har en anelse av å bli observert og dømt, men ingen kontroll over hva du dømmes for. «Ghostfollowers» er et ordvalg som betoner det utydelige aspektet ved publikummet. Å ikke «like» bildet betyr ikke å mislike bildet, men å betrakte uten å «gjøre noe» som gir en selv til kjenne, noe som en kan konfrontere eller forholde seg til på en håndfast måte. Det vage ved normene artikuleres ved at «Grete» beskriver det som at det er noe «feil» med bildet. Hva som er feil bestemmes av hva som er riktig, og dette fremstår som noe vagt, generelt noe, i utsagnet over. Dette vage kommer også til syne når «Ada» svarer på hva som er det verste som kan skje når man legger ut et bilde på en onlineplattform:

nei, det er vel det atte – eh - at andre folk kan synes det er noe rart med deg, eller kanskje tar screenshot og sender til andre og lissom - hva var det her for noe, lissom?

Hva som er «rart» orienteres i forhold til en norm, og kan tolkes som et avvik fra normen. En utrygghet i forhold til betrakteren kommer til syne her. «Andre folk» er en beskrivelse av betrakteren som et generalisert andre. Bildet omtales synonymt med «deg», og peker på at bildene ses på som en representasjon av identiteten til avsenderen. Å legge ut et bilde konstrueres her som å legge ut seg selv til bedømming.

Informantene snakker også om hvordan de selv overvåker andre, men i de fleste tilfellene er dette på konkret spørsmål fra meg, med utgangspunktet i etablerte begreper som «stalking» og «creeping»⁶. Flere beskriver en praksis med å søke opp nye klassekamerater på sosiale medier når de får klasselistene, slik «Grete» beskriver her: «Da klasselisten kommer ut da sjekker man det - man ser på bilder for å se hva slags

---

⁶ Der stalking er en inngående gransking av andre gjennom deres profiler og aktiviteter online, er creeping en mindre omfattende praksis der man kan gå inn på andres profiler uten at de er klar over det, for å danne seg et bilde av dem som person, slik eksempelet med å søke opp navnene på klasselistene viser.

person en er». «Man» som pronomen og subjekt betoner at det er noe allment med denne praksisen, men kan også markere en avstand til praksisen som beskrives. Dette kan være fordi den setter henne i en kikkerposisjon. Å være i posisjonen som den som betrakter andre, blir slik konstruert som en uønsket posisjon. «Hva slags person en er» er også en interessant artikulering, som viser tilslutning til ideen om at bildene og den andre informasjonen du finner på andres profiler, kan brukes til å trekke slutninger om hvem de er. «Grete» tenker også over at andre kan gjøre det samme med henne, søke henne opp på sosiale medier før skolestart, og tar konsekvensene av det: «Når skolen starter sletter man alle bilder». Igjen brukes hun «man», dette implisere andre i denne praksisen, dette er noe som er vanlig, og hun som individ settes i avstand fra praksisen.

«Grete» beskriver også hva slags bilder hun ville slettet. «Kanskje hvis jeg følte at ansiktet mitt så rart ut eller kroppen min – ser kroppen min langt unna, ser (det)rart ut – ser veldig rart ut - såne ting jeg føler folk vil dømme meg på». Her bruker hun ordet «rar», slik «Ada» gjorde det, for å beskrive det hun ikke vil at andre skal tenke om kroppen og ansiktet hennes. Beskrivelsene hennes av hva dette avviket består av er vage, og kan tolkes ut fra dette usynlige publikummet og de vage normene som den kollapsede konteksten fører til. Samtidig er det et klart fokus på utseende, og ikke andre sider ved henne, som hva et bilde kan avsløre. Blikket kan dermed også tolkes i lys av feministisk medieteorier og «the gaze». Bildene blir sett fra et internalisert blikk som fetisjiserer kvinnekroppen, eller fra et narsissistisk blikk på et idealisert selv.

«Carl» er den eneste som artikulerer en annen overvåkningsdiskurs i sine utsagn, der overvåkeren er «storebror». Som motdiskurs utfordrer denne den sosiale diskursens fremstilling av online-verdenen som en frisone, bærer av fremskritt, og et nøytralt kommunikasjonsverktøy. «Carl» forteller også om «deep web»⁷ og de farene som lurder der, i form av narkotika, og innhold som beskriver vold og pedofili. Det er risikoaspektet ved å ferdes online som betones her, men det er en annen risiko enn den som vanligvis synliggjøres i samtaler om ungdom og bildedeling. Her er risikoen artikulert sammen med overvåkningsaspektet, og knyttes til selve internettplattformen:

---

⁷ Deep web er en del av internett som kun er tilgjengelig gjennom Tor-serveren, der man kan ferdes uten at IP-adressen kan spores, altså helt anonymt

Lar være å ikke si veldig mye (online)da, altså - hold deg litt under radaren, for du vet jo ikke hva liksom folk kan finne da. Så Folk ellers - blir jo på en måte eh - spionert på hele tida da—det er programmer som kan se hvem du er og hvor du bor hele tida.

Ordvalg som «radaren» og «spionert» har konnotasjoner av etterretningstjeneste, og overvåkningsaspektet blir synlig gjennom påstanden om at folk blir «spionert på hele tida da». Hvem det er som foretar overvåkingen er ikke artikulert her, men «folk» blir også artikulert som et usikkerhetsmoment, i og med at du vet «liksom ikke hva folk kan finne på». De ukjente, mørke kreftene online er skjulte krefter, og subjektet bak overvåkingen er skjult bak programvare som kan se deg hele tida, til og med i hjemmet ditt. Konsekvensen av dette er at du ikke kan stole på noen online, og «Carl» knytter det å ikke ytre meninger eller være aktiv online, til denne kunnskapen han har om overvåkingen som foregår. «Carl» introduserer selv overvåkningsdiskursen i samtalen, fra en slags ekspertposisjon: «Hvis du snakker med meg om det (internettet) så vil jeg snakke veldig mye rundt det». Derfra går han over i en beskrivelse av sine tanker om sosiale medier:

Sosiale medier da, er ganske forsiktig med det nå da – for det angår sikkerheten.. pleier liksom å teipe kameraet på pcen – vet ikke hvem som kan se deg – det er veldig lett å skrive noe kan gi mye opplysninger om deg sjøl, kan gå utover deg og familien din – så jeg har blitt liksom veldig obs på det.

For det første kommer overvåkningsdiskursen til syne i dette utsagnet, i at noen kan se på ham gjennom katedralinsen på PC-en, fordi han «vet ikke hvem som kan se deg». I tillegg uttrykkes en tanke om at opplysningene du avgir online kan brukes mot deg. Implisitt i begge utsagnene ligger bevisstheten om at man løper en risiko for å bli overvåket av ukjente krefter som kan skade deg, «kan gå utover deg og familien din». Dette minner om Foucaults panoptikon, der bevisstheten om at noen til enhver tid kan se deg, har en disiplinerende effekt. Den disiplinerende effekten kommer i ikke til syne i utsagnet, siden «Carl» forsøker, og ser en mulighet til, å skjerme seg fra dette gjennomtrengende blikket.

Med-overvåkningsdiskursen trer frem i beskrivelser av sosiale situasjoner offline. På fest, og i gymtimer, er situasjoner der mange føler seg utsatt. På fest fordi man kan være i alkoholpåvirket tilstand og har mindre kontroll, og i gymtimen fordi det involverer å kle av seg, å svette og å være ubekvem med sin fysiske fremtoning. «Carl» svarer på

spørsmålet om det er noen uskrevne regler rundt det å ta bilder på fest:

nei vi hakke noe sånt - drar du drar du på eget ansvar - ingen som bestemmer hvor mye du skal drikke - ligger du der og er veldig full og ikke kan – altså - du valgte du det. Ja så jeg drikker ikke så mye på grunn av akkurat det.

Å bli beruset medfører et tap av kontroll, «å ligge der» og «ikke kan» peker på sårbarhet og utsatthet, og det å bli tatt bilde av i en slik situasjon fremstår som en naturlig konsekvens av å sette seg selv i en slik situasjon av hjelpeløshet. Ansvar plasseres tydelig hos den som valgte å drikke så mye: «Du valgte det» - «eget ansvar» «ingen bestemmer», trekker på risikodiskursen, der ungdom gjennom uvitenhet og uforsiktighet gjøres individuelt ansvarlig for risiko. Ved å bruke «du» som personlig pronomen, fjerner «Carl» seg fra en slik uansvarlig posisjon. Og selv om han artikulere risikodiskursen her, inntar han ikke posisjonen som sårbar selv. Han inntar posisjonen som kompetent, ved å stille seg kritisk til de som måtte sette seg selv i en slik posisjon, og ved å vise til at han er klar over risikoen ved fyll på fest innebærer, og har tatt konsekvensene av dette.

«Grete» svarer ja på spørsmålet om det at alle har smarttelefoner har konsekvenser for hvordan hun oppfører seg offline:

Folk sitter mye på telefonen i garderoben.. redd for at folk snapper ⁸så står du foran. Ser at folk går på do eller står for seg selv og skifter. Redd for at folk skal dømme kroppen din.

Frykten for å bli fanget i blikket til det usynlige publikummet uten å ha kontroll over hvordan du fremstår, kommer frem i «Gretes» utsagn. At folk kan komme til å «dømme» kroppen din online er et tenkt utfall av å skifte foran medelever. Medelevene blir omtalt med den generelle betegnelsen «folk», noe som skaper en avstand til handlingene som blir beskrevet. Det gjør aktørene som tar bilder, eventuelt dømmer kroppen din, til en generell, ubestemt masse. Bruken av «du» gjør den som står foran mens noen snapper, til den aktive og synlige parten i denne handlingen. Ansvar legges på den som er uforsiktig nok til å stille seg innen synsfeltet for kameraet til andre.

---

⁸ Tar bilde med smarttelefon og deler på Snapchat

5.3.4. Risikodiskursen

When people use their authentic names on Facebook they are more accountable for what they say. People can be assured that they're really connecting with their loved ones, and no-one can hide behind an anonymous name to bully, taunt or say insensitive or inappropriate things. This creates a safer community for everyone. (Facebook, 2015)

I den offentlige debatten om ungdom og deling av bilder, står risikodiskursen tydelig frem, men få av ungdommene i intervjuene viste åpen tilslutning til denne måten å forstå *seg selv* og bildedelingen på. Risikodiskursen betoner online-plattformen som et sted fullt av farer. Dette er både farer utenfra, og farer som de unge selv utsetter seg for på grunn av uvitenhet. Subjektposisjonen denne diskursen tilbyr ungdom, er som uvitende og sårbare. Denne diskursen ble sjelden trukket på i intervjuene når de omtalte sin egen praksis, men ble artikulert når de snakket om *seg selv* som yngre, eller om yngre ungdommer enn *seg selv*, fra et ståsted som voksen.

«Ada» beskriver her hvordan hennes yngre jeg ikke hadde kompetansen som er nødvendig for å beskytte seg mot de mange risikoene som finnes på sosiale medieplattformene. Etterhvert fikk hun den nødvendige kompetansen til å ha kontroll. Denne oppmerksomheten førte til at hun slettet profilen på Instagram og opprettet en ny, lukket profil:

Nei altså før så var man jo veldig opptatt av det der (å få likes). Man brydde seg ikke om hvem som fulgte deg så lenge du hadde masse følgere, ikke sant? Men så ble jeg litt mer obs på hvem som fulgte meg for det var ikke noe gøy at det var 40-åringer som begynte å følge meg på Instagram og se på bildene mine - synes det er fint å ha kontroll over hvem som får se hva du legger ut.

Den yngre «Ada» fremstilles som uten kontroll, uvitende om farene som lurte online. Her trekker hun også muligens på seksualitetsdiskursen som gir unge kvinner status som ofre. De må være på vakt for mannlig, rovdyr-aktig seksualitet. Unge «Ada» var ikke på vakt, og 40-åringer begynte å følge henne på Instagram. Ved å fremheve alderen deres, synliggjøres det at det er noe upassende ved deres motiv for å følge henne. De settes i en kikkerposisjon, som potensielle pedofile og seksuelle overgripere. Men i intervjuene med «Eva» artikuleres risikodiskursen tydelig. Hun inntar eksplisitt posisjonen som sårbar, og artikulerer risiko og det sosiale sammen i sin evaluering av

smartefonen og praksisene den muliggjør:

Tenker at det er mye lettere å være sosial og liksom snakke med andre mennesker og liksom følge med på verden rundt da - men også at det er tungt å hele tida tenke på «oi hva som skjer her» – ser du noen som er på en fest du ikke er invitert til legger man jo merke til det. Så det er både og, da, kan holde seg oppdatert på alt mulig, det er på en måte positivt - men at man hele tida har telefonen og kan kikke på og føler at man kanskje står utenfor når alle andre - og når man ikke får likes på bildene sine da føler man seg utenfor og ikke så godt likt - og ikke så mange kommentarer og følgere - det er mange ulemper og fordeler med det liksom.

«Eva» sammenstiller både mulighetene og risikoene, «både og» og «fordeler og ulemper» og prøver å forene dem. Men beskrivelsene hun forsøker å forene fremstår som en konfliktfylt totalitet. Noe som er spesielt er at «Eva» i intervjuet forteller at hun selv har vært utsatt for en av risikoene som skaper bekymring for barn og unge online, nemlig mobbing. De andre informantene kan beskrive risikoene, men ingen av de andre forteller om å ha vært direkte utsatt for risiko på denne måten. Dette tolker jeg som at den sosiale diskursen er kanskje så sterk at den gjør seg gjeldende, selv om det strider med hennes personlige erfaringer. Plattformen gjør jo det «lettere å være sosial og liksom snakke med andre mennesker» samtidig som erfaringene hun beskriver tyder på det motsatte: «føle at man kanskje står utenfor» og «føle seg utenfor og ikke så godt likt». Det er mulig at dette er fordi ansvaret for risikoene legges på den enkelte, slik at hun fortsatt ikke føler at online-plattformene, og de som eier dem, har en del av ansvaret for mobbingen. Det er henne selv det må være noe i veien med, det er hos henne ansvaret for mobbingen ligger.

«Carl» inntar en helt annen posisjon; som en kompetent bruker av online-medier, årvåken, og oppmerksom på farene som lurar:

Sånn som til nevøen min han er liksom født i den (online-verdenen) og oppvokst på internett da - det er liksom - ja han har nettopp fått Instagrambruker, så jeg sier bare «ikke legg ut tull, helst ikke legg ut fjeset ditt, du er et lite barn, du vet ikke hvem, og folk kan ut-» altså – være helt ærlig med ham

Her fremstiller «Carl» seg selv som ekspert og oppdrager ovenfor en yngre fetter. Samtidig kommer forestillingen som barn og unge som innfødte på internett tydelig frem i beskrivelsene av nevøen som «født i den» og «oppvokst på internett». Han artikulere her risikodiskursen når det gjelder den yngre fetteren, men det er uklart om

bekymringen ligger i de skjulte farene som han beskriver når han snakker om egen bruk, «det angår sikkerheten», eller om dette er den vante risikodiskursen der mobbing og overgrep er de vanligste farene; «du vet ikke hvem, og folk kan ut -».

Risikodiskursen blir også artikulert sammen med kjønn i en skamdiskurs, dette ser jeg nærmere på i et eget underkapittel om skamdiskursen.

5.3.5. Identitet og autentisitet

Semantically, 'virtual', is, of course, opposed to 'real', and the semantics of 'virtual' in everyday language has connotations of 'seeming' (rather than being), of potential rather than actuality, of inauthenticity, simulation and symbolisation., and is a common theme of postmodernity (Benwell & Stokoe, 2013, s. 244)

Online-plattformen har blitt konstruert som en mulighet til å ha total frihet i utfoldelse og utforskning av forskjellige identiteter i den digitale diskursen (se over, side 36) i den første fasen av nettets utvikling, web.1.0. Med web 2.0. og utviklingen av innloggede sosiale media-plattformer, har vi gått over til å være er synlige som oss selv. Denne endringen mener jeg har blitt innlemmet i den sosiale diskursen ved at denne synligheten, tapet av anonymitet som før garanterte *friheten* online, blir meningsutfyllt av den sosiale diskursen som *autentisitet*. Autentisitet er et nodalpunkt i det jeg mener er en motdiskurs til markedsdiskursen; *autentisitetsdiskursen*. Denne diskursen både utelukker mulighetene til kreativitet i selvframstillingen online, og avviser at online-identiteten kan stå for seg selv. En overdreven fiksjon på bilder blir evaluert negativt på tvers av intervjuene. Autentisitetsdiskursen krever at online-identiteten står i samsvar til den du fremstår som offline. Dermed mener jeg at den også er en motdiskurs til markedsdiskursen, fordi selv-promotering i form av å jakte etter «likes» og nettverksbygging utover offline-venne-nettverk, blir utelukket ved at dette blir sett på som inautentisk.

Både smarttelefoner og bildedelingsplattformene tilbyr sofistikerte verktøy for å redigere og forandre bilder av seg selv. En slik publisering av bilder gir muligheter til å styre hvilke situasjoner og objekter en velger å ha bilder av, og disse kan fungere som kulisser og rekvisitter i en selvpresentasjons-praksis der man har muligheten til en total

inntrykks-styring. I intervjuene var det få som frivillig ga uttrykk for at *de* brukte bildedelingen til å eksperimentere med sider ved identiteten sin, eller til å fremstå som annerledes enn det de presenterer seg som offline. I samtalene kommer det frem uttrykk for at bildene, og personen som bildet representerer, blir gjenstand for en autentisitetvurdering.

Å fremstå autentisk blir verdsatt høyt, slik det blir artikulert av «David»: «Jeg vil ikke være noe sånn konge på sosiale medier, jeg vil bare være meg. Det er mer viktig hva folk syns om meg på ekte, enn hva de syns om meg på bilder». Her stilles «på ekte» og «på bilder» opp mot hverandre, og gir bildedeling som praksis status som ikke-autentisk, ikke bare de redigerte bildene.

Bildene til «Eva» skal vise et autentisk bilde av den hun er, hennes identitet. Bildedelingen konstrueres da ikke som en mulighet til å leke og være kreativ med identiteten, fri fra nærmiljøets krav, men tvert imot som en praksis som skal dokumentere en autentisk identitet. Hun beskriver hva som er målet hennes når hun deler bilder på sosiale medier: «Jeg vil ikke legge ut ting som ikke er meg, da, jeg vil få vise hva som er meg».

I intervjuet med informanten som jeg har kalt «Ada», blir redigering og bruk av filter konstruert som ikke-autentisk. På spørsmål om det er brukt filter på bildet hun har tatt med seg til intervjuet, sier «Ada» at hun har brukt filter, men presiserer at det bare er *ett* filter. Denne presiseringen tolker jeg som et tegn på at bruk av filter er noe som hun tar avstand fra, og spørsmålet blir nærmest sett på som en anklage, at jeg *tar henne* i å gjøre noe som ikke er bra. Derfor spør jeg om det har noe å si, hvor mange filtre man bruker. Ada er fortsatt nesten litt i forsvarsposisjon: «Nei du har jo de der som redigerer noe vanvittig på utseendet og skal fjerne alt som ikke skal være der, men jeg føler liksom jeg bare tar på ett filter som gjør at jeg ser ok ut».

Dette er en avstandstagen som igjen peker på at det å benytte seg av redigeringsmulighetene som tross alt ligger i denne programvaren, ikke er noe man vil bli tatt i å gjøre. Hun bruker filtre kun for å se «OK ut», en moderasjon som står i kontrast til de som «redigerer noe vanvittig». Når hun omtaler sin egen bruk av filtre, gjør hun det med bruk av pragmatiske partikler, småord som ikke har et rent

innholdsmessig innhold, men som utfører funksjoner på et mellommenneskelig plan: *føler, liksom, bare*. Her fungerer *føler* modererende ved at det gjør at hun ikke fremstår skråsikker. *Liksom* kan ha mange funksjoner, men denne informanten bruker ordet mye i hele intervjuet. Ingrid Kristine Hasund har forsket på bruken av *liksom* blant unge jenter (Hasund,2001), og sier at det kan fungere som en demper, men hun mener at det også kan ha en rent tekstsammenbindende funksjon, noe jeg oppfatter «Ada» sin bruk av ordet å være siden det blir brukt gjennomgående i samtalen. *Bare* er et rent modererende ord, som uttrykker at hun har vist moderasjon i bruk av filtre. Hun kunne ha valgt å bruke mange filtre, men bruker *bare* ett.

Dette ledet meg til å spørre om hun ville valgt et profilbilde til Facebook som ikke var likt henne selv. Da svarer hun uten moderasjon og usikkerhet med ett ord; *nei*. Dette signaliserer tydelig at en slik lek med identitet og mediert selvpresentasjon som bildeapper og sosiale medier inviterer til, ikke er et alternativ i «Adas» case. Hva ville det sagt om henne hvis hun hadde hatt et profilbilde som ikke lignet, hva er på spill? Her svarer hun med å henvise til et begrep som er et viktig moment i autentisitetdiskursen; *virkeligheten*: «Nei asså jeg ville jo hatt et bilde som ikke var sånn at folk hadde sett på meg som at det er så mye annerledes enn jeg er i virkeligheten, da?»

I denne konteksten fremstår det slik at det som skjer på sosiale medier ikke forstås som *virkeligheten*. Bilder som legges ut for å si noe om hvem en er, slik en profil på sosiale medier kan fungere, bør stå i samsvar til denne *virkeligheten*, den du «egentlig» er, den de andre *kan se på deg* at du er. Her leser jeg dette som at mulighetene til iscenesettelse av en idealisert identitet er begrensede, fordi online-plattformene er så tett knyttet til offline-situasjoner at dette vil bli sett på som *uærlig*, og ville vært svært synlig. «Adas» utsagn sier også noe om gjennomsiktighet, når hun sier at hun ikke ville presentert seg på en måte online som var forskjellig fra hennes offline selv, fordi dette er synlig for «folk».

Å redigere og legge på mange filtre er noe som flere informanter omtaler som noe negativt, selv om svart-hvitt-filteet blir brukt av mange.⁹ Hvis jeg tolker selve bildene,

---

⁹ Alle unntatt ett av bildene som informantene hadde med seg til samtalen var med svart-hvitt-filteet.

leser jeg at svart-hvitt har en konnotasjon til realisme. Dette er en kode som er mye brukt i film og fotokunst for å antyde realisme, og kan ses på som en del av en autentisitetdiskurs. I intervjuene fremstilles bruken av svart-hvitt som noe som *ikke* inngår i det de ser på som en ikke-autentisk selvfremstilling, med redigering og bruk av filtre. Her av «Berit»: «Jeg gjør ikke så mye om på de bildene jeg tar på en måte, redigerer ikke så mye, men kan ta dem i svart hvitt da».

Selvpresentasjonen online består ikke bare av hvordan du presenterer deg gjennom bilder, men også gjennom indirekte trekk ved bildedelingsplattformene. Hvor mange venner du har, og hvem du er venner med på de forskjellige plattformene, kan også være selvpresentasjon. Det å ha *for mange* venner online, kan bli tolket som ikke-autentisk, som en overdrivelse av den sosiale kapitalen en har, og som at en prøver for hardt. Jeg tolker «Berit» sine utsagn om hvordan hun brukte facebook når hun var yngre, som å artikulere en slik autentisitetdiskurs: «Så da (hun var 13-14 år) var jeg vel mye mer sånn at jeg la folk til og selv om det bare var noen jeg hadde sett, eller bekjente da». Her knyttes denne praksisen til noe hun «var», å være sånn at man legger til folk uten å egentlig kjenne dem: «så i etterkant tenker jeg: hvorfor gjorde jeg det egentlig?» Å «være sånn» er noe hun tydelig tar avstand fra. Nå som hun er eldre stiller hun spørsmål ved sin egen dømmekraft som yngre, hvorfor gjorde hun dette? Nåtidens «Berit» har avstemt forholdet mellom «virkelige» venner, og «online»-venner: «Jeg tenker at de jeg på en måte er venner med i virkeligheten da, de er jeg også venner med på sosiale medier, men ikke såne bekjente som bare jeg ikke møter - for - ja».

Det å møte noen i det fysiske rommet, fremstår her som kravet på å kunne kalle noen en venn i «virkeligheten». Hun begynner på en begrunnelse, men lar begrunnelsen ligge: «for - ja». Dette tolker jeg som at hun henviser til noe som er allmenn kjent. I fokusgruppeintervjuet artikuleres også hvordan venner i «virkeligheten» kan avsløre inautentisk selvfremstilling online:

Mange har en offentlig bruker der de vil vise at ting er kjempebra, ting er helt perfekt, så har du en privat med folk du kjenner der du viser hvordan ting faktisk er, at man vil fremstille seg selv på to forskjellige måter, vise at ting er kjempebra, og mange ønsker å vise kun det beste til flest men til de nærmeste kan du vise hvordan dagen egentlig er og de som er en del av den og, de veit jo.

Brukerkontoer på sosiale medier karakteriseres som enten «offentlig» eller «privat», der den offentlige kobles til en inautentisk selvframstilling, og den private til en autentisk; «hvordan ting faktisk er» og «hvordan dagen egentlig er». Dette vet også de du omgås offline. Ved å ha to brukere styrer man de forskjellige kontekstene som ellers kolliderer på online-nettverkene. Dette fremstår som en allmenn praksis blant ungdommen, gjennom bruk av «man» og «mange». Risikoen ved å ikke ha kontroll på selvframstillingen sin online, løses her gjennom kompetent bruk av teknologien. I fokusgruppen ble privatbrukerens funksjon diskutert, når jeg spurte om de oppfattet sosiale medier som offentlige eller private arenaer:

Hvis man har privatbruker da, ordet privatbruker er veldig kjent for oss ungdommer, fordi de har ikke store forventninger til deg om de legges ut på privatbruker. Legger du det ut på vanlig bruker er folk liksom mer dømmende, for her skal det egentlig være litt sånn perfekt. Men med ordet «privat» foran så er alt greit.

En inautentisk selvframstilling fremstår her som normalen, og som noe som er akseptert. Her ser vi en bevissthet om at selvpresentasjon foregår på forskjellige nivåer, både «onstage» og «offstage», for å bruke Goffmanns dramaturgiske terminologi. «Vanlig bruker» forstås som en offentlig bruker, *onstage* med de rammene det fører med seg av usynlige publikum og kollapsede kontekster som krever at du fremstår «perfekt». Her er publikum mer «dømmende», du skal møte flere, og høyere forventninger. Ved å ha en privatbruker med begrenset tilgang der du kan være *offstage*, og autentisk, med venner som du omgås til vanlig, ivaretas både kravet om autenticitet og kravet om perfektjon. Privatbrukeren gjør den inautentiske framstillingen mulig og akseptabel.

5.3.6. Identitet og kjønn

Tidligere beskrev jeg at det å vise en bevissthet i hvordan en framstiller seg selv online, blir forbundet med et ubehag, og at dette henger sammen med kjønn. Her vil jeg se nærmere på hvordan praksisene artikuleres sammen med kjønn i intervjuene. I intervjuguiden la jeg opp til å spørre om de mente det var forskjeller på gutter og jenter sin billedelingspraksis online. Her analyserer jeg både svarene som eksplisitt tar for seg kjønnsforskjeller utløst av mine spørsmål, og andre utsagn der kjønn kommer frem i en annen sammenheng. Der struktureringen i kjønn kommer fra mine spørsmål, har jeg markert dette i analysen, i motsetning til når kjønnsdimensjonen trer frem naturlig.

De fleste informantene svarer at jentene er mer opptatte av å «vise seg frem» enn guttene. «Ada» er ett eksempel: «Gutter er litt mer at de legger ut et bilde og de gidder ikke å redigere og klippe og såne ting». Praksisen konstrueres som noe feminint, begrunnet i at jenter er «litt mere nøye på det», *fordi de er mer* «opptatte av å vise seg fram enn det guttene er». Valget av «gidder» gir en dialogisk kvalitet, det er guttenes stemme som trer inn, og omtaler den feminine praksisen med å dele og redigere bilder i en nedlatende tone. Samtidig gir «gidder» en modalitet til det hun mener er guttenes holdning til praksisen, å ikke være engasjert. Jentenes engasjement står i kontrast til dette: de er «opptatte» av å vise seg frem. Å «vise seg frem» tolker jeg her som en måte å omtale det å være synlig på som objektiviserer subjektet, grammatisk sett. «Seg» er objektet i denne konstruksjonen, og gir denne måten å være synlig på en betydning av å gjøre seg selv til et objekt for andres blikk.

Denne formuleringen – «å vise seg frem» - går igjen i mange intervjuer i sammenheng med jenter og synlighet i utvalget mitt. «Ada» bruker formuleringen når hun forklarer hvorfor hun ikke vil bytte Facebook-profilbilde ofte: «Man får ofte, altså jeg føler at hvis man bytter ofte jeg føler lissom så er du veldig opptatt av å vise deg fram, da?» Og på spørsmål om hun tenker på hvordan andre dømmer henne når hun tar bildene, svarer hun: «Altså jeg er jo litt opptatt av det, lissom jeg vil jo ikke stå også vise frem alt, og jeg vil på en måte se mest nøytral ut og - smile slik at jeg ikke ser falsk ut lissom». «Nøytral» og «ikke falsk» og «ikke vise frem alt» er tydelige evalueringer som viser hva som verdsettes av diskursene denne artikuleringen trekker på. Det motsatte av nøytral er iøynefallende. Å være iøynefallende, falsk og å «vise frem alt», er noe hun vil unngå. Dette kan tolkes som at artikuleringen både er et uttrykk for autentisitetdiskursen, og en bredere seksualitetsdiskurs. Denne plasserer jenter i en subjektposisjon der kyskhhet og beskjedenhet er positive egenskaper, som Boyles beskriver i sin studie av unge jenter og Hip-Hop-kulturen (Boyles, 2008).

«Grete» mener at jenter er mer opptatte av å dele bilder enn gutter, og begrunner det med at gutter ikke er så opptatt av å legge ut bilder for å imponere andre: «For å vise at du har noe som ikke andre har». Her mangler «seg», men objektiviseringen artikuleres gjennom at det du viser er hva du «har» ikke hva du «er». Å «ha» noe gir deg høyere verdi, noe jeg tolker som en instrumentell eller kommodifisert måte å forstå identitet på.

«David» svarer dette når jeg spør om kjønnsforskjeller i måten å bruke bilder på: «Jeg tror jenter - jeg merker at jeg tror jenter bruker mer filter da og kan hende de redigerer veldig mye mer enn gutter gjør - det tror jeg». Utsagnet modereres ved ordet «tror» og «kan hende», noe som viser en oppmerksomhet rundt at dette er en generalisering, og må forstås som et svar på spørsmålets generaliserende form. Men etter han legger frem teorien om at jenter redigerer og bruker mer filter, legger han til «det tror jeg». Dette kan tolkes som en bekreftelse av at han tror teorien stemmer, og utsagnet vektlegges gjennom det forsterkende «veldig mye».

«Carl» svarer også på spørsmålet om det er forskjeller mellom gutter og jenter og hvordan de deler bilder online: «Kan ikke akkurat forskjellsbehandle dem». Dette tolker jeg som en reaksjon på spørsmålsstillingen og en måte å vise tilslutning til idealet om likestilling på. Men jeg utdyper, og spør om han ser at gutter og jenter gjør forskjellige ting (mht bildedelingen):

Ja, de gjør jo det - det er sånn at jenter når de tar bilder er det mer åpent, men gutter er mer sånn lukka, de liker bedre å være mer for seg sjøl.. mens jenter er sånn.. har sett folk i klassen som tar bilde, jenter spesielt da, har jeg lagt merke til at de gjør sånn (mimer trutmunn mot en innbilt kameratelefon), kjapt og så bare legger de det ut liksom.. så det er veldig forskjell.

Her er «åpent» og «lukket» motsetninger som betegner kjønnes forskjellige praksis. Dette tolker jeg som at han sier at jenter ikke behøver å skjule at de tar bilder av seg selv, og dette er noe de gjør rutinemessig. Mens for gutter er det å ta bilde av seg selv noe de ikke er like komfortable med, noe som kan henge sammen med at praksisen ses på som feminin.

En av guttene i fokusgruppeintervjuet legger frem at det å ha flere brukere på Instagram ikke er vanlig hos guttene: «Sjeldent med gutter - liksom mer jenter, vi gutter tar det mere chill - hva skal man si da, vi er ikke så veldig opptatte av å dele ting som følelser og det?» Her konstrueres maskuliniteten opp mot det som oppfattes som feminint, «å dele» og «følelser». «Chill» er et ord som betoner å være avslappet, å ikke bry seg, være kul. Dette er det motsatte av å være opptatt av å dele, som ikke er så kult, men masete. Vokabularet er hentet fra ungdomsspråk. Jentene er «masete», og de er «veldig» opptatte av det. «Vi gutter» fremstår her som et fellesskap, som vedkommende føler seg

trygg og inkludert i, ved å bruke ordet «vi» to ganger. Å ha flere kontoer på Instagram knyttes til det å være aktiv og dele bilder på sosiale medier, som her blir konstruert som en feminin praksis.

På spørsmål om hvem som kommenterer på bildene man legger ut, er det flere som svarer at gutter ikke kommenterer så mye som jenter. Dette tolker jeg i den retning at å være aktive på sosiale medier er noe jentene gjør, og som dermed konstrueres som ikke-maskulint. «Fatima» trekker selv frem kjønn når jeg spør henne hva slags kommentarer man får om man tar fine bilder:

Jeg får sånn «så fin du er», masse forskjellig sånn. Gutter får kanskje ikke så mye kommentarer - når jeg tenker over det så kan det være gutter som tulle litt og sånn. Noen (gutter som kommenterer på bilder) kan tulle, noen kan være ordentlige, men synes ikke gutter kommenterer bilder så mye som jenter.

Gutter kommenterer ikke like mye på hennes bilder som jenter, og når de gjør det, er det ofte «tull», selv om noen kan være «ordentlige». Det tolker jeg som at guttene ofte bryter med normene for hvordan en skal kommentere bilder. «å så fin du er» er en responstype som flere i undersøkelsen fremhever som både ønskelig og vanlig. Å tulle blir en måte guttene kan delta i samtalen på, og samtidig ta avstand til en praksis som er koblet til det feminine (Purdie, 1993, s. 120). Dette kommer også til syne når «Ada» forteller at gutter ikke kommenterer mye på bilder som hun legger ut på Instagram, men at hun derimot opplever at gutter kan sende en melding på Snapchat der de kommenterer «å så fint bilde du la ut på Instagram». Kommentaren er ikke synlig for andre enn mottakeren. Her mener jeg vi ser hvordan inntrykkstyringen av online-identitetene ikke bare handler om hva slags bilder en legger ut, men at det også er en bevissthet om at kommentarer og likes også blir gransket. Disse er med på å forme andres oppfatning av din identitet.

Humor blir i litteraturteori sett på som noe som kan være frigjørende, humor er «empowering» ved at den latterliggjør kulturens mangel på selvinnsikt, og dermed tvinger oss til å se oss selv utenfra (Hengen, 1998, s. xvii). Susan Purdie har undersøkt hvordan denne oppfatningen fremstiller en kjønnnet praksis som nøytral, og mener heller at humor kan fungere som en maskulin diskursiv maktstrategi, ved at en «comic protagonist» som kulturell type blir knyttet til maskulinitet (Purdie, 1993, s. 120).

«Carl» betoner humor som maskulint når han beskriver kjønnsforskjeller i bildedelingspraksisene. Først beskriver han hvordan jenter tar selfies helt åpent, så beskriver han hvordan guttene gjør dette: «Gutter er mer sånn da: jeg ser meg rundt og nå kan jeg gjøre noe morsomt, jeg liker ikke - det er liksom mitt privatliv, da». Humor stilles opp mot det å skulle dele noe som er mer privat. Jeg tolker utsagnet «jeg liker ikke - » som å referere til et annet sted i intervjuet der han beskriver hvordan jenter tar selfies mens de sitter på bussen, et offentlig sted. Humoren kan også forstås som en beskyttelse fra sårbarhet. «Carl» beskriver sin egen bildedelingspraksis som «veldig sånn lukka», og det kan se ut som at humor her er en strategi for å nettopp slippe å være «åpen», alvorlig, privat.

«David» kobler også det å bruke humor med maskulinitet, når jeg spør han om man får forskjellige kommentarer fra gutter og jenter: «Du får jo «kjekk» og sånn, så får du sånn humoristiske kommentarer da og sånn, blant gutta sånn, og veldig mye «å så fin du er» og sånne ting blant jentene». Her fremstår «gutta» igjen i bestemt form, det bringer dem i forgrunnen som en konkret størrelse som man må forholde seg til. «Gutta» er en form som har konnotasjoner av et fellesskap med innflytelse, og på Språkrådets online-ordbok kommer «de store gutta» opp som et treff på søket «gutta». «De store gutta» er de ledende på området, og det er en slik konnotasjon jeg leser inn i valget av «gutta», i stedet for «guttene». Det finnes ikke noe tilsvarende for jenter, og her brukes den umarkerte formen «jentene». Det kommer ikke frem om «gutta» i tillegg til humoristiske kommentarer, også kommenterer bilder med «kjekk». Men de humoristiske kommentarene kobles opp mot «gutta», det jeg tolker som et kollektiv som nærmest opptrer som portvoktere på maskulinitet.

Å kommentere bilder, en praksis som jeg mener kodes som feminint, er dermed noe som er risikabelt for gutter. «Fatima» svarer på mitt spørsmål om hvorfor hun tror gutter ikke kommenterer så mye på bilder: «Jeg vet ikke jeg - kanskje de ikke helt tør, de kan jo - de bryr seg sikkert ikke så mye om det. Jenter er mer som bryr seg».

Intervjukonteksten er tydelig, hun «vet ikke», jeg ber henne om å artikulere noe som har vært mer eller mindre ubevisst. At gutter ikke tør blir moderert med et «kanskje». Det er en teori som hun lanserer, uten at hun artikulerer helt hva de risikerer, hva som står på spill. Men så stiller hun opp en tydelig motsetning mellom hva jenter og gutter «bryr seg» om. Å kommentere bilder på sosiale medier er IKKE noe som gutter bryr seg om. I

utsagnets siste del, knyttes denne aktiviteten tettere opp mot jenter: det å bry seg er noe jenter «er». Jenter som gruppe fremstilles i ubestemt form, og uten bruk av pronomenet «vi», noe jeg her tolker som en mulig strategi for å selv ta en svak avstand fra denne gruppen.

En kvinnelig deltaker i fokusgruppen beskriver gutters bildedeling:

Hvis han (bestekompisen hennes) legger ut en eller annen greie om at han er lei seg uten å si det direkte, så er det mange gutter som er sånn - mann deg opp, slutt å klag, mens jenter er sånn: stakkars deg, bare si fra. Mens gutta er sånn: bror skjerp deg.

Dette er en fremstilling som også artikulere en slags maskulinitetsdiskurs, der mesterbetegneren «mann» blir meningsutfyllt med å ikke vise følelser. Dette er en regel som her blir fremstilt som at den håndheves av andre gutter. Igjen leser jeg «gutta» som en markering av et maskulint kollektiv som opptrer som portvoktere for maskulinitet. «Bror» antyder også en slik sterk gruppe, en brorskap. Samtidig bekreftes konstruksjonen av femininitet, meningsutfyllelsen av mesterbetegneren «jente», som koblet opp mot følelser og omsorg. Jentene er forståelsesfulle og oppfatter når en gutt er lei seg.

I fokusgruppen karakteriserer en deltaker gutters bilder: «(gutter)bare legger ut random ting». Ordet «random» er vanlig i dagligtalen blant denne aldersgruppen, og betoner et lite gjennomtenkt, og dermed muligens mer autentisk, aspekt ved hvordan gutter bruker bildedelingsplattformer. «David» beskriver at gutter tar bilder av halve ansiktet, fordi det ikke er så viktig hvordan de ser ut. På spørsmål om det er viktig å se bra ut på bilder online, forteller han at Instagramkontoen hans er «øde», han har ikke lagt ut noe de siste årene. Å være forfengelig er en egenskap han selv tar avstand fra, men noe han ser hos andre: «Men jeg tror det er viktig for andre da - at man skal se bra ut». «David» mente også at jenter redigerer mer bildene sine, noe som knytter autentisitet til maskulinitet, som en motsetning til femininitet. Å redigere bilder, og drive en inautentisk selv fremstilling er en feminin praksis. På spørsmål om hvorfor han tror det er slik, svarer han:

Jeg vil tro de er egentlig litt mer usikre på hvordan de blir tatt, da, av samfunnet, hvordan de blir sett, i hvertfall gutter tenker ikke på hva folk ser på oss som, vi bare er oss, vi bare er oss sjæl og sånn

Det maskuline knyttes igjen opp mot det autentiske, å være seg «sjæl». Valget av ordet «sjæl» er noe som i seg selv peker på autentisitet, et dialekt- og sosiolektord som er knyttet til identitet, og som antyder en uformell, personlig og ekte identitet. Også her fremstår guttene som et fellesskap som «David» viser sin tilhørighet til gjennom gjentatt bruk av pronomenet «vi», og ikke «de». Han antar at jentene er usikre, og kobler det å bli «tatt av samfunnet» opp mot det å bli «sett». Dette er nærliggende å koble til «the gaze», og de normene og kravene dette blikket retter mot sitt objekt. Bevisstheten om å bli iaktatt, kobles her til det feminine, slik Lara Mulvey gjør det i sin analyse av kvinner på film (Benwell & Stokoe, 2013). En slik bevissthet kobles også opp mot ikke-autentisitet. Gutter tenker ikke på at de blir sett, eller på hva blikkene ser, derfor kan de bare være: «vi bare er oss».

5.3.7. Skamdiskursen: “nudes” og “dickpics”

Et tema som var vanskelig å snakke om i de individuelle intervjuene, var deling av nakenbilder. Dette var et tema som kom til syne i intervjuene ved at flere fortalte om å ha mottatt såkalte «dickpics», bilder av avsenderens penis. Alle bortsett fra en svarte ja når jeg spurte eksplisitt om informantene hadde opplevd å få tilsendt bilder av penis. Dette gjaldt både guttene og jentene. I intervjuene kom det også frem, uten at jeg spurte om det, noen bekymringer rundt unge jenter som legger ut «intime bilder».

«David» reflekterer her rundt bildedelingen som voksne ikke har oversikt over: «Det er veldig mange unge jenter som legger ut intime bilder, mest unge jenter som legger ut veldig intime bilder». Her ser jeg spor av risikodiskursen, her betones risikoen unge jenter løper for å eksponere seg selv. Dette er «intime» bilder, og det å legge dem ut, gjør at noe som skal være privat, gjøres offentlig. De gjør seg selv sårbare for potensielle farer. Både det å være «ung» og det å være «jente» knyttes til en slik risikoatferd. Dette kan kobles til mønsteret for mediepanikker, og hvordan samfunnet ellers konstruerer risiko online.

På spørsmål om penisbilder er vanlig, svarer han: «Det er ikke noe jeg driver med, de som gjør det er sexfrustrerte vil jeg tro, det er ofte eldre menn som gjør det - det syns jeg er ekkelt». Disse bildene konstrueres ikke som intime på samme måte. Dette er en praksis som er «ekkel», noe som kobles opp mot «eldre menn». Dette ser jeg på som det Norman Fairclough kaller en *collocation*, ord som ofte opptrer sammen og gir hverandre mening (Fairclough, 2003, s. 131). Her er det seksualiteten til eldre menn som konstrueres som ekkel. De er «gamle griser», en konstruksjon som setter eldre menn i en overgriper-posisjon, fordi denne ekle seksualiteten ofte forstås som rettet mot yngre kvinner. Dermed er det unge jenter som er i fare, som utsettes for risiko, når menn tar bilder av kjønnsorganene sine. I tillegg utsetter de unge jentene seg for risiko ved å ta intime bilder av seg selv.

Men «David» har også fått tilsendt bilder av en annen manns penis selv, og uttrykker at han synes det var ubehagelig:

(Ier) Jeg har fått (intime bilder) fra gutter, og jeg synes det er ekkelt. Du vet aldri hva den andre personen, du kan aldri stole på noen 100%, du kan aldri vite hva den andre personen kan gjøre med det bildet

Latteren kan både gi uttrykk for at det er et litt pinlig tema å diskutere med meg, og at det er rart eller flaut å være mottaker av et slikt penis-bilde. Her er jeg usikker på hvem som ikke kan stole på hvem i utsagnet hans, men det er implisitt at det medfører en risiko å motta slike bilder også for en gutt. Det å være offer for overgrep er fortsatt noe som er svært skambetont for gutter. I situasjonen som ble omtalt var det ikke en eldre mann som sendte bildet, men en jevnaldrende gutt, og dette blir tolket av «David» som et forsøk på å være morsom: «Han gjorde det fordi han syns det var humoristisk, det går mye på humor og sånn hos gutta. Men nei - sånne bilder syns jeg er litt for intimt». Her blir «gutta» knyttet til en humor som han privat synes er litt ubehagelig, litt for intimt. Han bruker ikke «vi» for å inkludere seg selv i dette fellesskapet i denne ytringen, noe som kan tolkes som at «gutta» her fremstår som de andre guttene, de som synes sånt er morsomt. Han stiller seg utenfor denne gruppen. Det er klart at i en individuell intervjusituasjon med en voksen, skal det mye til for å innrømme at en selv har sendt bilder av penis, eller at man synes en slik praksis er greit. Men konstruksjonen av praksisen når det gjelder kjønn, og de forskjellige konsekvensene dette forstås å ha for de to kjønnene, er noe som en uansett kan lese av denne samtalen.

«Grete» svarer bekreftende på spørsmål om hun har opplevd å få tilsendt såkalte «dickpics». Hun har opplevd å få dette ved flere anledninger, både fra fremmede og kjente: «Jeg lata for moro skyld (snakket med den fremmede) for å se hvem det var, og så sletta jeg han». Slik forteller hun om sin reaksjon når avsenderen var kjent: «Folk sier send nudes¹⁰ og sånt (ofte kommer penisbilder sammen med en slik forespørsel), jeg spurte ham er kjæresten der, for å gjøre ham ukomfortabel».

Her fremstiller hun seg selv som en som har, eller fort kan få kontroll over situasjonen. Hun lurte den fremmede for å avdekke identiteten hans, og da slettet hun ham. Og når senderen er kjent for henne, forteller hun ham at dette er upassende ved å referere til kjæresten hans. Kanskje ligger det også en liten trussel om å fortelle kjæresten hva han har gjort der. Hun fremstår som i kontroll over situasjonen, selv om hun ikke uttrykker at hun setter pris på å motta slike bilder. Det kan til og med virke som at hun oppfatter at guttene som sender slike har eksponert seg og gjort seg sårbare, når hun svarer på hva hun sier neste gang hun ser han som sendte et penisbilde: «Jeg er nok litt redd det er ekkelt, for det blir jo følsomt for ham. Da blir han kanskje såra».

Jeg tolker det som at det er ekkelt for begge to, men *hans* følelser er de som kan bli såra. «Grete» konstruerer situasjonen som en avvisning: det at han har sendt penisbilder og bedt om å få «nudes» tilbake, men ikke fått det. «Jo» som bekreftende eller forsterkende interjeksjon, viser at dette er noe hun er innforstått med. Ubehaget hun uttrykker med «jeg er nok litt redd det er ekkelt» er et ubehag som attribueres til henne, det er *hun* som er litt redd. «Grete» forteller at hun derfor også ofte later som hun ikke har sett penisbildene som hun får tilsendt: «Hvis du ikke sender (nudes, nakenbilder) tilbake gir de seg etter hvert». Disse bildene og forespørselen om å sende nakenbilder tilbake, fremstår som noe rutinemessig, eller nesten uunngåelig i dette utsagnet på grunn av den grammatiske formen. Presens uttrykker vane, og senderne av slike bilder blir en umarkert gruppe, «de», noe som indikerer at dette ikke er et enkeltstående tilfelle. Samtidig fremstiller hun det å sende penisbilder som «en liten ting»: «Ville ikke bare sletta han for en liten ting, men noen jeg ikke snakker med ville jeg sletta». Her skiller hun også mellom penisbilder fra kjente og ukjente. Ukjente som sender bilder blir

---

¹⁰ Nakenbilde av seg selv

kanskje lettere koblet opp mot overgriperrollen, mens når gutter hun kjenner sender bilder, ses det på som en mer uskyldig tilnærming.

Strategier for å håndtere gutters seksuelle tilnærminger kommer også til syne i fokusgruppeintervjuet, når en deltaker forteller om en venninne som har fire kontoer, brukere, på Instagram, der en av dem var forbeholdt den innerste kretsen hennes, kun bestående av jenter:

hun kanskje sier mye dritt om gutter, kan peke ut en gutt som kanskje har sendt henne noe stygt, så kan hun liksom si - alle må holde seg unna denne gutten her da - dette kan hun ikke legge ut på vanlig bruker.

Dette fremstår som et jentefellesskap der de i et privat rom kan komme med reaksjoner på «noe stygt» hun har blitt tilsendt online, av gutter. Her kan hun «peke ut» gutten, og advare andre jenter mot ham. Det er tydelig at dette ikke er noe man (som jente) kan gjøre i et åpent, offentlig rom på sosiale medier. Når jeg spør hvorfor ikke, svarer hun: «Så mange som kjenner henne - men om det bare er jenter da, så advarer hun på en måte da - en bestemt fyr som dere må holde dere unna». På den vanlige brukeren er det hun legger ut allment tilgjengelig for mennesker som «kjenner henne». Dette tolker jeg som en inntrykkstyrings-strategi, der det å legge ut informasjon om at en gutt har sendt deg «noe stygt», muligens penisbilder eller andre seksuelle tilnærmelser, ikke bidrar til en ønsket fremstilling av hennes egen sosial identitet. Å henge ut en gutt offentlig fremstår altså ikke som et mulig reaksjonsmønster på online-trakassering, man risikerer å eksponere seg selv i stedet.

«Carl» reflekterer også over seksualiserte bilder og kjønn når jeg spør ham om det er vanlig at gutter sender «dickpics». Han knytter praksisen til en slags darwinistisk konkurranse om hvem som har størst penis: «Oi – kanskje han sendte det til dama di, og han har sikkert større». Men han forteller også om å ha mottatt puppebilder av jenter, og reflekterer over hvor forskjellig dette blir omtalt:

Det er mye snakk om gutter, men ikke snakk om jenter, men mest fokus på gutter : æsj – tenk på gutter som ikke liker - de tenker at alle gutter elsker akkurat det jentene har, men mange liksom gutter er ikke så interesserte i det for eksempel

Jeg tolker ham som at han prøver å utfordre konstruksjonen av den mannlige seksualiteten i en stereotypisk seksualitetsdiskurs, der mannen alltid skal være «på». Muligheten for at gutter ikke er så interesserte er utenkelig i denne seksualitetsdiskursen: «æsj – tenk på gutter som ikke liker -». Han utfordrer også hvordan menn blir konstruerte som kikkere, som den som begjærer «det jentene har».

I fokusgruppeintervjuet diskuterte de hva som er akseptert for jenter på sosiale medier, og da svarte en av deltakerne:

På vanlig bruker har de mange uskrevne regler da - alle vet om at legger du ut et lettkledd bilde av deg selv, får du kommentarer liksom «kle på deg». Mens mange sier «å så fin», tenker at det er et naturlig bilde.

Her kommer to motstridende måter å snakke om nakenhet og bilder på til syne, gjennom informantens inkludering av flere stemmer når hun tenker seg reaksjonene på et lettkledd bilde. Det er på den ene siden en moraliserende stemme som sier «kle på deg», et utsagn som kunne kommet fra en eldre slektning. Den andre er en aksepterende stemme, der ordet «naturlig» antyder en åpen, aksepterende holdning. Denne stemmen ser på kropp og seksualitet som noe naturlig. Dette oppfatter jeg som to seksualitetsdiskurser, en *skamdiskurs* og en motdiskurs i *frigjøringsdiskursen*, som kjemper om å definere nakenbilledelingen.

Kjønn og nakenbilder ble mye diskutert i fokusgruppen, og ett av temaene som kom frem var forskjellen på konsekvensene et slikt nakenbilde kan få for kjønnene. Jentene kan få stempelet «ho¹¹» «slut¹²» mens guttene får «player¹³» «fuckboy¹⁴». Disse begrepene er markører som indikerer for meg at intervjukonteksten ikke er så dominerende. Dette er ungdomsspråk som ikke vanligvis brukes i en skolekontekst, og indikerer en peer-to-peer ramme. Her forklarer en av jentene forskjellen på hva de stemplene innebærer for de som får dem:

---

¹¹ Slang fra amerikansk hip-hop fra «whore»; altså hore.

¹² promiskuøs.

¹³ en som ser på relasjoner som et spill, manipulerer andre ved bruk av sjarm for å få det h*n vil ha, ofte er dette sex.)

¹⁴ gutt som kun ser etter sex i et forhold, og ikke vil knytte seg emosjonelt

Når guttene sender dickpics, de forventer å få noe for det: «nå har jeg sendt nå må du gjøre det». Hadde vi (jentene) tatt screenshot og brukt som hevnporno, hadde de vært stolt over det. Guttene hadde støtta det: « åja men du har jo så fin en», altså guttene er så stolt av det at liksom «Her har du – du skal bare være heldig at du har fått det».

Igjen fremstår praksisen med å sende «dickpics» som en slags form for kurtisering, et håp om å starte en dialog der dette fremstøtet utløser et svar i form av et tilsvarende bilde fra jenta. Her kommer også et element av tvang eller press frem: «de forventer å få noe for det». På samme måte som en gave i et utilitaristisk perspektiv utløser et slags gjeldsforhold mellom sender og mottakeren, står nå jenta som har mottatt bildet av en penis i gjeld til senderen: «nå må du gjøre det». Men risikoen ved å sende et nakenbilde tilbake, er ikke symmetrisk i denne relasjonen.

Mottakeren av et nakenbilde kan ta screenshot¹⁵ og bruke det som hevnporno. For en gutt vil ikke dette utløse den samme skammen som for en jente, for gutter er stolte av «det», penisen sin. Penisbildet oppfatter jeg her en synekdoke for seksualiteten, en del som blir betegnende for helheten. For gutter som blir eksponert som et seksuelt vesen, venter ikke skam og fordømmelse, men ære: «Guttene hadde støtta det».

Jenters seksualitet tåler ikke offentlighetens lys på samme måte, og den samme jenta utdyper dette: «Men vi jenter vil ikke at alle skal se det, vi mener at det er mer privat. Men gutter mener at dette er så bra at alle må få se det, liksom». Her tolker jeg også «det» som synekdoke; et nakenbilde blir et bilde som avslører den avbildede som et seksuelt vesen. Jenters nakenhet og seksualitet er privat, men er ikke «så bra at alle må få se det». Dette er forskjellen mellom å være en «ho» eller «slut» og en «fuckboy». Selv om «fuckboy»-stempelet gir prestisje i guttegjengene, gir det «å bli kalt hore» ikke status blant jentene, forteller en annen deltaker i gruppeintervjuet: «Jenter blir dømt av både gutter og jenter». Dette utsagnet trekker på skamdiskursen; med et ordvalg som peker mot moralsk fordømmelse av seksuelt aktive eller tilgjengelige jenter: et nakenbilde på avveier kan utløse at du blir «dømt».

---

¹⁵ Ta et skjermbilde, slik at senderen ikke har kontroll over bildet lengre, for da lagres det som et bilde på mottakerens telefon

Jeg spør om nakenbilde-delingen også kan være noe positivt, og en annen jente forsøker å artikulere en kroppspolitisk diskurs sammen med en mer moraliserende seksualitetsdiskurs:

Hvis du driver med trening og vil se forandringen hvis du trener.. Vil du ha det fordi du er fornøyd med din kropp så er det en ting. Men nakenbilder er noe du bør ha for deg selv, ikke noe alle bør vite.

Å være fornøyd med kroppen sin fremstilles som en mulighet, men det er noe en bør holde for seg selv. Hun kan ta bilder av kroppen sin for å «se forandringen», som en slags dokumentasjon for å spore utviklingen mot en perfekt kropp. Men å dele disse bildene er ikke greit. Dette kan kanskje forstås som forskjellen mellom «the male gaze», som fetisjiserer kvinnekroppen som seksuelt objekt, og et narsissistisk blikk. Hun prøver å utdype dette senere ved å si at hun vil at kropp skal være naturlig, men ikke seksualisert, her kommer denne motsetningen frem igjen, der det seksuelle ikke har en positiv evaluering, mens «naturlig» stilles opp som en motsetning til «seksualisert». Det er mulig at seksualiseringen knyttes til en porno-estetikk, der det meste er unaturlig og «fake». Dette kommer frem i en diskusjon om hvorfor enkelte unge filmer og deler videoer av seg selv som har sex:

folk vil fornye den vanlige videoformen og få litt respons, kanskje vise på en annen måte - naturlig, det er feil å si, ikke det, men at det skjer akkurat nå, ikke iscenesatt, at det er ekte.

Her tolker jeg «den vanlige videoformen» som skal fornyes, som pornovideoene som ligger lett tilgjengelig på nettet. Fornyselsen beskrives først som å fremstille sex som «naturlig» som et alternativ til det «vanlige», men informanten sier at det er feil å bruke ordet «naturlig». Det har positive konnotasjoner av nærhet og kjærlighet, og «ekte», «akkurat nå», «ikke iscenesatt» er beskrivelsene som hun griper til i stedet for å beskrive disse egenproduserte sexvideoene. Autentisitet blir her betont som en kvalitet, som settes opp mot det iscenesatte i de «vanlige» pornovideoene, en kvalitet som skal føre til «respons». Dette tolker jeg nesten som en avslepenhet i forhold til all den eksplisitte sexen som beskrives på utallige bilder og videoer som sosiale medier nærmest flommer over av, noe som speiles i et senere utsagn fra en annen kvinnelig deltaker i fokusgruppen: «Er en stor del av hverdagen vår å se lettkledde damer og menn, man følger folk som gjør det (poster lettkledde- eller nakenbilder)».

Å dele bilder av nakenhet fremstår også som normalisert. En jente forteller om venninner som «morgensnapper (sender bilder på snapchat) og sender nakenbilder av seg selv». Hun betoner også motsetninger i hvordan nakenheten og kroppen fremstilles, når jeg spør om det er skambetont å dele nakenbilder av seg selv: «det spør hvordan man fremstiller seg, om man gjør seg til, og hvordan man fikser på seg selv, filter og silikon og sånt».

Å «gjøre seg til» forstår jeg som en inautentisk, seksualisert eller pornofisert fremstilling. Dette utdypes ved ordene «filter» og «silikon». Filtre glatter ut og forskjønner. Plastisk kirurgi handler om å blåse opp og forstørre kroppsdelene som er seksuelle signaler; lepper, pupper, og i det siste har det også blitt vanlig å forstørre rumpeballer. Dette får en negativ evaluering, og jeg mener utsagnet faller inn i en autenticitetsdiskurs. Når man blottlegger seg selv som naken, kan man allikevel ikke bruke virkemidlene som er tilgjengelige for å fremstå best mulig.

Et spørsmål jeg stilte på slutten av fokusgruppen var hva jenter kan oppnå ved å dele nakenbilder, når risikoen ved å gjøre dette er så stor. En jente foreslår: «Snille kommentarer som gjør selvtilliten bedre, som gjør at man føler seg bedre». En annen jente mener at gevinsten kan være å få «En fuckvenn¹⁶», noe som blir møtt med latter fra gruppen. Latteren signaliserer her at utsagnet er uventet og bryter med den diskursive konteksten, som tross alt er i en skolesituasjon med en voksen til stede. Dette svaret bryter også med de fleste artikuleringene om jenter og nakenbilder. Å ønske å få «en fuckvenn» antyder et kvinnelig subjekt med seksuelle behov som hun ønsker å få tilfredsstilt, det er en åpen omtale av seg selv som seksuelt vesen. Her kommer frigjøringsdiskursen til syne, som en motdiskurs til den moraliserende seksualldiskursen, skamdiskursen, som jeg mener ellers er sterkest til stede i denne diskusjonen om nakenbilder.

Denne frigjøringsdiskursen kan ses på som et uttrykk for en individuell motstand, men jeg tenker også at dette kan være en seksualitetsdiskurs som er mer utbredt i bruk

---

¹⁶ En seksualpartner man ikke inngår i et formelt kjæresteforhold med

mellom venner i samme aldersgruppe, men som ikke kommer til uttrykk på grunn av konteksten for intervjuet.

Bekreftelse som mulig grunn til at jenter deler nakenbilder, blir gjentatt og utdypet av en tredje kvinnelig deltaker i gruppen:

Jenter har så dårlig selvtillit fordi verden har en mal på akkurat hvordan du skal være. Bloggere legger opp til at du skal ha den perfekte kroppen, legger frem til alle bloggleserne sine «dette her er hvordan kroppen skal være. Jeg har fin kropp, kan få hvem som helst». De jentene som har dårlig selvtillit, når de gjør det (deler nakenbilder) er det for å få bekreftelse at de har kanskje fin rumpe selv om de ikke har gjort noe med den, de vil føle at de er bra nok, at de har en kroppsdel som er fin

Bloggere blir her fremstilt som rollemodeller, som stemmen som kommuniserer samfunnets «mal» på «hvordan du skal være». Du skal ha en kropp som er perfekt. Bloggernes bilder opptrer side om side med disse jentenes bilder, på Snapchat og Instagram. Bloggerne er ikke begrenset til bloggplattformen, dette er bakgrunnen for at bloggere nå i større grad blir kalt «influencers», noe som betoner deres status som rollemodeller.

Å ha dårlig selvtillit knyttes her til å ikke ha en fin kropp, men hvis du deler et nakenbilde kan du få en bekreftelse på at kroppen din allikevel er «bra nok», eller at enkelte deler av den er bra nok, «en kroppsdel som er fin». I utsagnet inkluderer hun ikke seg selv i denne gruppen, ved å omtale dem som «de jentene». Mesterbetegneren, nodalpunktet som identiteten «jente» organiserer seg rundt diskursivt i denne artikulasjonen, er knyttet til sårbarhet, dårlig selvtillit, usikkerhet, forfengelig, passivitet og en slags offer-posisjon. Denne passive identiteten står i kontrast til henne som ønsket å oppnå en «fuckvenn», som representerer en mer aktiv identitet. Disse to identitetene eller subjektposisjonene henger sammen med de to diskursene som kjemper om å definere nakenbilledelingen; skamdiskursen og frigjøringsdiskursen.

5.4. De teknologiske rammene: «networked publics»

De teknologiske rammene for bildedelingspraksisene, det vil si egenskapene i programvaren som brukes, har jeg teoretisert som en del av diskursene. Programvaren utgjør de sosiale online-rommenes arkitektur, og som rammer for praksisene påvirker de hva som er mulig og ikke mulig. Dette er egenskaper som også kan beskrives ved J.J.Gibsons begrep «affordances»: «According to his (Gibsons) theory, perception of the environment inevitably leads to some course of action. Affordances, or clues in the environment that indicate possibilities for action, are perceived in a direct, immediate way with no sensory processing». (David, 2014). Her skal jeg se nærmere på hvordan bildedelingspraksisene kan ses i sammenheng med disse egenskapene, eller arkitekturen til de forskjellige plattformene.

Flere av intervjuene viser en oppfatning av Facebook som en svært offentlig plattform, og at man derfor bruker den lite til å legge ut bilder. Det skjer kun når man skifter profilbilde rundt en gang i året. Det sosiale aspektet betones lite når bruk av Facebook er tema. «Ada» sier:

Jeg føler jo lissom at Instagram er en app der du kan gjøre det¹⁷ lissom - samme med Snapchat og legger ut mystories¹⁸ og sånne ting – føler lissom det er en helt annen app som man kan dele litt sånn bilder som på en måte kan bli delt der og da - men jeg føler lissom at når jeg sitter og deler det rundt Facebook at ikke akkurat alle har interesse av å sitte å se på hva jeg gjør hver dag.

Facebook forstås som mer statisk enn Snapchat og Instagram. De to siste kobles til en umiddelbar kvalitet i formuleringen «der og da». Bildene på Snapchat forsvinner etter at mottakeren lukker den, og på Instagram legges bildene ut på en felles strøm, slik at de «forsvinner» i mengden av andres bilder. På Facebook blir bildene liggende på profilen din, enten som forsidebilde, eller i forskjellige album som er lett tilgjengelige og søkbare. Dermed blir Facebook-profilbildene en svært synlig del av en online-identitet, og bildene velges med et offentlig publikum i tankene. Mange av ungdommene har med seg nettopp Facebook-profilbildet til intervjuet, noe som kan underbygge at dette er bilder ment for en mindre privat setting.

---

¹⁷ Dele bilder

¹⁸ Videosnutter

«Ada» beskriver hvorfor hun valgte akkurat dette bildet som Facebook-profilbilde: «Ja også er det lissom det jeg føler lissom er helt greit å vise». «Helt greit å vise» peker på en bevissthet om at bildet vil bli sett på av et større publikum og at det dermed ikke må avsløre noe som ikke tåler offentlighetens lys.

«Grete» hadde også med profilbildet sitt på Facebook til intervjuet. Bildet er tatt på 17.mai og viser henne i bunad: «Hadde krøllet hår og sminket meg følte meg litt pen - må se litt ordentlig ut». Å se «ordentlig» ut og bunaden peker også mot at profilbilder på Facebook forstås som en presentabel front ut mot en offentlighet. «Fatima» betoner også at det stilles høyere krav til bilder og annet som skal deles på Facebook, når hun forteller om å ha slettet tidligere innhold: «jeg kunne legge ut helt rare statuser - jeg har lest gjennom før og sletta -fjerna liksom - det var veldig mye som ikke er så interessant liksom». *Interessant* brukes som et kriterium for innholdet på Facebook. Terskelen for å legge ut bilder blir høy, med kravet om å se «ordentlig» ut og være «interessant». Å snakke om å slette innhold lagt ut før bevisstheten om det usynlige publikumet var innarbeidet, peker også på den statiske, vedvarende karakteren ved bildene på Facebook-plattformen. Kravene om at innholdet må være interessant og presentabelt for dem som besøker profilen din, er i konflikt med elementene av frihet, lek og kreativitet i den sosiale diskursen, og kravet om autentisitet i autentisitetsdiskursen.

Den sosiale diskursen artikuleres delvis i intervjuene der Instagram er tema. På Instagram er det lettere å ha oversikt over hvem som er publikum, i tillegg til at bildene oppleves som mer forgjengelige. Du kan ha en lukket profil, der du selv godkjenner hvem som skal få lov til å se bildene dine. «Ada» bruker ordet «kontroll» i forklaringen på hvorfor hun har en lukket Instagram-profil. Kontroll er noe som skaper trygghet, men det er opp til den enkelte å sørge for å ha det: «jeg vil ikke at alle skal følge med meg lissom - syns det er greit å ha lissom kontroll på hvem som får se bildene jeg legger ut og hvem som ikke får se dem».

I flere intervjuer beskrives billedredigeringsapplikasjonen VSCO som et alternativ til Instagram. Det var «Grete» som først gjorde meg oppmerksom på denne appen, som har gått under radaren i omtalen av bildedeling. Her er du også innlogget med navn, men det er ikke åpnet for å kommentere eller «like» andre sine bilder, trekk som er viktige for de andre plattformene, og som utgjør det sosiale elementet i sosiale medier. «Grete»

beskriver bildedelingspraksisene sine i generelle termer slik:

Jeg tar ikke så mye bilder, selfier og profilbilder, jeg tar ikke så mye bilder av ting jeg gjør - det er noe som heter VSCO, der kan du legge ut bilder uten kommentarer og likes - føler meg mer komfortabel - er redd for ikke å få nok likes eller sånn - mer komfortabel med å legge ut bilder der.

Her meningsutfylles kommunikasjonsmulighetene i de andre plattformene som noe negativt, med frykt og å ikke være «komfortabel». Fraværet av kommentarer og «likes» forbindes her med å være komfortabel. «Grete» utdyper hvorfor hun velger å bruke VSCO:

Kan legge ut mange bilder uten at folk mener det er spam liksom. Om du legger ut mye på insta¹⁹ sier folk det er spam ²⁰da... det er mere frihet enn på instagram, det er på en måte faste rammer her. Innenfor der (instagram) så er du på en måte rar

Her kommer frihetsmomentet ved internettplattformen til syne, men den er knyttet til fraværet av kommunikasjon med andre. Dette er ikke i tråd med den sosiale diskursen, her er det heller med-overvåkningsdiskursen som kommer til syne. Men bildedelingen på VSCO omtales som en praksis der å uttrykke seg fritt fortsatt er mulig. På Instagram får man negative reaksjoner fra andre hvis en deler for *mange* bilder, «spammer». Dette kan henge sammen med arkitekturen i appen som er lagt opp slik at alle bildene publiseres i en felles bildestrøm, et såkalt «feed». Her konkurrerer bildene om oppmerksomheten på en felles arena, og å «spamme» handler da om å ta for mye plass. Du løper en risiko for å bli sett på som «rar», dette tolker jeg som den sosiale kontrollen som er en del av bildedelingen beskrevet gjennom med-overvåkningsdiskursen.

«Fatima» beskriver en større frihet i hva slags bilder hun føler hun kan legge ut på Snapchat enn på Facebook og Instagram: «På Snap²¹ kan jeg sende alt mulig rart liksom - tullebilder av meg selv på en måte - bilder jeg tar uten å se hvordan jeg ser ut liksom». Beskrivelsen rommer lekenhet og en frihet fra krav til å se ut på en bestemt måte.

---

¹⁹ Instagram

²⁰ Å legge ut for mange bilder

²¹ Snapchat

Friheten på Snapchat artikuleres sammen med at det kun er de nærmeste som er publikum for disse bildene. «Fatima» svarer uten moderasjon på hvem som er mottakere av bildene på Snapchat: «Venner og venninner - de nærmeste - sender ikke til alle og enhver». Hun vil kun dele bilder i en privat kontekst, med venner og det nærmeste, det er forbundet med trygghet. En offentlig kontekst, «Alle og enhver» har en negativ evaluering, og er en naturlig motsetning til «de nærmeste» og «venner og venninner». Her forstås et bredere publikum på bildedelingsplattformene som et publikum som ikke inngir tillit, som ikke bryr seg om deg.

«Eva» bruker ordet «trygt» når hun beskriver VSCO i sitatet under:

Det er veldig trygt fordi du ikke kan like bilder og du kan ikke kommentere.. folk kan dele det igjen men du kan ikke kommentere - Jeg kan legge ut bilde og skrive tekst under men andre kan ikke si noe til det. For da er alle på lik linje- ingen får likes eller kommentarer eller liksom

Kommentarer og likes skaper utrygghet, og ulikhet. Uten disse trekkene er alle «på lik linje». Utsagnet kommer kan knyttes til en markeds/konkurransediskurs, en instrumentell fremstilling av de sosiale relasjonene mellom deltakerne. Der er «likes» og kommentarer noe du «får» - noe som gir deg et fortrinn i konkurransen, og hever deg over andre i verdi.

I fokusgruppeintervjuet fortalte en av deltakerne om en venninne som har fire forskjellige brukere på Instagram:

En vanlig bruker, en sminkebruker (profil der en tar bilde med sminke, og legger ut sminketips), en privatbruker som hun har gutter på, en der hun ikke har noen, for der legger hun ut når hun trener eller dusjer eller sånn dritt.. den siste har nesten bare jenter for der har hun lagt ut en del drøye bilder (latter).

De forskjellige nivåene for selvframstilling struktureres av hvem som får se bildene, hva slags type publikum de er. Den vanlige brukeren er en åpen profil, der et større, usynlig publikum fra flere kontekster; venner, skole, jobb, kan ha innsyn. Sminkebrukeren lager sin egen kontekst ved å fokusere på ett tema, sminke. Det neste nivået er for et mer avgrenset nivå, men det fremheves at gutter er en del av dette nivået. Dette peker på at blikket et mannlig publikum representerer på bildene, blir tatt bevisst hensyn til, og skilt fra det aller innerste nivået, som kun er for jenter. «Drøye bilder» har konnotasjoner av bilder som bryter med normer, og blir i fokusgruppen også brukt om nakenbilder.

I disse tekstutdragene konstrueres bildedelingspraksisene i forhold til hvem som kan se deg, og mot skillet mellom privat og offentlig. Dette kan belyses ved å se på forskjellene i plattformene opp mot teoriene om «networked publics», og de forskjellige dynamikkene som den beskriver (Boyd, 2011). Plattformen som åpner for innsyn fra ukjente, uten mulighet til å begrense tilgangen, fører til en større grad av kollaps av kontekst. Man vet ikke hvem som er publikummet for bildene man legger ut. Det kan være venner, foreldre, eller potensielle seksuelle overgripere. Det fremstår også som viktig å kunne skape et skille mellom en privat og en offentlig kontekst, der applikasjonene fører til at disse smelter sammen.

Som det siste utdraget viser, er kjønn også en del av kontekstene for bildene som kan avgrenses og kontrolleres. Dette kan kontrolleres ved å ha flere kontoer, eller brukere tilpasset forskjellige publikumsgrupper på Instagram. Å stenge ute guttene, kan tolkes som å skape et fristed for selvfremstillingen. Det kan også tenkes å være en måte å skjerme seg fra «the gaze», det mannlige, fetisjiserende blikket, med de estetiske kravene som følger med. Å sende «stygge» bilder på private meldinger i Snapchat-appen, kan også ses i en slik sammenheng.

5.5. Diskusjon: De sosiale konsekvensene av diskursene.

Her løfter jeg diskusjonen ut fra det tekstlige nivået fra Faircloughs modell, men svinger mellom det andre og tredje nivået, mellom produksjon og resepsjon av diskurs, og de sosiale praksisene som former og formes av diskursen. Temaet for undersøkelsen min er bildedeling online som egen diskursiv praksis. Analysen har sett på hvordan disse praksisene konstrueres diskursivt. Nå vil jeg drøfte funnene fra den tekstnære analysen ved å se på de sosiale konsekvensene ved diskursene, og sette bildedelingspraksisen i en sosial sammenheng.

5.5.1. Kommodifisering av identitet og relasjoner

Finally, like the famous brands that have become a part of our consciousness, self-branders have to go about enhancing their profile and increasing their visibility through marketing, marketing, marketing. Via self-promotion, they too can become objects of desire. (Davis, 2003, s. 47)

Kommodifisering ble relevant som bakgrunn for analysen min etter den første gjennomgangen av tekstmaterialet, der jeg delte materialet inn i tekstnære koder. Flere tekstutdrag fikk merkelappen «marked», og dette ble oversatt til en markedsdiskurs. Grunnen til at det ikke finnes et eget underkapittel om markedsdiskursen, er at jeg mener at kommodifiseringen både er en markedsdiskurs, men også en sosial konsekvens av flere andre diskursive konstruksjoner som jeg har behandlet i analysen. Det gjelder spesielt sosial identitet og relasjoner slik de konstrueres diskursivt i materialet mitt.

Kommodifisering av identitet er en utvikling som forskere mener har tiltatt i styrke i løpet av de siste 50 årene av forrige århundre, og som innebærer at vi forholder oss selv som et produkt, som noe som har bytteverdi i et marked, og som må markedsføres og holdes relevant. I forlengelsen av dette, blir også relasjonene vi har til andre instrumentelle, fordi disse forholdene til syvende og sist handler om å styrke merkevaren din, såkalt «self-branding». En annen side ved kommodifiseringen av identitet, er at vi bygger identiteten vår på forbruk, gjennom reklamebudskap og bilder som er tilgjengelig i markedet:

We identify our real selves by the choices we make from the images, fashions, and lifestyles available in the market, and these in turn become the vehicles by which we perceive others and they us. (Davis, 2003, s. 46)

Identitet er et sentralt tema i materialet, og jeg mener at mange av praksisene som beskrives kan forstås som ledd i en identitetskonstruksjon. Identitetene som er tilgjengelige, eller diskursivt mulige, defineres av markedet i form av bloggere og modeller som fremstår som idealer som ungdommene sammenliknes med. Beskrivelsen som Davis gir i sitatet over av kommodifisert identitet er treffende. Selv om utdraget ikke har med bildedeling på sosiale medier å gjøre, kunne dette ha vært en beskrivelse av hvordan bilder online både er en kilde til identifikasjon og en måte å uttrykke identitet på.

Jeg mener at den kvinnelige identiteten som konstrueres i bildene som deles online, fremstår som mer kommodifisert enn den mannlige. Det er den kvinnelige identiteten de fleste diskusjonene om kropp og utseende dreier seg om. Beskrivelsene av hvordan bloggernes bilder blir en slags mal på hvordan en kropp skal se ut, kan ses opp mot dette. Det å ha en perfekt kropp, knyttes også tydelig til byttverdien din: «jeg har fin kropp, kan få hvem som helst». Når jenter fremstiller seg selv på bilder på en måte som omtales som å «vise seg frem», og «fikse på seg selv», gjennom bruk av filtre og posering, ser jeg på det som en form for objektivisering. Dette blikket på kvinnekroppen er i stor grad markedets blikk, som også er å iscenesette seg selv i «the gaze». Her fremstilles kvinnekroppen med samme virkemidler som kommersielle aktører benytter seg av. Bilder av bloggere, kjendiser og modeller opptrer side om side med ungdommenes egne bilder på samme plattform.

De sosiale relasjonene kommodifiseres også gjennom bildedelingen, og her mener jeg at kjønn ikke spiller like stor rolle. Når identiteten er basert på markedsverdien din, er selvpromotering nødvendig, og på sosiale medier blir eksponeringsrekkevidden din større jo flere «venner» eller følgere du har. Samhandlingen rundt bildedelingen på Instagram og Facebook består av å følge, å like, å kommentere. Denne samhandlingen er synlig, den eksternaliseres. En kommentar eller et liker-kikk blir til noe som omsettes til en valuta, noe som kan øke verdien din. En av informantene forteller om å ha kjøpt likes i en yngre alder, som en måte å forsøke å øke populariteten sin på. Andre beskriver også å slette bilder fordi de ikke har fått mange nok likes, og to av informantene

beskriver en praksis der man sender privat melding via Snapchat for å be om at mottakeren går inn på Instagram og trykker «like» på et nytt bilde der. «David» artikulere markedsdiskursen tydelig når han forteller om en grunn til å «unfollowe»²² noen på Instagram: «Jeg slutta å følge de som er minst relevante, de som har minst følgere, så fortsetter jeg å følge de som har mest følgere». Med markedets logikk er det å være «relevant» sidestilt med etterspørsel etter din vare, lest i antall følgere.

Samtidig mener jeg at ungdommene i undersøkelsen konstruerer sosiale relasjoner online i en ikke-instrumentell diskurs, gjennom artikuleringen av den sosiale diskursen, som betoner kommunikasjon og sosial samhandling. «Berit» beskriver hvordan hun holder liv i vennskapsbånd som svekkes av avstand i tid og rom, ved å bruke bildedelingen som en slags hukommelse for øyeblikk hun har verdsatt sammen med andre. Den negative evalueringen av å ha online-«venner» som en *ikke* er venner med offline, er også å gjøre motstand mot markedsdiskursen instrumentelle forståelse av relasjoner og vennskap online.

I tillegg utelukkes flere av mulighetene til å bruke sosiale medier til selv-promotering av autenticitetsdiskursen, noe som jeg mener kan tolkes som en måte å gjøre motstand mot markedsdiskursen på. Samtidig er kjønn som identitetskategori sammenflettet i begge diskursene og kompliserer dette bildet. Betoningen av ikke-autentisk fremstilling som uttrykk for selvopptatthet og eksponeringstrang, kan i noen artikuleringer fremstå som en del av en bredere kjønnsdiskurs der dette knyttes til feminin identitet. Jeg mener dette viser seg at selfier, og å være aktiv med bildedeling og kommentering på sosiale medier, konstrueres som en feminin praksis.

Her kommer også den digitale arkitekturen i de forskjellige plattformene inn som en medierende faktor, ved at graden av offentlighet kan påvirke selvframstillingen og kravene til autenticitet. I følge dynamikkene som beskrives av Danah Boyd (2011), kjennetegnes nettverkssosialitet på åpne plattformer av bevisstheten om et usynlig publikum som en ikke kan få feedback fra. Der er en kollaps av kontekster en utvisking av skillet mellom privat og offentlig: jobb, skole, familie, venner, fremmede. I intervjuene beskrives strategier for å skape private rom der en har kontroll over hvem

---

²² Å slutte å følge noen på Instagram, da blir ikke bildene deres synlige for deg, og i tillegg forsvinner du fra vennelista deres

som ser bildene som deles. Ved å ha flere brukere på Instagram holdes klart definerte publikum og kontekster atskilte fra hverandre. Her ligger det også muligheter for jenter å skjerme seg fra «the gaze», ved å lage egne jentegrupper. Der kan en dele bilder der en ikke iscenesetter seg selv etter de estetiske kravene som «the gaze» krever. Dette oppfatter jeg som motstand mot markedsdiskursen ved at de undergraver idealer som ellers kommuniseres av både bloggere og andre jevnaldrende, på de offentlige profilene.

Analysen avdekker også strategier for selvframstilling på de offentlige plattformene der en imøtegår kravene fra et usynlig publikum. Her håndteres de kollapsede kontekstene ved å ty til en presentabel front, en slags minste felles multiplum-identitet. Ved å samtidig ha private kanaler på de samme plattformer, såkalt «privat-bruker», får en mulighet til å ha et slags «backstage»-område for selvpresentasjon, for et begrenset publikum av nære venner. Dette gjør den inautentiske presentasjonen på de åpne plattformene mulig, ved at den da blir tydeliggjort som å være en «front», og ikke et forsøk på å konstruere en idealisert identitet for de som vet hvem du «egentlig» eller «virkelig» er. Men i det sosialkonstruktivistiske, postmoderne perspektivet på identitet, må offstage-identiteten også ses på som en konstruksjon, og selvframstillingen blir en iscenesettelse av autenticitet. En slik autenticitet er et velkjent virkemiddel i dagens reklame, der produkter selges til oss med løfter om selvrealisering. Dermed er det også rom for en tolkning av autenticitetsdiskursen som en underdiskurs av markedsdiskursen, der kravet om autenticitet kun er enda et ledd i merkevarebyggingen.

5.5.2. Ungdom, kjønn og bildedeling

Da jeg etablerte diskursene, foreslo jeg at ungdom tilbys en subjektposisjon som kompetente og innovative «digital natives» gjennom den sosiale diskursen. Den digitale diskursen som Eran Fisher (2010) definerer, er en diskurs som skjuler maktinteressene bak nettverksteknologien. Den sidestiller teknologi med fremskritt, og lover å bøte på problemene i et postindustrielt samfunn ved å tilby kreativitet, tilknytning og innflytelse (Fisher, 2010). Jeg mener at den sosiale diskursen som artikuleres i materialet mitt står i et inderdiskursivt forhold til denne bredere digitale diskursen. Dette viser seg som intertekstualitet i form av at sentrale momenter i Facebooks «mission statement» opptrer i ungdommenes egne beskrivelser av praksisene sine der. Dermed konstrueres identiteten i den sosiale diskursen rundt «ungdom» som mesterbetegner for identitet. Denne flytende betegneren flettes sammen med ideene om

fremskritt: ungdom *er* fremtiden, *er* utvikling. Dermed identifiseres de også med fremtidens teknologi, som i stor grad er den raskt utviklede digitale teknologien. De fleste av informantene fremstiller seg selv stort sett som kompetente brukere som ikke utsetter seg selv for risiko på online-plattformene. Risikodiskursen artikuleres også i intervjuene, men stort sett bare i omtalen av yngre generasjoner, eller yngre versjoner av seg selv. Det kan være fordi denne diskursen beskriver det å bli offer for risiko online, som et uttrykk for uvitenhet og inkompetanse. På dette området mener jeg å se en vekslning mellom disse to diskursers virkelighetsbeskrivelser i materialet mitt, noe som er et tegn på ustabilitet i betydningsfastsettelse, og et tegn på endring i et diskursteoretisk perspektiv. Her er det mulig å trekke linjer fra dette til bredere kulturelle linjer, der identitetskategorien barn og unge i den senere tid har fått en annen status, blant annet gjennom FNs barnekonvensjon (se over, side 18).

Risikodiskursen kompliseres når kjønn kommer inn i bildet, i diskusjonen om deling av nakenbilder. Der konstrueres risikoen i forhold til en kjønn, heterofil seksualitetsdiskurs, skamdiskursen. Der er guttenes seksualitet ikke skambetont, mens jenter som eksponeres med sin seksualitet i form av nakenbilder, risikerer å bli «dømt» av både gutter og jenter.

De sosiale konsekvensene av disse diskursene er noe jeg mener er en sentral problemstilling som kommer til syne i dagens debatt om unge og sosiale medier. Når vi setter ungdom i posisjonen som innfødte og eksperter, utelukker vi oss selv som voksne som mulige kilder til hjelp og støtte når de opplever noe vanskelig online. Vi gjør det i tillegg vanskelig for dem å be om hjelp, fordi risikodiskursen plasserer ansvaret for det som har skjedd hos dem selv. De har vært uforsiktige, eller uvitende, og konsekvensen kan være at de ikke får lov til å ha tilgang til smartelefon eller sosiale medier, noe som dagens for barn og unge, er dramatisk. Dette blir tydeligere med en analogi fra en offline-situasjon: Hvis en vanlig reaksjon på å falle med sykkel var å ta fra ungdommen sykkelen, ville de fort slutte å fortelle om slike uhell også. Vi ville heller ikke tenke på å kun rette trafikksikkerhetsarbeid mot den syklende, eller forebygge ulykker ved å informere om hvor farlig det er å sykle, i håp om at de ville slutte å sykle, og heller gå.

Når det gjelder nakenbilder ser jeg et liknende mønster. Å ta nakenbilder og dele dem via smartelefonen forstås som uttrykk for uvitenhet, og er i tillegg skambetont hvis du

er jente. Da vil ungdom som opplever å bli utsatt for eksempel for hevnporno, heller ikke føle at de kan spørre om hjelp eller støtte. Mye tyder på at også det å ta og sende nakenbilder er blitt en integrert del av kurtisering og kjæresteforhold, slik at det ikke er realistisk å skulle blankt fordømme denne praksisen som et tiltak for å beskytte mot hevnporno. En holdningsendring rundt seksualitet og tradisjonelle kjønnsroller, som ikke betoner den kvinnelige seksualiteten som mer skammelig enn den mannlige, kan være et mer effektivt tiltak. En mulighet for endring er tilstede i materialet jeg har analysert, i artikkelasjoner som utfordrer skamdiskursen.

Konklusjonen min er at den sosiale diskursen og risikodiskursen har ganske like sosiale konsekvenser for bildedelingen. Begge kan føre til et polarisert syn, der en enten havner i en bredere teknologioptimistisk fremskrittssdiskurs, eller i en forfallsdiskurs, og vi ender opp i en diskusjon for eller mot teknologien.

5.5.3. Overvåkning, makt og disiplinering.

Overvåkingsaspektet ved bildedelingspraksisene ble sjelden artikulerte eksplisitt i intervjuene, men med-overvåkingsdiskursen kom frem i bakgrunnen av den sosiale diskursen. Den sosiale diskursen hviler på en slags objektiv sannhet om online-rommet som en nøytral kommunikasjonsplattform. Få innrømmer uoppfordret å være en kikker, og det å være bevisst at andre iakttar deg kan også kobles til en ikke-autentisk selvframstilling. De fleste innrømte at de kikket på andre sine profiler når jeg presenterte denne praksisen som vanlig, og dermed normativt akseptert, i intervjuene. Informantene ga også uttrykk for en bevissthet om at bilder, kommentarer og likes blir sett og diskutert av venner, uvenner, foreldre og fremmede. Michel Foucault beskriver maktens øye som formet og disiplinerte subjektene i panoptikonet. Med-overvåkingen som sosiale medier fører til, tror jeg også kan forsterke kravet om å følge normer og idealer, og på denne måten virke disiplinerende. De offentlige plattformene fungerer som en slags CV. Du kan forvente at fremtidige sjefer eller klassekamerater googler deg før de møter deg. Noen beskriver en praksis med å ta skjermbilder av andres dårlige bilder, for å kunne dele det i private meldinger hvor en kan kritisere bildet uten at det er synlig for andre. Dette er en kritikk man ikke kan imøtekomme fordi de utføres av et usynlig publikum.

«Carl» er den eneste i undersøkelsen min som artikulere en ren overvåkningsdiskurs i intervjuene. Risikoene som ble betont av risikodiskursen handlet om risikoen som følge av eksponering på disse sosiale plattformene, en eksponering som stiller en sårbar for angrep fra mobbere eller seksuelle overgripere. I 2018 har overvåkningsdiskursen i større grad fått gjennomslag i den *offentlige* debatten rundt sosiale medier generelt. Dette har utfordret både tanken om internett som nøytral kommunikasjonsplattform, ideen om det digitale livet som ikke like virkelig som det fysiske. Det har kanskje også rokket ved følelsen av at utviklingen av internettplattformen er noe uunngåelig, som ikke krever regulering på samme måte som samfunnsutviklingen offline. Dette kan være en mulighet til å nyansere og justere virkelighetsbeskrivelsene som både formes av og former veien videre.

5.6. Oppsummering av funnene

Denne oppgaven hadde sitt utgangspunkt i en nysgjerrighet rundt de forskjellige bildedelingspraksisene som så raskt har blitt en del av hverdagen til ungdommer i dag, og en antakelse om at dette er noe som påvirker dem også utenfor dette online-rommet.

Spørsmålene som analysen har skulle gitt svar på er: Hva slags hverdagspraksiser rundt bildedeling via smarttelefoner deltar ungdommene i utvalget mitt i, og hvordan konstrueres praksisene og identitet diskursivt? Her skal jeg forsøke å oppsummere svarene som jeg har funnet gjennom analysen. I et diskursanalytisk perspektiv gjør jeg ikke krav på å ha avdekket noen sannhet bak diskursene, men diskursene jeg har definert som rammer for analysen har vært nyttige i å belyse betydningsdannelsene rundt disse praksisene. Jeg tror heller ikke at diskursene er objektive størrelser, men ser på dem som analytiske verktøy (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 149).

I intervjuene kommer vi tett på mange sider ved disse praksisene, og jeg har prøvd å formidle et nyansert bilde av praksisene, med rom for motsigelser og uregelmessigheter. I analysen kommer det frem at bildedelingen kan ha mange sosiale funksjoner. En sosial diskurs dominerer beskrivelsene av bildedelingen som praksis. Bilder kan befeste vennskap, de kan være kommunikasjon, og gi kanaler for samhold, humor, og motstand mot etablerte normer. Samtidig beskrives også risikoene ved å gjøre seg synlig gjennom å dele bilder. Eldre menn kan ta kontakt, kriminelle kan lure deg med en falsk profil, og man kan bli utsatt for mobbing. En av informantene beskriver også hvordan bildedelingen føre til en sterkere følelse av utenforskap og ensomhet.

Risikodiskursen betoner at ungdommene selv har ansvaret for å ikke utsette seg selv for farer online. Her beskrives strategier for å unngå trusler fra både overgripere, og innsyn fra uvedkommende eller uønskede publikum. Strategiene er tilpasset programvarens egenskaper, spesielt når det gjelder å skille mellom offentlig og privat. Å kunne lage et skille mellom offentlige og private kontekster fremstår som en viktig forutsetning for bildedelingen.

En med-overvåkningsdiskurs viser også at bildedelingen kan forstås i en kontekst av sosial kontroll, på grunn av den offentlige karakteren som sosiale medier kan ha. Her møter vi bevisstheten om at andre ser bildene dine og bedømmer deg ut fra gjeldende

normer for utseende og vellykkethet. En strategi for å håndtere disse kravene, er å sende «stygge» bilder av seg selv på private meldinger på Snapchat, samtidig som man legger ut «perfekte» bilder på de åpne profilene sine. Med-overvåkningsdiskursen inkluderer en praksis med å sjekke medelevers bilder på sosiale medier før et nytt skoleår, og en praksis med å granske andres bilde-historikk langt bak i tid på Instagram.

Autentisitet settes høyt i de fleste av praksisene i form av en autentisitetsdiskurs. Dette kan komme i konflikt med kravet om et perfekt ytre, eller et behov for en front mot et offentlig publikum. Å etablere en privat, offstage-kanal for selvframstilling i form av privat-bruker på Instagram, tolker jeg som en løsning på denne konflikten. En markedsdiskurs fremmer et instrumentelt syn på både relasjoner og identiteter i bildedelingspraksisene. Jeg tolker autentisitet også som en måte å gjøre motstand av kommodifiseringen av identitet og sosiale relasjoner som dette representerer.

En kjønnsdiskurs koder flere sider ved bildedelingen som feminin, som det å ta «selfies», og å kommentere med komplimenter på andres bilder. Gutter tar avstand fra disse praksisene, og bruker humor som en strategi for å unngå tap av maskulinitet. Kjønnsdiskursen kobler også jentenes bilder til objektivisering. Jentene i studien har egne strategier for å skjerme seg fra det objektiverende blikket, «the gaze», ved å danne egne jentegrupper.

En annen hverdagspraksis som kom frem, er å sende nakenbilder. Det var ingen entydig betydningsfastsettelse for å betegne praksisen. Den ble beskrevet både som en mild form for seksuell trakassering og kurtisering. Nakenbilder ble ellers fremstilt i flere former. De kunne ha en sosial funksjon, i form av nakensnapping i venninne-grupper, en narsissistisk funksjon, for å sjekke resultater av trening, eller som en del av et kjæresteforhold eller en flørt.

Kjønn fremstår som et nodalpunkt som identitetene konstrueres rundt i forbindelse med omtalen av disse praksisene. En del av materialet er preget av stereotypiske forestillinger om kjønn, med en passiv jente-identitet som fremtredende. Samtidig er det nyanser og motstand mot disse tradisjonelle mønstrene. Det gjelder både nyanser i forestillinger om maskulin seksualitet, og en mer aktiv jente-identitet. Ungdom er et annet nodalpunkt for identitet i intervjuene, og her så jeg både forestillingen om den

kompetente digitale innfødte ungdommen, og den sårbare, uvitende ungdommen. Sistnevnte ble nesten utelukkende brukt om andre unge, eller om yngre versjoner av seg selv.

Jeg konkluderer med at det å dele bilder via smartelefonen er en integrert del av hverdagen til informantene. Praksisene formes av en teknologi som stadig vekk endres og oppdateres, og som i liten grad har vært utsatt for regulering av andre instanser. Ungdommene i undersøkelsen min viser at de er følsomme for rammene som teknologien setter for praksisene, og de har utviklet mange strategier for å tilpasse plattformene for å skape mer private rom og få kontroll over kontekster. Derfor mener jeg dette er praksiser som kommer til å fortsette å endre seg i takt med teknologien, og er en del av ungdomskulturen som vil være både viktig og interessant å forske videre på i årene som kommer.

Referanser

- Albert-Laszlo, B., & Albert, R. (1999, Oktober 15). Emergence of scaling in random networks. *Science*, ss. 509-512.
- Barad, K. (2003). Posthumanist performativity: toward an understanding of how matter comes to matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, ss. 801–831.
- Barker, C. (2012). *Cultural studies - theory and practice*. London: Sage.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2015, oppdatert 2017). *Barn og unges mediebruk*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Barneombudet. (2018, Februar). *Barneombudets rapport om seksuelle krenkelser blant ungdom - 2018*. Hentet fra barneombudet.no: <http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2018/02/Barneombudets-rapport-om-seksuelle-krenkelser-enkeltsider-pdf-lowres.pdf>
- Barry, M. (2004). *Youth Policy and Social Inclusion: Critical Debates with Young People*. Abingdon: Routledge.
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. New York: Columbia University Press.
- Benwell, B., & Stokoe, E. (2013). *Discourse and identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Bouvier, G. (2015, juni 15). What is a discourse approach to Twitter, Facebook, YouTube and other social media: connecting with other academic fields? *Journal of Multicultural Discourses*, ss. 149-162.
- Boyd, D. (2011). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics and implications. I Z. Papacharissi, *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites* (ss. 39-58). New York, London: Routledge.
- Boyles, D. (2008). *The corporate assault on youth: commercialism, exploitation, and the end of innocence*. New York: Peter Lang Publishing Inc.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Buckingham, D. (1998). Reconstructing the child audience. I I. Frønes, & M. Haldar, *Digital barndom* (ss. 34-50). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Buikema, R., Thiele, K., & Plate, L. (2009). *Doing Gender in Media, Art and Culture*. Abingdon: Routledge.
- Cambridge university press. (2018, mars 18). *the internet*. Hentet fra Cambridge dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/internet>
- Cruikshank, J. (2012, Vol.6). The Role of Qualitative Interviews in discourse theory. *Critical Approaches to Discourse Analysis across Disciplines*, ss. 38-52.
- Dahlum, S. (2018, Februar 20). *Validitet*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/validitet>

- David, L. (2014, July 24). *Affordance Theory (Gibson)*. Hentet fra Learning Theories: <https://www.learning-theories.com/affordance-theory-gibson.html>
- Davis, J. E. (2003). The Commodification of self. *The Hedgehog review*, ss. 41-49.
- Drewett, M. (2013, Mars 8). *75% of people use their phone on the toilet*. Hentet fra digitalspy.com: <http://www.digitalspy.com/fun/news/a464219/75-of-people-use-their-phone-on-the-toilet/>
- Dunkels, E. (2007). *Bridging the Distance – Children’s Strategies on the Internet*. Hentet fra www.kulturer.net: http://www.kulturer.net/documents/bridging_hela.pdf
- Dunkels, E. (2013). *Sociale skilnader i unge kvinnors hälsa*. Stockholm: KvinnorKan.
- Facebook. (2015, Juni 1). *Facebook safety*. Hentet fra Facebook: <https://www.facebook.com/fbsafety/posts/861043117266861>
- Facebook. (2017, Mai 26). *Facebook newsroom*. Hentet fra Company info: <https://newsroom.fb.com/company-info/>
- Facebook. (u.d.). *Our mission*. Hentet fra Newsroom.fb.com: <https://newsroom.fb.com/company-info/>
- Fairclough, N. (1992, Vol. 3). Discourse and text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse & Society*, ss. 193-217.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse - Textual analysis for social research*. London, New York: Routledge.
- Fendler, L. (2010). *Michel Foucault*. London: Bloomsbury.
- Fisher, E. (2010). Contemporary Technology discourse and the Legitimation of Capitalism. *European Journal of Social Theory*, ss. 229–252.
- Frønes, I., & Backe-Hansen, E. (2012). *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. Oslo: Gyldendal.
- Frønes, I., & Haldar, M. (1998). *Digital barndom*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Fuchs, C. (2013). *Social media: a critical introduction*. London: Sage.
- Goffmann, E. (1956). *The presentation of self in everyday life*. Edinburgh: University of Edinburgh Social Science Centre.
- Goffmann, E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon & Scuster inc.
- Grossberg, L., Nelson, C., & Treichle, P. (1992). Cultural Studies and its Theoretical Legacies’. I *Cultural Studies* (s. 282). New York: Routledge.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hall, S. (2013, Mars 4). Stuart Hall Interview – 2 June 2011. *Cultural Studies*, ss. 757-777.
- Hardy, C., & Thomas, R. (2014, November 17). Discourse in a Material World. *Journal of Management Studies*, ss. 680-696.

- hashtags, T. (2016). *top hashtags on instagram*. Hentet fra Tophashtags.com: <https://top-hashtags.com/instagram/>
- Hauger, K. K. (2017, Mars 28). *Her er de mest populære appene*. Hentet fra Kampanje.com: <http://kampanje.com/tech/2017/03/her-er-de-mest-populare-appene/>
- Hein, W., O'Donohoe, S., & Ryan, A. (2014, 3). "Mobile phones as an extension of the participant observer's self: Reflections on the emergent role of an emergent technology". *Qualitative Market Research: An International Journal*, ss. pp.258-273 .
- Hengen, S. (1998). *Performing Gender and Comedy: Theories, Texts and Contexts*. Amsterdam: Gordon & Breach Publishers.
- Hirst, P. (1993). Foucault and architecture . *A A Files*, ss. 52-60.
- Hsu, H. (2017, Juli 17). *Stuart Hall and the Rise of Cultural Studies*. Hentet fra The New Yorker: <https://www.newyorker.com/books/page-turner/stuart-hall-and-the-rise-of-cultural-studies>
- Høystad, O. M. (2010, 4). Cultural studies - nye kulturstudiar som studiedisiplin. *Tidsskrift for kulturforskning*, ss. 5-22.
- Ipsos. (2017, Mai 28). *Ipsos tracker om sosiale medier*. Hentet fra Ipsos.com: <https://www.ipsos.com/nb-no/ipsos-tracker-om-sosiale-medier-q117>
- Jordonova, L. (1989). Children in History: Concepts of Nature and Society. I G. S. (red), *Children, parents and politics* (ss. 3-24). Cambridge: Cambridge University Press.
- Juul, J. (2018, februar 7). *Ditt kompetente barn*. Hentet fra <http://www.jesperjuul.com/>: <http://www.jesperjuul.com/da/bibliografi/audios-videoer/item/dit-kompetente-barn-2>
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (2013). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Kelsey, D. (2015, November). Discourse, affect and surveillance: gender conflict in the omniopicon. *Journalism and discourse studies*, ss. 2-21.
- Kim, J. (2016, Vol. 17 Nr.1). Youth Involvement in Participatory Action Research (PAR): Challenges and Barriers. *Critical Social Work*, ss. 38-53.
- Krips, H. (2010, 2). The Politics of the Gaze: Foucault, Lacan and Žižek. *Culture unbound - journal of Current Cultural Research*, ss. 91–102.
- Larsen, J., & Sandbye, M. (2014). *Digital snaps - the new face of photography*. London, New York: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Leseth, A. B., & Tellmann, S. M. (2014). *Hvordan lese kvalitativ forskning*. Oslo: Cappellen Damm Akademisk.
- Mascheroni, G., Jimenez, E., & Vincent, J. (2015, August). "Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies": peer mediation, normativity and the construction of identity online. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial reasearch on Cyberspace*, s. 5.
- Medietilsynet. (2018, Februar 6). *Tall fra Barn og medierundersøkelsen 2018 - lansert i forbindelse med Safer Internet Day konferansen*. Hentet fra medietilsynet.no:

- <https://www.medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/trygg-bruk/barn-og-medier-2018/documentstall-fra-barn-og-medier-undersokelsen-2018.pdf>
- Nielsen, T. H. (2015, Mars 3). *Ulrich Beck*. Hentet fra Store Norske leksikon: https://snl.no/Ulrich_Beck
- Personvernombudet for forskning. (2017, Mars 22). *Forske på egen arbeidsplass*. Hentet fra nsd.uib.no: http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/forskningstema/egen_arbeidsplass.html
- Postman, N. (1994). *The Disappearance of Childhood*. New York: Vintage Books, Random House Ltd.
- Purdie, S. (1993). *Comedy: the mastery of discourse*. Toronto: University of Toronto Press.
- Rear, D., & Jones, A. (2013, Vol 7 (4)). Discursive struggle and contested signifiers in the arenas of education policy and work skills in Japan. *Critical Policy Studies*, ss. 375 - 394.
- Remen, A. C., & Tomter, L. (2017, September 27). *Etterretningssjefen advarer mot ukritisk bruk av Facebook og Google*. Hentet fra nrk.no: <https://www.nrk.no/norge/etterretningssjefen-advarer-mot-a-dele-for-mye-informasjon-med-facebook-og-google-1.13706757>
- Spencer, G. (2013, 5 15). The 'healthy self' and 'risky' young Other: young people's interpretations of health and health-related risks. *Health, Risk & Society*, ss. 449-462.
- Språkrådet og Universitetet i Bergen. (2017). *Jo*. Hentet fra Bokmålsordboka: https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=jo&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge
- staff, H. (2010). *History.com*. Hentet fra The invention of the internet: <http://www.history.com/topics/inventions/invention-of-the-internet>
- Stueland, E. (2016, Mai 31). *Facebook har åpnet salgskontor i Norge: nå starter kampen om kronene*. Hentet fra Aftenposten.no: <http://www.aftenposten.no/digital/Facebook-har-apnet-salgskontor-i-Norge-na-starter-kampen-om-kronene-8519b.html>
- Svennevig, J., & Henriksen, A. H. (2017, Desember 14). *Modalitet*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/modalitet>
- Taylor, C. (1998). *Autentisitetens etikk (Oversatt av Petter Nafstad)*. Oslo: Cappelen.
- Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Trottier, D. (2013). *Identity problems in the Facebook era*. London: Routledge.
- Utdanningsdirektoratet. (2016, August). *Læreplan i samfunnsfag*. Hentet fra Udir.no: <https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Kompetansemal/kompetansemal-etter-vg1-vg2>
- World Wide Web Foundation. (2018, Mai 1). *History of the web*. Hentet fra [webfoundation.org: https://webfoundation.org/about/vision/history-of-the-web/](https://webfoundation.org/about/vision/history-of-the-web/)

Zephoria. (2017, September 17). *The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated September 2017*. Hentet fra Zephoria.com: The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated September 2017

Vedlegg 1.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Bildepublisering og ung identitet”

Bakgrunn og formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan unge bruker bildepublisering til å si noe om hvem de er, til å utvikle sin identitet, og om dette påvirker hvordan de forstår seg selv og andre. Dette er en mastergradsoppgave i kulturstudier ved Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN).

Grunnen til at du har blitt bedt om å delta i undersøkelsen er at du har blitt trukket ut tilfeldig fra et utvalg av to klasser ved x²³ videregående Skole

Hva innebærer deltakelse i studien?

Et intervju på ca. 30 minutter der vi skal snakke om dine tanker rundt det å ta og publisere bilder på internett på plattformer som instagram, snapchat, Facebook, Tumblr etc. Navn og andre identifiserende opplysninger blir ikke tatt med i materialet som skal brukes i studiet. Intervjuene blir tatt opp på lydopptak.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun studenten og veileder vil ha tilgang til lydopptak og notater fra intervjuene, og både lydopptak og notater vil bli lagret med kryptering. Navnelister vil ikke bli lagret sammen med disse filene, og deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av den ferdige masteroppgaven. Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2018. Da vil alle lydopptak og notater slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Om du velger å trekke deg vil det ikke påvirke ditt forhold til skolen eller lærer på negativ måte, dette er helt frivillig og vi har full forståelse for det om du ikke vil delta.

Dersom du ønsker å delta, men har spørsmål til studien, ta kontakt med Caroline Nesbø Baker på telefon 90 24 43 94, eller epost caroline.nesbo@gmail.com. Eller du kan ta

---

²³ Anonymisert

kontakt med veileder for prosjektet ved HSN, Ellen Schrumpf: telefon 35952628 og
epost Ellen.Schrumpf@usn.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for
forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

(For elever over 18) Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(For elever under 18) Vi har mottatt informasjon om studien, og gir samtykke til
at _____ blir med i prosjektet.

(Signert av prosjektdeltakers foresatte, dato)

Vedlegg 2.

Intervjuguide

Intro med informasjon om prosjektet og respondentens muligheter til å avslutte intervjuet når h*n vil, og garantier om full anonymitet. På forhånd: be dem om å ta med et bilde som de har delt som de har lyst til å snakke om:

Dine bilder:

Start med et åpent spørsmål: fortell meg om dine bilder med utgangspunkt i bildet du har med. Bruk hjelpespørsmålene om praten ikke går naturlig.

Hvilke plattformer for bildepublisering bruker du?
Hvor mange bilder deler du daglig?
Fortell om hvordan du tenker når du deler bilder med andre:
Hva sier bildene dine om deg?
Hva slags bra ting kan skje? Dårlige ting?
Hva liker du med å bruke snapchat/instagram, Facebook etc til å dele bilder?
Hva liker du ikke?
Sier du noe om deg selv med bildene du tar?
Hva kan andre «lese» av bildene dine? Tenker du på hvem som er publikummet ditt?
Hvem er det du deler med? Har du forskjellige «grupper» med folk?
Påvirker deg hva du tenker om andre? Om deg selv?
Hva er et godt bilde å dele?
Nakenbilder – har du mottatt noen?
Hva tar du bilder av?
Hva gjør du med bildene før du publiserer dem, redigerer du, bruker du filtre etc?
Hva slags vurderinger gjør du når du velger å publisere et bilde?
Tror du bildene påvirker hvordan folk ser deg?
Hva er forskjellen på å legge ut bilder på snapchat/Instagram?
Har du åpen og privat konto på Instagram?
Hva slags tilbakemeldinger/respons kan man få?
Hva tenker du om tilbakemeldinger du får? Går de inn på deg?
Hender det at du gjør noe kun for å ta bilde av det?
Har du noen gang forandret noe på deg selv på noen måte for å se bedre ut på bilder?
Googler du deg selv og ser hva som kommer opp?
Hva er det verste som kan skje når man legger ut et bilde?
Påvirker det at du har med deg smarttelefon hva du gjør?

Andres bilder:

Bruk hjelpespørsmålene om praten ikke går naturlig.
Hva slags bilder liker du å se på i sosiale medier?
Hva slags bilder liker du ikke å se på sosiale medier?
Hva slags inntrykk kan du få av andre ved å se på bilder som de legger ut?
Hva slags tilbakemeldinger kan du gi til andres bilder?
Er det forskjeller på bilder publisert av voksne og av unge på sosiale medier?
Skulle du ønske de voksne var mer eller mindre involverte i sosiale medier som brukes av unge?

AVSLUTNING:

Har du noen kommentarer til noen av temaene vi har snakket om som du vil legge til på slutten?